

Bu Program Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından Finanse Edilmektedir.

Prensesim Dergisi

SİVAS İL ÖZEL İDARESİ

TR08112.01-02 /038

ÖZELLİKLE KIZ ÇOCUKLARININ OKULLAŞMASININ ARTTIRILMASI HİBE PROGRAMI
Prensesim Projesi

BİZİM İÇİN EĞİTİM

Yurdumuz bizim için çok değerlidir, bizde yurdumuzu korumak için elimizden geleni yaparız ama çoğumuz şunun farkında değiliz; Yurdu savunmanın en ucuz yolu eğitimidir. Zamanında yapılmayan baraj yüzünden birçok ekin harap olabilir. Eğitimde aynı bir baraj gibidir, eğitim için yapılması gerekenler zamanında yapılmazsa bütün bir memleket elden gidebilir.

Eğitim, okul hayatına başladığımızda bize sevdirmelidir. Çünkü eğitim için ilk adımı atan biri eğer o adımı içinden gelmeyecek atarsa çoğu kişiden bir adım geri kalır. Buda o kişinin eğitim hayatını olumsuz etkiler. Unutmayalım ki eğitim; bir çiçeğin suya duyduğu istek kadar ihtiyacımızdır. Bir çiçeğe yeterli ortam sağlamazsak solar. Eğitim de aynı bir çiçek gibidir, yeterli ilgiyi gösteremezsek hayatta zorluklar çekeriz. Tabi eğitime yeni başlayan biri zorluklar çekebilir ama bu zorluklar karşısında yılmamalıdır. Eğitimin kökleri acı meyvesi tatlıdır. Böyle düşünerek yolumuza devam edebiliriz.

Eğitim için önemli faktörlerden biri de okuldur. Okul ortamı iyi olan bir yerde ders daha iyi dinlenir ve öğretmenler... Öğretmenler eğitimin temel kaynağıdır. Öğretmenler olmadan eğitim de olmaz. Öğretmenler öğrencileri yaptıklarından dolayı onlara cezalar vererek onları bu davranışlarından vazgeçirmeye çalışmaktadırlar ama çoğu farkında değildir ki: Çocukları yaptıklarından vazgeçirmek: kar hala yoğun yağıyorken kapının önünü temizlemek gibidir.

En büyük sorunlarımızdan biri de, bizler derste fikirlerimizi beyan etmek isterken öğretmenlerin bizi susturması. Öğretmenler bizi böyle susturunca bizim solmuş bir çiçekten hiçbir farkımız kalmaz. Biz Mahmut hoca gibi öğretmenlere sahip olmak istiyoruz. Bunun nedeni ise fikirlerimizi rahatça söyleyip sorularımızı çekinmeden söyleyebilmektir.

Mahmut hocaların çoğalması dileğiyle.

Zeynep Sena AĞKAYA
İlköğretim öğrencisi

GELECEĞE BAKAN GÖZLER

Toplumumuzda istediği mesleğe kavuşamamış, ayakları üzerinde tam anlamıyla duramayan bireyler çok. Eğer biri çıkıp bunun nedenini araştırmaya kalkarsa o kişinin geçmişinden yola çıkmalıdır. Geçmişinde aldığı eğitim, okulun sağladığı olanaklar vs. Tabi bunların yanında bireyinde çalışması önemlidir. Fakat bireyi okul iyi bir öğrenimle teşvik etmeli ve alt yapıyı hazırlamalıdır. Bir okul elinde olan imkânların hepsini kullanarak olmayanları da öldürmeye çalışarak iyi bir eğitim sunmalıdır. Bir okulun iyi bir eğitim verebilmesi için iyi öğretmenlerin olması gerekir. Unutmayalım ki: Öğretmenler geleceğimizin teminatıdır. Bir okulda basket alanı, futbol alanı yoksa plastik bir top ile kollardan pota yapıp sayı tutturmaya çalışılıyorsa, pet şişeyi top olarak kullanıp iki tane taş da kale olarak kullanılıyorsa, sohbetler oturaklarda değil buz gibi soğuk betonlarda yapılıyorsa bu okul ne kadar okuldur sorarım size? Öğrenciler donuk bir hayat yaşayıp buna da çocukluk diyorlarsa işte o zaman herkes hırkayı başına çeker. Ülkemiz de bu durum çok fazla ve acilen müdahale edilmelidir. Öğrencinin geleceği söz konusu ise gerekli her şey yapılmalıdır. Öğrenci okula sadece öğrenmeye değil etkinliklere katılmaya ve asosyal bir yaşamdan uzak kalmak için gelir. İşte iyi bir okul bunları sağlar ise iyi bir öğrenim hayatı sunar. Öğrenciler güzel olanaklar içinde iyi öğrenim görür, iyi bir hayatın basamaklarını tırmanmaya başlar.

Tabi benim istediğim dünya, toplum sadece bu değil. Benim için öncelik ırk, din, dil, cinsiyet ayrımı yapılmaksızın eşitlik. Benim görüşümde eşitlik çok önemlidir. Bundan sonra barış gelir. Bir ülkenin çocukları, az önce anlattığım gibi okullarda eğitim görürse, barış ve eşitliğin kol gezdiği ülkede mutlu olarak yaşarsa sağlıklı bireyler elde edilir. Bunların yanında sacmalık abidesi saydığım 'kızlar okuyamaz' var. Bana kalırsa kızlar özellikle okutulmalıdır. Kadın toplumumuzda önemli bir yer tutar ve kadını okutmak, bilgilendirmek küçük bir kayadan eşsiz bir heykel yaratmaya benzer.

Okullar iyi eğitimleriyle kız çocuklarını yani geleceğin kadınlarını yetiştirmeli, kadınlarda eşitlik ve barışın hüküm süreceği bir geleceği yeşertmelidir...

Seval ÜNÜVAR
7/B Sınıfı-781

HAYALİMDEKİ OKUL VE EĞİTİM

Bir okul öğrencinin öğrenme isteğini artırmalı ve onu kişilik olarak geliştirmelidir. Geziler düzenleyerek, farklı kurumları müzeleri ziyaret ettirerek ve çeşitli aktiviteleri yaptırarak öğrencileri sosyalleştirmeli ve diğer insanlarla iletişim kurmalarını sağlamalıdır. Eğer bir eğitim kurumu öğrencilere böyle bir imkân sağlamazsa, öğrenciyi eğitiminden yoksun bırakmış olur. Çünkü iyi bir okulda çocuklara daha fazla düşünme, tartışma ve araştırma ortamı hazırlanarak, serbest düşünen, tartışan, araştıran ve bulduklarını değerlendirebilen bireyler yetiştirilmelidir. Dersler ansiklopedik bilgileri yüklemek yerine konuları ve olayları derinliğine anlamayı ve eleştirel düşüncüyü esas almalıdır. Bir okul da kesinlikle kütüphane, laboratuvar, bilgisayar odası ve spor salonları bulunmalıdır. Öğrenci okuyarak, deney yaparak, izleyerek, görerek bir şeyi anlar. Hareket ederek beynini dinlendirir ve rahatlatır bunun için beden eğitimi dersi çok önemlidir. Öğrencilerin sıkıntı ve stresini atmalarını sağlıyor bunun için haftada iki gün olmalıdır. Derslikler ayrı ayrı olmalıdır. Matematik dersi için içinde matematikle ilgili olan araç ve gereçlerin bulunduğu derslik olmalı, sosyal bilgiler dersi için içinde sosyal bilgilerle ilgili araç ve gereçlerin bulunduğu, tarih için yine böyle derslikler olmalıdır. Eğitim kurumları olarak okullar, sürekli yeniliğe açık, bilginin üretildiği, kullanıldığı ve geliştirildiği, takım çalışması ve insana güven sağlayan, günün her saatinde kullanıma açık toplumun yeni bilgi ihtiyaçlarının karşılandığı öğrencide özgüven ve yaratıcı düşüncüyü geliştirmeyi amaçlayan çok işlevli bir yapıda olmalıdır. Okul eğitiminde sadece sözel ve sayısal zekâyı geliştirmek yerine görsel ritmik ve kişilik gelişmesini de içine alan çok yönlü zihin gelişimi hedeflenmelidir. Eğitimde derslerin yanı sıra öğrencilerin ilgi, yetenek ve ihtiyaçlarına cevap veren seçmeli derslerin bulunması da gerekir.

Okul yöneticisi; okulların geniş bir öğrenci kesiminin ve toplumun ihtiyaçlarını karşılayabilecek program ve hizmetler sunabilmesini sağlamalıdır. İyi bir okul yöneticisi okulların hayat boyu eğitimin bir parçası olmasını sağlamalıdır. Öğretmenler; değişik kültürlerden gelen, sosyal yönden zayıf öğrencilerin öğrenmelerini gerçekleştirebilen, mevcut çatışmaları barışçıl yollarla çözebilen, kişilerin kimliklerine ve kültürlerine saygı duyan, öğrencilerini toplumsal sorumluluk taşıyan yurttaşlar olarak yetiştirebilen, bunun için gerekli bilgi, beceri ve değerlerle donanmış birer meslek insanı olmalıdır.

Sevgi DİVRİK

Sahibi

Prensesim Projesi

Genel Yayın Yönetmeni

Adem Burak KURT

Editör

Doç.Dr.Erdal TOPRAKCI

Yayın Kurulu

Doç. Dr. Erdal TOPRAKCI
(Cumhuriyet Üniversitesi)

Yrd. Doç. Dr. Hülya ERCAN
(Cumhuriyet Üniversitesi)

Yrd. Doç. Dr. İ.Hakkı KIZILOLUK
(Cumhuriyet Üniversitesi)

Yrd. Doç. Dr. Recep ERCAN
(Cumhuriyet Üniversitesi)

Arş.Gör. Ebru BOZPOLAT
(Cumhuriyet Üniversitesi)

Arş.Gör. Hilal YÜCEL
(Cumhuriyet Üniversitesi)

Arş.Gör. Hatice YILDIZ
(Cumhuriyet Üniversitesi)

Arş.Gör. İclal DAĞDEVİREN
(Cumhuriyet Üniversitesi)

Arş.Gör. Mustafa ERSOY
(Cumhuriyet Üniversitesi)

Fotoğraflar

Adem Burak KURT

Tasarım - Baskı

abmgrafikevi
0.346 223 72 77

editörden

Doç. Dr. Erdal TOPRAKCI

Bir prenses kazandıysak eğer, ne mutlu bize!

Bundan neredeyse iki yıl önceydi. Daha yararlı olmak adına proje ağırlıklı çalışmam gerektiğini düşündüğüm ve bunun için neler yapabilirim çabalarına girdiğim zamanların birinde, odamda otururken telefonum çaldı. Actım, bir ses "ben Alpay, Sivas Valiliğinin Avrupa Birliği Proje Ofisi'nden arıyorum, ortaöğretimde özellikle kız çocuklarının okullaşmasının artırılması ile ilgili bir proje önerisi üzerinde çalışıyoruz, sizden yardım almak istiyoruz" dedi. Ben de elimden geleni yapacağımı söyledim. Çok mutlu olmuştum, tam da böyle proje ağırlıklı çalışma isteğimin olduğu bir zamanda, isabet olmuştu. Sonra plan yaptık ve bir gün ofise gittim. Oradaki arkadaşlarla tanıştım. Arzu hanım, Şebnem hanım, Alpay bey, Ferdağ hanım. Hemen buyur ettiler, ilgilendiler ve çay söylediler... Çayları da yürekleri kadar içten ve sıcacıktı. Her bir ayrı bir proje geliştirmeye çalışıyor, bu arada tatlı bir rekabeti yaşıyorlardı. Aslında hepsini amacı da aynıydı fakat kaygı özgünlüktü... Ben Alpay beyle çalışacaktım. O sormaya ben cevaplamaya başladım. Bu arada diğer arkadaşlar da kendi projelerini çalışıyorlardı, bizim, Alpay beyle çalışmamız, ofis küçücük olduğundan, diğerlerinin yanında gerçekleşiyordu. Bazen onlardan da sorular geliyor ve ben de elimden geldiği kadar cevaplar veriyordum. Birkaç defa benzer ve e-posta yoluyla iletişim oldu. Son görüşmeden ayrılırken hiç unutmuyorum Ferdağ hanım hazırladığı projeye ne isim verebileceğini sordu. Ben de başımı kapıdan uzatıp "her baba için kızı prensesidir, ben kızıma 'prensesim' diyorum" dedim. Aradan yaklaşık bir buçuk yıl geçti. Tam her şeyi unutmusken, bir telefon geldi ve Ferdağ hanım projelerinin kabul edildiğini söyledi. Benim odamda hareket planı geliştirmek adına toplantı yaptık. O zaman proje yöneticisi olarak atanan Adem Burak beyle tanıştım. Çok sıcak ve dinlendirici bir yanı vardı. O zaman da sonrasında da beni kendisine hep hayran bıraktı...

Asıl iş şimdi başlıyordu, eğitim koordinatörü olarak üzerime düşen rolü anlamaya çalışıyordum. İşin benimle ilgili kısmına gelinceye kadarlık kısmı tamamlanmıştı ama 2011'n eğitim-öğretim yılını değerlendirme zamanımız azalmıştı. Okullar hazıranda kapanacaktı ve biz en azından ilköğretim okullarındaki faaliyetlerimizi tamamlamalıydık. Bundan önce de yetiştirmemiz gereken öğrenciler ve asistanlar vardı. Biz bunları düşünürken, çok önemli bir problemle karşılaşacağımızı ve bunun zaten dar olan zamanı daha da azaltacağını hiç hesap etmemiştim Topluma ve insanlığa destekte yarış yapması gereken üniversitem "katkıda ortağı olduğu" projede çalışacak personelinin gelirini döner sermayeye dâhil edeceğini söylüyordu. Bu, personelin alacağı ücretin kuşa dönmesi demekti ki aynı zamanda yasal belgelere de aykırıydı. Bu süreçte işler gecikiyordu ve proje sorumlusu arkadaşlar gergindi. İşte, sırf bu yüzden üniversiteyle çalışamadıklarını, çalışmak istemediklerini söylüyorlardı. Özellikle Şebnem hanımla bundan kaynaklanan tartışmalarımız oldu. Ama kaygımız ortaktı, "uygulamalara bir an önce başlamamız gerekti" bu yüzden küsmece darılmaca yoktu. Yine bu sorunun çözülme çabalarının olduğu bir zamanda ofisi ziyaret ettim ve "bu sorunu kalıcı olarak çözmek için elimden geleni yapacağımı ve bundan sonra üniversite ile benzer bir problemle gelecekte de karşılaşmayacaklarını" söyledim. Onlarla birlikte, üniversite yönetimini ikna etmek için çok çalıştık, en son Vali yardımcısı Kemal Bey'in ziyaretıyla sorun kalıcı olarak çözüldü. Yani artık başta AB projeleri olmak üzere hibe projelerinin hiç birinde, çalışacak üniversite personelinin alacağı ücret döner sermayeye dâhil edilmeyecekti. Ve biz uygulamalara başladık. Amacımız özellikle ortaöğretimde çok düşük olan kızların okullaşması oranını en azından Sivas'ta en azından projemiz capında aileleri, öğrencileri, öğretmen ve yöneticileri bilinçlendirme yoluyla artırmaktı. Bir başka deyişle Prensesler kazanmak için çıkmıştık yola... Daha önceden isimlerini belirlediğimiz üç hocamızla birlikte, sınıf öğretmenliği üçüncü sınıf öğrencilerimden ve eğitim fakültesindeki araştırma görevlisi arkadaşlardan iki ayrı ekip oluşturduk. Sonra, bu ekipleri bilinçlendirme faaliyetlerinde yapacakları uygulamalar ile ilgili bir eğitimden geçirdik. Herkes bir şeyler yapmak adına heyecanlı ve gayretliydi... Eğitimler, afişler, broşürler derken önce Mayıs sonra Eylül de olmak üzere okul ziyaretleri başladı. Bazen ailelerden, bazen okul yönetimlerinden bazen öğretmenlerden bazen de öğrencilerden kaynaklanan hayal kırıklıkları yaşasak ta bu gayret ve heyecan hep sürdü...

Elinizdeki dergi, aslında bütün bu çabaları özetleyen, ama kendisi de projenin gereği olarak somutlaşan bir üründür. Aslında o kadar şey var ki bu dergi de, öğrenci ve asistan arkadaşlara verilen eğitimlerin içeriği, onların bilinçlendirme faaliyetlerinde kullandıkları dokümanlar, ziyaretler esnasında çekilen fotoğraflar (ki bu resimlerde, hep kendisi çektiğinden, Adem beyin gölgesi görünür) ve yaşananlar...

Belki sığar bilime ve bilmeye dair her çaba kitaplara, defterlere, dergilere... Fakat nereye sığar bilmem; bir öğrencinin gizlice sildiği bir damla gözyaşı, bir velinin haydi sen çöz diyen anlık bir bakışı, bir öğretmenin elimden ne gelir ki diye çöken omuzları ve bir yöneticinin çözüm derinlerde diyen anlamli tepsi! Ama umutsuzluk yok! Dünyayı kadınlar kurtaracak vahşetten ve bir Prensesi kazanmakla başlayacak her şey!

Doç. Dr. Erdal TOPRAKCI
Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi

ORTAÖĞRETİMDE OKULLAŞMA VE ÖZELLİKLE KIZ ÇOCUKLARININ DURUMU

Türkiye, içinde bulunduğu gerek dünya, gerek kıta (Avrasya) gerekse bölgesel gelişmelere karşın, varlığını sürdürme ve geliştirme yönünde önemli potansiyelleri olan bir ülkedir. Ancak bu potansiyeli harekete geçirebilmek için güçlü yanlarını geliştirip zayıf yönlerini de gidermesi gerekmektedir. Bu gerekliliğin boyutları, işsizlik, işgücü, cinsiyet eşitsizliği, dış ilişkiler, hukuk, insan hakları, enerji üretim ve kullanım, tarım, eğitim vb gibi başlıklarda ifadelendirilebilir. Ülkelerin ekonomik, sosyal ve siyasal gelişmişlik düzeylerini belirleyen en önemli faktörlerden biri de eğitimidir. Eğitim, bireylere sağladığı özel yararlar yanında, toplumsal açıdan yararlı olduğu dışsallıklar nedeniyle de ülkelerin ekonomik kalkınmalarında önemli rol oynamaktadır. Bireylerin eğitim seviyesi yükseldikçe nitelikli işgücü sorunu çözülmekte, bilimsel ve teknolojik yenilikler hız kazanmaktadır. Örneğin verimliliğinin artmasının sonucu olarak ulusal gelir düzeyi hızla artmakta, yaratılan gelir daha adil paylaşılabilir hale gelmektedir. Eğitim düzeyi artan toplumlarda yönetimin daha demokratik bir nitelik kazandığı, ekonomik ve siyasal istikrarı sağlamanın kolaylaştığı ve suç isteme oranları düşmektedir. Eğitime yapılan harcamalar uzun dönemde bir yatırım harcaması olarak üreten ve tüketen insan davranışını etkilediğinden ekonomik kalkınmayı

hızlandırmaktadır.¹ Görüldüğü gibi, hangi sorun olursa olsun "eğitim" ile mutlaka ilişki içindedir. Bu eğitimin toplumlar için ifade ettiği özek anlamla bağlantılı bir sonuçtur. Örneğin etkili bir eğitim nitelikli vatandaş ve hukukçu yetişmesi sonucunu doğurarak Türkiye'deki hukuksal sorunların oluşmamasına ve çözümüne katkı sağlayacaktır. Bir diğer örnek olarak işgücü ve istihdam alınabilir. İşgücüne katılma ve istihdam oranlarının düşüklüğü, yüksek işsizlik seviyesi, toplam istihdamın yaklaşık üçte birini barındıran tarım sektöründeki hızlı istihdam azalışı, işgücü niteliğinin düşük olması ve eğitim ile istihdam arasındaki olması gereken bağın zayıflığı Türkiye'de istihdam alanında yaşanan en temel sorunlardır.² Türkiye birçok ülkeye göre işsizlik oranı itibarıyla oldukça geri sayılabilecek bir konumdadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2011 yılı verilerine göre³ tarım dışı işsizlik oranları erkeklerde % 13,2 kadınlarda ise % 20,2'dir. Bu oranlar arası farkın OECD ülkeleri arasında en fazla olduğu ülke neredeyse Türkiye'dir. Türkiye'deki işgücü benzer ülkeler (benzer gelir seviyelerine sahip olan Bulgaristan, Şili veya Polonya gibi) ile karşılaştırıldığında daha düşük eğitim seviyelerine sahiptir. Türkiye'deki işgücünün neredeyse yüzde 60'ı 10 yıldan daha az eğitim geçmişine sahiptir.⁴

1 Öztürk, Nazım 2005 İktisadi Kalkınmada Eğitimin Rolü, Sosyo Ekonomi Dergisi, Ocak-Haziran 2005-1 [internet: 08.09.2009: www.sosyoekonomi.hacettepe.edu.tr/050102.pdf]

2 DPT- [2009] BUMKO- Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü-2009, Stratejik Çerçeve Belgesi, IPA III. ve IV. Bileşenleri, Bölgesel Kalkınma ve İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi [İnternet: 09.09.2009: http://www.bumko.gov.tr/TR/Genel/DosyaGoster.aspx?BELGEANAH=14689&DIL=1&DOSYASIM=Kopya_ipa_6_tr.doc]

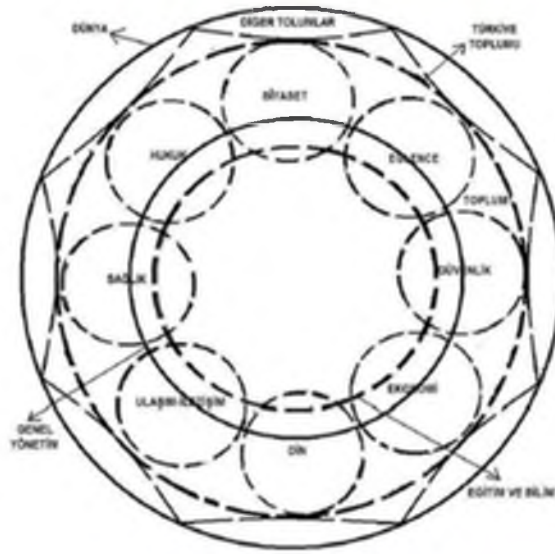
3 TÜİK- Türkiye İstatistik Kurumu-2011 [İnternet 09.04.2011:- <http://www.ortakyasam.org/ekonomi/5504-tuekin-sizlik-oran-119->]

4 OECD 2007, Education at a Glance 2007, OECD Indicators, s.127

2011 yılı itibariyle işsizlerin eğitim seviyeleri incelendiğinde, toplamda en fazla işsizliğin "ortaöğretimde" [%15,2] olduğu görülmektedir⁵ (Bak Tablo 4). Diğer yandan bu oran içinde kadınların işsizlik payı [%22,1] erkeklerden [%10,1] oldukça yüksektir.⁶ Ortaöğretimdeki bu sorun yani eğitimin niteliğinin istenen düzeyde olmamasının altında; mesleki eğitime etkin bir yönlendirmenin olmaması, mesleki eğitim-istihdam ilişkisinin kurulamaması, yükseköğretimde yeterli kapasitenin yaratılamaması, ortaöğretim mezunlarına yükseköğretim dışında farklı alternatiflerin sunulamaması gibi nedenler yatmaktadır.⁷ Ortaöğretime geçiş, öğrencilerin sosyoekonomik özelliklerinin belirleyici olarak eğitim sisteminde eşitlik ilkesinin zedelendiği önemli kırılma noktalarından biridir. Öğrenciler, ortaöğretimde büyük ölçüde sosyoekonomik özellikleri doğrultusunda okul türlerine ayrıştırılmaktadır. Buna göre, ailesinin sosyoekonomik statüsü daha iyi olan öğrencilerin Anadolu liseleri ve Fen liseleri gibi elit kurumlara gitme olasılığı daha yüksektir. Bu durum, eğitim yoluyla herkese eşit fırsatlar sağlanması, nitelikli işgücü yetiştirme ve toplumsal hareketlilik olasılıklarını azaltmaktadır.⁸ Bilimsel bir eğitimin desteği ile bu etkenler ortadan kaldırılabilir.⁹ O zaman ortaya çıkan sonuç yalnızca Türkiye'nin değil başta içinde bulunduğu bölgenin olduğu kadar Avrupa Birliği'nin de sürdürülebilir sosyo-ekonomik kalkınmasına katkı sağlayabilecektir. Etkili eğitimin ön koşulu ve hedefi, yalnızca bir grup insanın değil tüm toplumun eğitim standartlarının yükseltilmesidir. Bilgi toplumuna geçişin önemli aşamalarından birisi olarak nitelikli işgücünün oluşturulmasının temel şartı kişilere örgün ve yaygın eğitim kurumlarında hayat boyu öğrenmeyi esas alan yerel, ulusal ve uluslararası yaklaşım temelli bir eğitimin verilmesidir.

Eğitimin yalnızca ekonomik değişkenler üzerinde değil¹⁰ aynı zamanda toplumsal yapı üzerinde de etkisi vardır. Bunu ispatlayan bir çalışma OECD'ce 78 ülke için yaptırılmıştır. Bu çalışma sonucunda eğitimin ülkeler üzerindeki etkisi ile ilgili olarak "gelirlerdeki artış, nitelikli birey ve halk sağlığı, ortalama yaşam süresinin artması, düşük doğurganlık, demokratikleşme, siyasi istikrar, yoksulluk ve eşitsizlikte azalma, çevre bilincinin gelişmesi, suç oranlarında düşme" şeklinde ifade edilebilecek tespitlerde bulunulmuştur.¹¹ Toplumsal yaşamda bu kadar önemli olan bir kuruma Türkiye'nin Gayri Safi Milli Hasıla'dan ayırdığı payın (2009 yılı için 2,51) diğer kurumlar ve ülkelerle karşılaştırıldığında oldukça düşük olması bu olguları düzeltecek eğitim uygulamalarının finansını güçleştirmektedir.

Eğitim ve diğer toplumsal kurumlar

Alay etmeyin!

Proje kapsamında bir ilçeye gittik. Burada Çalıştay gruplarına bölündükten sonra öğrencilerle tanıştım. Bir öğrenci okula devam edemeyeceğini söyledi. Bu öğrenci ile özel bir görüşme yaptım. Bu kişiye ilk olarak neden okula devam edemeyeceğini sordum. Bu sorum ile ağlamaya başladı. Açıkçası böyle bir tepki alacağımı beklemiyordum. Çok üzülüm. Ailesinin ekonomik durumu iyi olmadığı ve derslerinin kötü olduğu için ailesi bu öğrenciyi okula göndermek istemiyormuş. Gerekli konuşmayı yaptım, çözüm önerilerinde bulundum. Aynı zamanda bu öğrenci arkadaşlarından da şikâyetçiydi. Onların sürekli kendisiyle lakap takarak, alay ettiklerin söylüyordu. Bu durumu arkadaşlarıyla konuşacağım da söz verdim. Telefon numarasını aldıktan sonra üzülmemesini, okula devam etmesi konusunda elimizden geldiği kadar yardımcı olacağımızı söyledim. Daha sonra bu öğrencinin arkadaşlarıyla özel olarak konuştum ve arkadaşına davranışları konusunda daha dikkatli olmaları gerektiğini, yaptıkları hareketlerin bu öğrenciyi incittiğini söyledim. Görüşme tamamlandıktan sonra bu öğrencinin mutluluğu gözlerimden okunuyordu.

Hatice AKTAŞ
Sınıf Öğretmeni 3

5 TÜİK- Türkiye İstatistik Kurumu-2011 [İnternet 09.04.2011-http://www.tuik.gov.tr/Gosterge.do?metod=GostergeListe&tb_id=25&ust_id=8]

6 Avrupa Birliği 2009 Özellikle kız çocuklarının Okullaşmasının artırılması Hibe programı, Hibe Başvuru Rehberi, EuropeAid/128752/D/ACT/TR İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Operasyonel Programı IPA 4. Bileşen Bütçe kalemi: 04.0601 Tablo: Eğitim Seviyesine göre İş Gücü, 2006

7 DPT- (2009) BUMKO- Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü-2009, a.g.e.

8 ERG- Eğitim Reformu Girişimi-2008, Eğitim İzleme Raporu 2008-Eğitim Reformu Girişimi Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezi, s.58

9 BM-Birleşmiş Milletler 2008 İnsani Gelişme Raporu Türkiye 2008 Türkiye de Gençlik. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Türkiye Temsilciliği, BM Binası, Birlık Mahallesi, 2. Cadde, No 11, Çankaya, Ankara [İnternet-04.09.2009:http://www.undp.org.tr/publications/Documents/NHDR_Tr.pdf s.41].s.35]

10 Serin, Necdet 1979 Eğitim Ekonomisi, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları

11 Psacharopoulos, George 2000, The Appraisal of Investments in Educational Facilities, Building Human Capital in Europe : Issues and Methods, OECD : Paris, 2000.

Türkiye'nin İnsani Kalkınma Endeksi'ndeki pozisyonu (177 ülke içinde 84. sırada) da bu sonucun kaçınılmazlığını tespit eder gibidir.¹² Kuşkusuz gerek toplumsal sistem gerekse eğitim sistemi ile ilgili olarak yaşanan herhangi bir sorun o sistemin tek bir parçasına (alt sistemine) indirgenemez. Yani ilköğretimdeki bir sorunun tek başına ilköğretimden kaynaklandığı ve yalnızca onu etkileyeceği ya da eğitim sistemi (ekonomi, ulaştırma, güvenlik, vb.) içindeki bir sorunun yalnızca eğitimden kaynaklandığı ve yalnızca onu etkileyeceği gibi bir düşünce doğru değildir. Çünkü var olan her şey bir bütündür ve birbirini etkiler evrende olup bitenler dünyayı, dünyada olup bitenler ülke veya toplumları, toplumlarda olanlar da Türkiye'yi Türkiye de olanlar da bütün kurumları ve eğitim sistemini doğrudan ve dolaylı olarak etkileyecektir.¹³

Türk eğitim sisteminin birçok noktasında birçok sorundan söz edilebilir. Yukarıda yer yer vurgulandığı üzere özellikle işgücü ile eğitim arasında olması gereken ilişkide ortaöğretimde yaşanan darboğaz ya da sorun (en fazla işsizlerin ortaöğretim mezunlardan olması) bir yana toplumun geniş bir kesiminin ortaöğretime gidemediği gibi çok daha derin bir sorunun varlığı söz konusudur. Türkiye'deki ortaöğretim; tüm genel, mesleki ve teknik eğitim kurumlarını kapsamakta olup, dört yıllık eğitim vermekte ve pek çok farklı programları uygulayan liselerden oluşmaktadır. Türkiye'deki orta öğretimin amacı öğrencilere asgari düzeyde ortak bir genel kültür vermek ve onları demokratik toplum sorumluluğunu almaya hazır hale getirmek; insan haklarına saygılı olmalarını sağlamak ve ilgi, beceri ve yetenekleri doğrultusunda ülkenin sosyo-ekonomik ve kültürel gelişimine katkı sağlama bilinci içerisinde yükseköğrenimlerine ya da iş hayatına hazırlamaktır. İlköğrenimini tamamlayan her öğrenci cinsiyet ayrımı olmaksızın ortaöğretimden faydalanabilir.¹⁴

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye de Erken Terk Oranları	
EU 27	14.4
Estonia	13.9
Latvia	13.9
Netherlands	10.9
Finland	9.9
Slovakia	4.9
Croatia	3.9
UK	15.7
Bulgaria	14.7
Cyprus	11.7
Sweden	10.7
Lithuania	8.7
Austria	8.7
Luxembourg	7.7
Norway	17.6
Romania	16.6
Denmark	10.6
Greece	14.5
Iceland	21.4
Czech Rep.	5.4
France	12.3
Ireland	11.3
Poland	5.3
Slovenia	5.3
Italy	19.2
MK*	16.2
Hungary	11.2
Belgium	11.1
Germany	11.1
Turkey	44.3
Malta	36.8
Spain	31.2
Portugal	31.2

12 BM-Birleşmiş Milletler 2008, A.g.e., s.4.

13 Toprakçı, Erdal 2008, Sınıfı Dayalı Yönetim Ankara: PegemA Yayınları

14 Avrupa Birliği 2009, A.g.e.

Ortaöğretimde okullaşamama olgusunu üç boyutta incelemek yararlı olabilir. Birincisi zorunlu olsa da çeşitli nedenlerle ilköğretime gidemeyenler, ikincisi ilköğretime devam ederek ilköğretime bitirdikten sonra çeşitli nedenlerle ortaöğretime hiç gidemeyenler (erken terk edenler) ve son boyut olarak ise ortaöğretime devam ederken bırakanlardır. Türkiye de birinci boyut ile ilgili istatistik mevcut değildir. Hâlihazırda Türkiye, okul dışında kalan çocuk sayısını, e-kayıt sistemi kapsamında okula kayıtlı olan çocuklardan "sürekli devamsız" (20 gün ve daha uzun süreli devamsızlık) pozisyonundaki çocukların sayısı olarak ifade etmektedir.¹⁵ Bu da gerçek rakamlara tekabül edemeyebilmektedir. Oysa 18-24 yaş arası nüfusun eğitim düzeyleri bir fikir verebilir. 2009 verilerine göre 18-24 yaş arası erken terk oranları, Avrupa Birliği ülkeleri ortalaması (% 14,3) ve Türkiye ortalaması ise % 44,3'dir.¹⁶ Yani Türkiye de bir ortaöğretim kurumuna devam edenlerin oranı yüz kişi de % 55,7'dir. Türkiye de 2004-2005 öğretim döneminde ilköğretim sonrasında okul terk oranı (erken terk) erkekler için yüzde 10,5, kızlar için yüzde 19,0, toplamda ise yüzde 14'tür.¹⁷ Bu terk oranının sabit kaldığı varsayılarak bir hesap yapıldığında 18-24 yaş arası nüfus oranı üzerinden, ilköğretime devam edemeyenlerin oranının neredeyse % 30'a ulaştığı söylenebilir. 18-24 yaş arası nüfusun liseyi bitirme oranları bakımından Türkiye'nin % 50 ile sonuncu olduğu görülmektedir.¹⁸

2009 Eurostat verilerine göre, Türkiye de ilköğretimden ortaöğretime geçiş oranı % 55,7'dir. Bu oranın 50'si mezun olduğuna göre, % 5,7 gibi bir oran da lisede okulu bırakmaktadır. Nitekim Milli Eğitim Bakanlığı'nın özellikle % 1 oranında azaltılmak gerekir diyerek faaliyet planına koyduğu bir hedef olarak, ortaöğretimde okurken terk edenlerin oranı 2011 yılı itibarıyla % 7'dir.¹⁹ Bu iki sonuç arasındaki farklılık okul terkinin arttığı şeklinde de yorumlanabilir. Diğer yandan genel olarak, dünyada ve Türkiye de ortaöğretimde okullaşma oranları incelendiğinde Türkiye'nin durumunun yine pek de iç açıcı olmadığı görülmektedir.

Ortaöğretimde okullaşma ile ilgili dünya, Türkiye ve Avrupa ile ilgili sunulan oranların cinsiyete göre dağılımları incelendiğinde kadınlar aleyhine bir tablo ortaya çıkmaktadır. Birleşmiş Milletler 'in İnsani Gelişme raporuna göre, Türkiye 177 ülke içinde ortaöğretimde kadınların oranı açısından 138'inci sıradadır.²⁰ Bütün bu okulu terk rakamları Türkiye'yi Lizbon hedefleri bakımından oldukça geride bırakmaktadır.²¹ Bu nedenle, genel olarak tüm eğitim kademelerinde özelde ise ortaöğretim kademesinde geliştirilen ve gerçekçi olmayan ayrımcı özellikle de cinsiyetçi yargıların giderilmesine çalışılmalıdır.²²

Milli Eğitim Bakanlığı verilerine göre, 2010-2011 Eğitim-Öğretim yılı itibarıyla ortaöğretimde net okullaşma oranı % 64,95 olup, bu oran erkeklerde % 67,55, kızlarda ise % 62,21'tir. Türkiye de ortaöğretime erişim uluslararası standartlara göre düşüktür. Bu oranlar bölgeler arasında da ciddi farklılıklar göstermektedir; ülkenin doğusuna gidildikçe okullaşma oranları ciddi ölçüde düşmektedir.²³

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye de Liseyi Bitirme Oranları	
EU 27	78.6
Croatia	95.1
Slovakia	93.3
Czech Rep.	91.9
Poland	91.3
Slovenia	89.4
Cyprus	87.4
Lithuania	86.9
Sweden	86.4
Finland	85.1
Bulgaria	83.7
France	83.6
Belgium	83.3
Estonia	82.3
Greece	82.2
MK*	81.9
Latvia	80.5
UK	79.3
Romania	78.3
Luxembourg	76.8
Netherlands	76.6
Italy	76.3
Germany	73.7
Denmark	70.1
Norway	69.7
Spain	59.9
Portugal	55.5
Iceland	53.6
Malta	52.1
Ireland	47.0
Hungary	44.0
Austria	46.0
Turkey	50.0

15 Kavak, Yüksel (2010) 2050'ye Doğru Nüfusbilim ve Yönetim: Eğitim Sistemine Bakış TÜSIAD-T/2010/11/506, s.82

16 EU (2011) Early school leavers [İnternet: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/11/488&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=fr>]

17 DPT - [2009] BUMKO- Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü-2009, A.g.e.

18 EU (2011) Early school leavers [İnternet: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/11/488&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=fr>]

19 MEB (2011) Milli Eğitim Bakanlığı 2011 Mali Yılı Performans Programı, GAZİ MEM Matbaası, 2011

20 BM-Birleşmiş Milletler 2008, A.g.e. s.41

21 DPT - [2009] BUMKO- Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü-2009, a.g.e.

22 Eğitimsen (2009) 2008-2009 Eğitim-Öğretim Yılı Sonunda Eğitimin Durumu Ankara: Haziran 2009, s.8

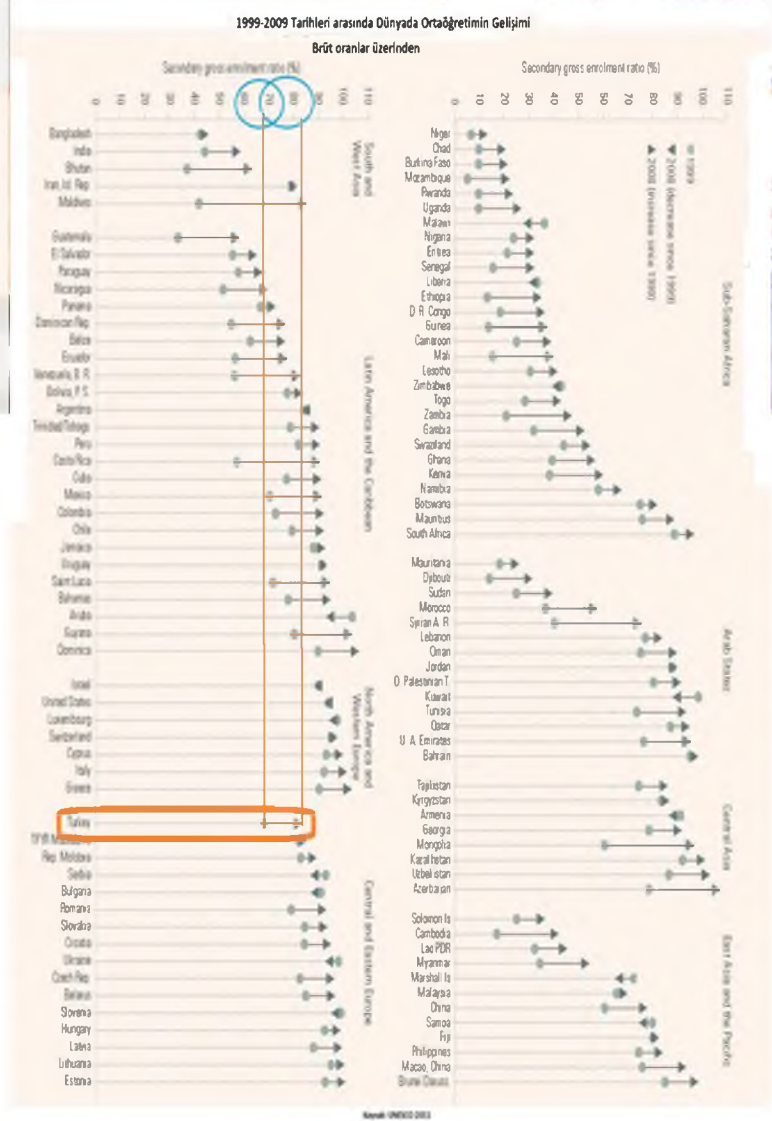
23 Dünya Bankası 2008, Uluslararası İmar ve Katkıma Bankası, Uluslararası Finans Kurumu, Çok Taraflı Yatırım Garanti Kurumu'nun Türkiye cumhuriyeti ile 2008 - 2011 mali yıl dönemi için Ülke işbirliği stratejisi, 25 Ocak 2008, Rapor No. 42026-TR, s.19-20

Türkiye'nin Ortaöğretimde Bölge ve Dünyadaki Pozisyonu²⁴

2010-2011 eğitim-öğretim yılı açısından Sivas ilinin ortaöğretimde net okullaşma oranları incelendiğinde toplamda % 65,79 olup, bu oran erkeklerde % 69,36, kızlarda ise % 62,09'dur. Görülebileceği üzere Sivas, erkekler açısından Türkiye ortalamasının üstünde ancak kızlar itibarıyla gerisindedir. Öte yandan hem Sivas hem de genel olarak Türkiye itibarıyla cinsiyetler arasında ciddi farklılıklar vardır.²⁵ Buna göre ortaöğretimde okullaşma açısından kadınlar erkeklerin gerisindedir.²⁶

Yapılan araştırmalara göre; okulu bırakmış kızların %45'i ekonomik durumlarının kötü olduğunu belirtirken, %36'sı aile bireylerinin baskısı, %24'ü sosyal ve kültürel yapı nedeniyle, %6'sı bedensel özürlerin bulunması, %6'sı eğitim kurumlarının yetersizliği, %14'ü okul personelinin tavırları, %16'sı göç nedeniyle uyum sağlayamama, %19'u çalışmak istemek, %16'sı çalışmak zorunda olmak, %3'ü erken yaşta evlilik, %1'i öğrenim yaşını doldurmuş olmak, % 21'i diğer nedenlerle okulu bıraktıklarını belirtmişlerdir.²⁷

Buna göre, ortaöğretimde okullaşmayı etkileyen faktörler; Okul, Sınıf, Öğrenci, Aile, Çevre ve Kitle-İletişim Araçları olarak sınıflandırılabilir. Çalışmanın bundan sonraki kısmında bu öğelerin okullaşma üzerinde olası etkileri üzerinde durulmuştur.

24 UNESCO. (2011) The hidden crisis: Armed conflict and education. EFA Global Monitoring Report-Education for All Published in 2011 by the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization 7, Place de Fontenay, 75352 Paris 07 SP, France

25 OECD 2007 Education at a Glance 2007, OECD Indicators, s. 44

26 MEB-Milli Eğitim Bakanlığı-2009 Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim Ankara: MEB Resmi İstatistik Programı

27 Bulgular ve Değerlendirme[Sosyoloji] [İnternet-08.10.2011 : <http://www.frmtr.com/felsefe-sosyoloji-psikoloji/836786-bulgular-ve-degerlendirme-sosyoloji.html>]

Aile; anne, baba ve çocuklardan oluşan toplumun en küçük birimidir. Çocuklar eğer bir aile içinde dünyaya gelmiş ve buradan eğitim isteminin önemli bir parçası olan okullara gelmişler ise, bu yönü ile aile, öğrencinin ilk eğitildiği yer olarak oldukça önemli bir pozisyona sahiptir. Herhangi bir ailesi olmamış çocuklar, eğitim sistemine geldiklerinde ailenin bu ilk eğitim yeri olmak bakımından okullara getirdiği katkı, bu çocuklar açısından eksik olabilmektedir.

Örneğin aile içi iletişimin gerçekleşme biçimi öğrenciyi etkiler. Aile içi iletişimde "sorumsuzsun, çok dağınıksın" demesi yerine ya da çocuğu dağınıklığından ötürü başkalarına şikâyet etmek yerine "ev işlerinden çok yoruluyorum en azından odanı sen topla"²⁸ diyebilmesi şeklinde özetlenebilecek bir sağlıklı iletişimin var olması gerekir. Sağlıklı iletişimin varlığı, tartışmalar yaşansa bile yine çözüm bulunabileceğini gösterir. Aile; fiziksel, ekonomik, sosyo-kültürel, psikolojik ve yönetsel özellikleri ile öğrencilerin okula devamını ya da okul terkinin etkilemektedir.

Ailenin ekonomik özellikleri öğrencinin eğitimine yapacağı parasal katkı açısından önemli bir pozisyona sahiptir. Çünkü öğrenci henüz aileye muhtaçtır. Bu etkiyi oluşturabilecek aile özelliklerinden birkaçı; ailenin sürekli ve istikrarlı bir gelire sahip olup olmadığı, ailenin gelirinin aileye yetip yetmediği, oturulan evin kendilerine ait olup olmaması, ailede gelir getiren başka bir bireyin olup olmadığı, çevredeki diğer ailelerin ekonomik özellikleri ile benzerlik ya da farklılığı şeklinde sınıflandırılabilir.

Ailenin gelirinin olmaması ve maddi yetersizlikler öğrencinin okulu bırakmasındaki ekonomik nedenlerin başında gelir. Bu aynı zamanda öğrencide psikolojik baskı yapmakta ve okul bırakmada etkili olmaktadır.²⁹⁻³⁰⁻³¹ Ailenin çocuğun okula gidebilmesi için gerekli koşulları sağlayamaması.³² Maddi açıdan sıkıntı yaşayan aileler, çok uzun bir yatırım süreci gerektiren eğitime yeterince kaynak ayırmayabilmektedir. Yoksulluk hayatın diğer alanlarında olduğu gibi eğitim alanında da kişileri etkilemektedir. Yoksulluk öğrencinin eğitimini tamamlaması veya yarıda bırakması konusunda özellikle önemlidir. Bu çerçevede yoksulluğun okulu bırakma riskini artırıcı bir etki yaptığı

savunulmuştur.³³ Öğrencinin ailesinin olmadığı durumlarda da onun yerine geçen kurum, kuruluş, kişi vb. [Çocuk esirgeme, evlat edinen aile, dayı, amca vb.]'nin ekonomik özellikleri bağlamında aynı şekilde öğrenciyi etkileyecektir.

Aileler, genel olarak ve her bir aile bireyi bazında psikolojik özellikleri bağlamında da öğrenci üzerinde etkilidir. Aile tüm olarak ve bireylerinin zihinsel, duygusal, fiziksel özelliklerinin normal ya da anormalliği bu nedenlerin temel belirleyicileridir. Söz konusu nedenler; aile bireylerinin fiziksel, zihinsel ve duygusal nitelikleri ile ailenin fiziksel mekanının uyumu, aileden birinin vücudunda herhangi bir fiziksel sorunun olması, ailede fiziksel, zihinsel veya duygusal hastalığının olup olmaması vb. şeklinde sınıflandırılabilir.

Ailede özellikle gelir getiren kimsenin hastalanması bütün bir aileyi olumsuz etkilemekte, okuyan öğrencinin eğitim yaşamından çabucak kopması sonucunu doğurabilmektedir. Diğer yandan aile içindeki huzur ve aile bireylerinin birbirleriyle güzel geçinmesi de okuldan ayrılma üzerinde etkili olabilmektedir. Anne-baba geçimsizliği, kardeşler arasındaki geçimsizlik bunlara verilebilecek örneklerden birkaçıdır.

Aile, sosyal ve kültürel özellikleri açısından da okullaşma üzerinde bir değişken rolünü oynamaktadır. Ortaöğretimde okullaşma üzerinde etkili olabilecek bir faktör olarak ailenin sosyal ve kültürel özellikleri; ailenin yasal dayanaklı olup olmadığı, ailenin içinde bulunduğu sosyal çevre ile ilişkileri, ailenin değerleri ve nitelikleri, aile bireylerinin eğitim seviyeleri, Aile bireylerinin yokluğu, eksikliği [anne-baba-kardeş vb.] veya fazlalığı, qile bireylerinin ayrı ayrı olarak kurduğu ilişkiler, ailede yaş, medeni hal, cinsiyet vb. dağılımı, ailenin yaşadığı yerin köylülük-kentliliği, ailelerin yaşadıkları çevrenin sosyo-kültürel durumu[9],³⁴ Anne-babanın ayrı olması, ailenin çocuğun eğitimini beklenen düzeyde önemsememesi,³⁵ ailenin gelenek, görenek töre vb. etkiler altında olması, şeklinde sınıflandırılabilir. Örneğin, yaşanan yerdeki eğitim düzeyinin düşük olması³⁶⁻³⁷⁻³⁸ (10-7), o ailenin kendi çocuğu için de "ötesini düşünmemek" gibi bir sonucun yaşanmasını doğurabilir.

28 Özbeklik, Seçil (2010) Aile Nedir? Ailenin İşlevleri Nelerdir? [İnternet-12.10.2011: <http://www.secilozbeklik.net/Aile/Ozellik.aspx?KategoriID=2&AltKategoriID=34&OzellikID=72>]

29 Mau, Wei-Cheng. (1995). "Educational Planning and Academic Achievement of Middle School Students: A Racial and Cultural Comparison." *Journal of Counseling & Development* c.73,S.5, s.518-526.

30 Sahin, Y. & Uysal, A. (2007, 5-7 Eylül). Ortaöğretimde Okulu Bırakma Olgusunun Sosyolojik Analizi. 16. Eğitim Bilimleri Kongresi, Osmangazi Üniversitesi, Tokat-Türkiye

31 Uysal, A. "Okulu Bırakma Üzerine Tartışmalar: Çevresel Faktörler" *Milli Eğitim Dergisi*, Vol.: 37, Sayı: 178, Ss: 139-150, 2008.

32 Özbas, Mehmet (2010). İlköğretim Okullarında Öğrenci Devamsızlığının Nedenleri Eğitim ve Bilim, Cilt 35, sayı 156 [İnternet: <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/issue/view/26/showToc>]

33 Dunn, Caroline; Chambers, Dalee and Rahren, Karen. (2004) "Variables Affecting Students' Decisions to Drop Out of School." *Remedial and Special Education* 25.5, 314-23.

34 Ward, McNeal (1995). "Extracurricular activities and high school dropouts", *Sociology of Education*, c.68, s. 62-81

35 Sahin, Y. & Uysal, A. (2007, 5-7 Eylül). Ortaöğretimde Okulu Bırakma Olgusunun Sosyolojik Analizi. 16. Eğitim Bilimleri Kongresi, Osmangazi Üniversitesi, Tokat-Türkiye

36 Uysal, A. "Okulu Bırakma Üzerine Tartışmalar: Çevresel Faktörler" *Milli Eğitim Dergisi*, Vol.: 37, Sayı: 178, Ss: 139-150, 2008.

37 Lan, William & R. Lanthier. (2003). "Changes in Students' Academic Performance and Perceptions of School and Self Before Dropping Out of Schools", *Journal of Education for Students Placed at Risk*, c.8, S.3, s.309-332.

38 Conover-Myll, N. (1988). *The Dropout Prevention Handbook: A Guide for Administrators, Counselors and Teachers*. New York: Parker Publishing Company.

Aile, gelenek, görenek ve adetlerin etkisinde yaşayan bir nitelik gösteriyorsa örneğin "kızların okumasına gerek olmadığı" gibi bir etkiden uzak düşünemeyebilir. Ayrıca, ailenin okula vermek zorunda olduğu "işbirliği içinde olmak" desteğinin önemli bir ayrıntısı okul ikliminden uzak olmayan bir sosyal ve kültürel ortamı öğrenciye sunabilmesidir. Yani, babası evde bir şeyler (gazete-kitap vb.) okuyan bir öğrencinin okulda olma isteği, okumayandan daha fazla olabilir.

Her ne kadar ekonomik durum ile de doğrudan bağlantı içinde olsa da [ki tek etmen ekonomi olmayabilir, koca evde yaşam alanı yaratamayan bir kültürel anlayış da bunun bir nedeni olabilir] ailenin fiziksel ortam ve olanakları öğrencinin okul terki veya devamı üzerinde etkili olabilmektedir. Aile bireylerinin sayısı, evdeki ortam ve olanaklar (herkesin bir odasının olması, internet, kitaplık vb.), aile bireylerinin yaşı, cinsiyeti vb. özellikleri bu etki faktörlerinden birkaçıdır.

Öğrencinin eğitimini daha nitelikli sürdürmek adına bir odasının olması durumu, artık bütün eğitimcilerin üzerinde hem fikir oldukları bir gerekliliktir. Eğer böyle bir odası varsa orada eğitimi ile ilgili faaliyetlere daha fazla zaman ayırabileceğinden, bu okullaşmaya olumlu yansiyacaktır.

Ailenin nasıl yönetildiği değişkeni de, öğrencinin okula devamı veya okulu terk üzerinde etkili olabilen bir özellik göstermektedir. Ailede nasıl bir yönetiminin (otoriter, ilgisiz", aşırı ilgili, tutarsız, demokratik vb.) olduğu, aile yöneticisinin yetki kaynakları, ailenin gelirinin aile içinde dağıtılma biçim ve oranı, aile bireylerinin beraberliğe ve işbirliğine dönük özellikleri, öğrencinin velisinin aile bireylerinden hangisi olduğu, bu soruya karşılık gelebilecek cevaplardan bir kaçısıdır.

Aileyi yönetmekten aciz bir aile reisinin, öğrencinin okuluna karşı ilgi içinde olmasını beklemek hatalı sonuçlar doğurabilir. Diğer yandan bu yönetsel boşluğun öğrencide meydana getireceği serbestliğin gelebileceği boyutlar, sorunun ne kadar derin yaşanabileceğine bir kanıt oluşturabilir. Örneğin böyle bir öğrenci okula gitmediğinde, devamsızlığının bildirilmesi gereken kimse olmayacağından (olsa bile ilgilenmeyecektir!) bir önlem alınamayacak bu da öğrenciyi daha bir sorunlu hale getirebilecektir.

ÖĞRENCİNİN KENDİSİ

Öğrenme ve öğretme yoğun ve devamlı bir dikkat gerektirmektedir. Oysa sınıftaki öğrencilerin yaş düzeylerine ve bireysel özelliklerine göre dikkat oranları değişebilmektedir. Yoğun ve devamlı dikkat isteyen öğrenme ruhsal ve sinirsel gerginliğe yol açmaktadır.⁴⁰ Bu da öğrencilerin okuldan uzaklaşmalarına neden olmaktadır.

Öğrenci, kelime anlamı itibarıyla "öğrenme işini yapan" kimse olarak tarif edilebilir. Herhangi bir işi ya da mesleği icra eden herkes gibi, öğrencilerin de kendi işlerini yapabilecek bir potansiyelde olmaları gerekir. Bu potansiyeli belirleyen en temel koşullar; öğrencinin fiziksel, psikolojik (onun zihinsel ve duygusal özellikleri), sosyal, kültürel, ekonomik ve yönetsel özellikleridir. Öğrencinin bu özellikleri, onun okula devamını ya da okul terkini etkilemektedir.

Öğrencinin fiziksel özellikleri arasında; işitme özürü olması, görme bozukluğunun olması, ortopedik özürü olması, dil ve konuşma bozukluğunun olması, sağlıklı ve estetik olmayan bir bedensel özellikte olması (şişmanlık, zayıflık vb.), herhangi bir organının (ayak, kol, bacak) olmaması, hastalıkları (Geçici-Sürekli) vb. gibi özellikleri vardır. Örneğin ağır bir hastalığı (kanser vb.) olan bir öğrenciden normal bir devam beklemek çok doğru olmayacaktır. Bu kısımda ayrıca, özellikle Türkiye'nin bir gerçeği olan, "Zorunlu eğitim yaşının dışında kalma"⁴¹ durumunu da hatırlatmak yararlı olabilir.

Öğrencinin asgari de olsa zekâsını kullanmasını gerekli kılmayan işler hiçbir ilgi uyandırmamaktadır. Zekânın verdiği yaratıcılık insanın psikolojik bir gereksinimdir. Bu gereksinim giderilmediğinde zihinsel durgunluğun verdiği doyumsuzluk halleri ortaya çıkacaktır " demektedir. Bu da bireyin okulda verilen bilgileri gereksiz bulmasına ve " ben biliyorum " düşüncesine kapılmasına neden olmaktadır.⁴² Diğer yandan, gereken zeka kapasitesine sahip olmayan ya da bu konuda gerilik gösteren öğrenci de kendine özgü bir doyumsuzluk içinde olacaktır. Her iki durumda da sonuç devamsızlık ve terki doğurabilecektir. Öğrencinin zeka problemleri (Zeka geriliği, ileriliği, dikkat, öğrenme güçlüğü vb.), algılama ve öğrenmede güçlük çekilmesi, cinsiyet, çocukluk, ergenlik vb. gibi özellikleri bu özelliklerden bir kaçıdır.

Öğrencinin okula devam veya terkinde etkili olabilecek duygusal özellikleri: Dersler, sınavlar, hayat vb. ile başa çıkamama sonucu oluşan stres ve kaygı;

Kendini, ailesini, koşullarını beğenme-beğenmeme (kendiyte barışıklık); Öğrencinin öğretmeni, okulu, sınıfı, çevresi vb. ile ilgili merak, sevgi, nefret, korku vb. duyguları; Öğrencinin yaşadığı olağan üstü olay ve durumlara karşı ürettiği tutum veya davranışlar; Öğrencinin bağımlı - bağımsız kişiliği; Öğrencinin kişiliğinin gelişiminde kritik dönemler (çocukluk, ergenlik vb.); Nedeni belli olmayan üzüntü, keder, korku, heyecan, kaygı, stres, nefret, bencillik, sadistlik, sevgi vb. gibi tutum ve davranışlar gösterme; Kendini ifade etmekte zorluk çekme; Sigara, içki, uyuşturucu vb. kullanma; Kararsız olma ve verilen kararlardan emin olamama; Sınıf arkadaşlarını kendinden üstün görme ya da kendini onlardan üstün görme; Kendini işe yaramaz hissetme vb. şeklinde sınıflandırılabilir.

Okulu bırakan öğrencilerin büyük bir kısmı, okulu bırakmalarının en önemli nedenlerinden birini, "okulu sevmemeleri ve okulu sıkıcı bulmaları"⁴³ olarak ifade etmişlerdir. Diğer yandan, öğrencilerin kendilerinden kaynaklanan en önemli devamsızlık nedenleri arasında herhangi bir hastalık, sınavlardan düşük not alma korkusu gibi etkenler yer almaktadır.

40 Toprakçı, Erdal (2008) Sınıfa Dayalı Yönetim Ankara: Pegem yayınları, ss. 413-414

41 Gökşen, Fatos., Zeynep Cemalçılar ve Can Fuat Gürleşel (2006) "Türkiye'de İlköğretim Okullarında Okulu Terk ve İzlenmesi ile Önlenmesine Yönelik Politikalar" Çalışması YÖNETİCİ ÖZETİ [Internet: <http://www.acev.org/aramistirmalarimiz.php?id=24&lang=tr&page=3>]

42 Toprakçı, Erdal (2008) Sınıfa Dayalı Yönetim Ankara: Pegem yayınları, ss. 413-414

43 Sherrow, V. (1996). Life Issues: Dropping Out. New York: Benchmark Books..

Öğrencinin sosyo-kültürel ve ekonomik özellikleri: Öğrencinin başkalarıyla ilişki ve iletişimine dönük tutum ve davranışları (zorbalık, korkaklık, pasiflik, aktiflik, bencillik, paylaşım, ahlakilik vb.); Öğrencinin yetiştiği ve içinde bulunduğu kültüre karşı geliştirdiği tutum ve davranışları (geleneklerin etkisinde olma, karşı çıkma vb.); Öğrencinin okulu ve onunla ilişkili olabilecek diğer yaşantılarını sürdürmesini sağlayabilecek gelire (sahiplik azlık, çokluk vb.) uyumu veya onunla ilgili geliştirdiği tutum ve davranışlar; Öğrencinin iletişim sorunları yaşaması; Öğrencinin sosyal ilişkiler kuramaması; Öğrenci-öğrenci çatışması; Öğrenci-öğretmen çatışması; Öğrencilerin aile ortamıyla okul ortamının farklı kültürel yapıya sahip olması vb. şeklinde sınıflandırılabilir. 6-14 yaş grubundaki çocukların okula devam etmeme nedenleri arasında okul masraflarının yüksek olması %21,9'dur.

Öğrencinin ekonomik yeterliği her ne kadar ailesine veya yerine geçen birime ait olsa da, özellikle çalışan öğrenciler gerçeği okul terki ve devam üzerinde etkili olabilmektedir. Öyle ki, öğrenciler, özellikle erkek çocuklar, ailelerinin ekonomik koşullarına yardımcı olmak için okulu bırakmayı tercih edebilmektedir.

Öğrenme işini yapan kimsenin, bu işi yaparken mümkün olan en nitelikli halde olması, öğrenme işinin tam ve etkili gerçekleşmesi açısından oldukça önemlidir. Bu da bu işi yapan kimsenin bilinçli ve kendini yönetebilir olması ile doğrudan ilişkilidir. Öğrencinin yaşı küçüldükçe, bilinçlilik ve yöneticilik görevi aileye ya da ilgili birime düşmektedir. Bu görevin yerine gelmemesi: Öğrencinin ders çalışma vaktiyle oyun vaktini karıştırmaması;

Öğrencinin evde yapması gereken ders çalışmalarını zamanında yapmaması; Öğrencinin önceki yıllardaki eğitim-öğretim yaşamına ilişkin öğrenme eksiklikleri, sorunları gidermemesi; Öğrencilerin ders çalışma isteği ve gereksinimi duymamaları; Öğrencilerin ders çalışma yöntem ve tekniklerini bilmemeleri;⁴⁷ öğrencinin tembelliği-çalışkanlığı; Öğrencinin kendi başına bir şeyler başaramaması ve hep başkalarından yardım beklemesi vb. şeklinde sonuçlar doğurabilir.

Öğrencinin kendisinin özellikleri, doğal olarak, okula devamı veya terki etkileyen önemli bir faktördür. Ancak şunu hatırlatmakta yarar vardır ki, o da son zamanlarda "her şeyi psikolojikleştirme" (yani her olayın nedenini psikoloji ile açıklama) şeklinde isimlendirilebilecek çağ hastalığına yakalanmamak için özel bir çaba sarf etmek zorunluluğudur. Yani, okula devam veya terk sürecinde öğrenci tek neden değildir, birçok neden vardır.

Paramız yok!

Bir diğer ilçe için yola çıktık. Bu ilçede öğrencilerle görüşme yaparken bir öğrenci dikkatimi çekti. Sorduğum sorular karşısında arkadaşları konuşurken o suskunluğunu koruyordu. Yüzünde kederli bir ifade vardı. Arkadaşları ileride hangi meslekleri seçeceklerini söylediğinde bu öğrencinin gözleri doldu. Durumu anladım ve öğrenciyle özel bir görüşme yaptım. 8.sınıf öğrencisiydi. Dersleri çok iyi olmasına rağmen okula devam edemeyeceğini söyledi. Sebebini sorduğumda zor bir şekilde yutkunarak ve aynı zamanda gözlerinden yaşlar dökülerek "parasızlık" dedi. Bu öğrencinin durumu beni çok etkiledi. Üzüntüsü geçene kadar biraz sohbet ettik. Daha sonra bu durumun okumasına engel olmadığını anlatmaya başladım. Neler yapılabileceği konusunda bilgi verdim. Görüşmeden sonra öğrencinin daha bir umutla baktığını gördüm. Diğer öğrencilerin yanına gittiğimizde bu öğrenci de artık ileride ne olmak istediği konusunda düşüncelerini söylüyordu. Bu durumda beni haliyle mutlu etti...

Hatice AKTAŞ
Sınıf Öğretmeni 3

44 Özbas, Mehmet [2010]. İlköğretim Okullarında Öğrenci Devamsızlığının Nedenleri Eğitim ve Bilim, Cilt 35, sayı 156 [Internet: <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/issue/view/26/showToc>]

45 Genç, Meltem., Nil Ayhan ve Akil Bakır [2002] Kız Çocuklarının Eğitimine Engellenmesi ve Ev İşlerinde Çalıştırılması. DİE Yayın No: 2534

46 Hoz, R I ., Kainan, A ve Reid, I. [2000]. Negev- Bedouin Parents' views on the Reason for School Dropout. Research in Education, 63, 68-81.

47 Özbas, Mehmet [2010]. İlköğretim Okullarında Öğrenci Devamsızlığının Nedenleri Eğitim ve Bilim, Cilt 35, sayı 156 [Internet: <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/issue/view/26/showToc>]

Eğitim ve öğretim etkinliğinin pratikte üretim yeri sınıflardır. Ancak sınıflar «okul» denilen yapılar içindedirler. Okul: bulunulan bölgenin gereksinimlerini de dikkate alarak eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek üzere sınıf denilen daha küçük birimlerde bir araya gelen öğrenci, öğretmen ve diğer personel ve araç gereçlerden oluşan bir yapı olarak tanımlanabilir.⁴⁸ Okul devamsızlığı ya da okul bırakma oranlarının okuldan okula fark göstermesi okulun, okulu bırakmaya doğrudan etkisi olduğunu göstermektedir. Bu etki okulun; ekonomik, fiziksel, psikolojik (okuldaki zihinsel ve duygusal ortam), sosyal, kültürel ve yönetsel özellikleridir.

Okulun ekonomik özellikleri onun kendisine yetebilecek bir bütçeye ve bunu harcama özerkliğine sahip olup olmaması ile anlaşılabilir. Bu özellikler; okulun nitelikli bir eğitim-öğretim hizmeti oluşturabilmek (ısı, ışık, fotokopi, kırtasiye, bakım, onarım vb.) adına düzenli ve istikrarlı bir gelirin (bütçe) olup olmadığı, okulun yeterli kalite ve sayıda personele sahip olması, okulun ihtiyaçlarını karşılayabilmesi; Okuldaki tüm insansal değişkenlerin (öğretmen, öğrenci vb.) ekonomik yeterlilikleri şeklinde sınıflandırılabilir. Kışın yakacak kömürü olmayan ya da herhangi bir branşta öğretmen eksikliği olan bir okuldaki öğrenciden, okula gitme ile ilgili yoğun bir isteklilik beklemek doğru olmayabilir.

Çoğunlukla ekonomik nitelik ile ilişkili olsa da ondan bağımsız bir faktör olabilen "okulun fiziksel özellikleri" de öğrencinin devam veya terk davranışında bir etkide bulunabilir. Öğretmen, öğrenci, yönetici, diğer personel, veli ve öğrenciler (zihinsel, bedensel özellikler) ile Okulun fiziksel yapısı (tesis, derslik, araç-gereç vb.) arasındaki uyumluluk ya da uyumsuzluk fiziksel özelliklerin temel değişkenidir. Bu değişken kendisini: Okulun bakımsızlığı (boya-badana, kapı-pencere vs.); Okulun güvenilir olmayan bir yerleşim yerinde bulunması; Okulun kütüphane eksikliği; Okulun aydınlatma sorunu; Okulun hijyenik olmaması; Okulun yerleşim yerinden uzakta olması; Binanın eski ve kullanışsız olması; Araç gereç eksikliği; Okulun ihtiyacı karşılayacak büyüklükte olmaması vb. şeklinde somutlayabilir. Ülkemizdeki hızlı nüfus artışının yanı sıra başta büyük kentler olmak üzere, çeşitli nedenler yüzünden, kırsal kesimden kentlere doğru göç sonucunda ikili öğretim uygulaması başlatılmıştır.⁴⁹ 2004 yılında yapılan bir araştırmaya göre okul öncesi, ilköğretim, lise ve dengi okullarda en çok sorun olarak görülen konu okullarda eğitim araçlarının niteliği ve yetersizliğidir.⁵⁰

Okulun sosyal ve kültürel özellikleri: kırsal kesimdeki sosyal, kültürel yapı ve yaşam koşullarının eğitimi zorlaştırıcı bir etkide bulunması;⁵¹ Okuldaki öğretmen, öğrenci, yönetici, diğer personel ve veli arasındaki ilişkinin olumluluğu ya da olumsuzluğu;

48 Toprakçı, Erdal (2008) Sınıfa Dayalı Yönetimi Ankara: Pegem Ayayırıcılık [ss 10]

49 Gedikoğlu, T., (2005) "Avrupa Birliği Sürecinde Türk Eğitim Sistemi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri", MÜ, Eğt. Fak. Derg., C:1, S:1, s:72

50 DIE (2004) Yaşam Memnuniyeti Araştırması 2004, [Ankara]: T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 2004 CD306.09561

51 Beletli, Ozel; Chang, Victoria; Feigelson, Michael J.; Kopel-Bailey, Jules A.; Maak, Sheila A.; Mnookin, Jacob P.; Nguyen, Thu H.; Salazar, Mariana; Sinderbrand, Joy E.; Tafoya, Simon N. (2007) Education in Emergencies and Early Reconstruction: UNICEF Interventions in Colombia, Liberia, and Southern Sudan [Internet: http://eric.ed.gov/ERICWebPortal/search/detailmini.jsp?_nfpb=true&_ERICExtSearch_SearchValue_0=ED509234&ERICExtSearch_SearchType_0=no&accno=ED509234]

Öğrenci ile okulu arasındaki ilişkinin olumluluğu ya da olumsuzluğu; Okulun toplumun diğer kesimleriyle (örneğin diğer okullar, belediye⁵² vb.) ilişkilerinin⁵³ olumluluğu ya da olumsuzluğu; Okuldaki yönetici, diğer personel, veli, öğrenci ve öğretmenlerinin gelenek, görenek, örf, adet vb. özellikleri; Okulun yönetici, diğer personel, veli,⁵⁴ öğrenci ve öğretmenlerinin kültürel uyumluluğu ya da uyumsuzluğu; Okulun kendine özgü ve amaçlara dönük bir kültür oluşturup oluşturamaması vb. şeklinde ifade edilebilir. Sosyal ilişki temelinde olumlu bir özelliğe sahip olan okulların öğrencilerinin okula devamda daha istekli, ancak olumsuz olanların okul terkine yatkın olacağı söylenebilir. Okuldaki öğrenciler tarafından tehdit veya rahatsız edilen öğrenciler okuldan soğumakta ve devamsızlık yapmaktadırlar.⁵⁵⁻⁵⁶ Öğrencilerin, öğretmenlerine ve arkadaşlarına yönelik olumsuz düşünceleri okulu bırakma olasılığını artırmaktadır.

Öğretmenlerin eğitim-öğretimden sorumlu olmaları, öğrencilerin yönetiminde okul müdürlüğünün söz sahibi olması sonucunu doğurmaktadır. Zaten, kanunlar da buna göre düzenlenmiştir. Devamsızlığın belirleyeni öğretmen ama takipçisi okul yönetimidir. Bu da okulun yönetsel özelliklerinin okul terki veya okula

devamda önemli bir değişken olma niteliği⁵⁷ gösterebildiği anlamına gelmektedir. Buna göre: Okul yönetim ekibinin kalitesi; MEB ve MEM ile ilişkiler ve bağımsız kararlar alabilme; Okul-aile birlikleriyle ilişkiler; Okul yöneticilerinin, personelinin, öğrencilerin velilerin eğitime, öğretime ve işbirliğine dönük özellikleri; Okul yönetim eğitiminden geçip geçmemeleri;⁵⁸ Okulun programı ve faaliyetleri oluşturulurken okulun bulunduğu yerin niteliğini dikkate alınıp alınmaması; Okul yöneticilerin okulun sorunlarına ilgisizliği; Deneyimsiz okul yönetimi kadrosu; Yetkilendirilmemiş okul yönetimi vb. gibi özellikler bu kategoride değerlendirilebilir.

Okuldaki psikolojik ortam okula devam konusunda çok önemli faktörlerden biridir. Okuldaki yönetici, diğer personel, veli, öğretmen ve öğrencilerin psikolojik (zihinsel,⁵⁹ duygusal) sağlıkları; Okulun fiziksel yapısının yönetici, diğer personel, veli, öğrenci ve öğretmenlerin psikolojisine uygunluğu; Okulda rehberlik servisinin olup olmaması ya da yeterliliği gibi özellikler bu faktörün somutlayıcılarındandır. Okulda var olan iklim, yani okul sakinlerinin uyum ve huzuru, herkesin orada olmaktan mutlu olduğu bir okul, okulun psikolojik özelliklerinin yeterliğine bir örnek olabilir.

ÖĞRENCİNİN SINIFI

Eğitim ve öğretim etkinliğinin pratikte üretim yeri sınıflardır. Bir başka deyimle eğitimin amaçlarının çocuklar üzerinde değişiklikler olarak somutlaştığı, sıcak temasın sağlandığı nokta sınıflardır. Bütün bir okulun insan ve madde kaynağı sınıf olarak yapılacak işlemlerin destekleyicisi pozisyonundadır. Sınıf, eğitsel amaçları doğrultusunda bir araya gelen (sınıf) yönetici(sil), öğretmen, öğrenci ve diğer araç-gereçlerden meydana gelen bir örgüt, yapı veya bir süreç olarak tanımlanabilir. Bu noktada hataya düşülebilecek bir durumu, tespit etmek yerinde olabilir. O da, "sınıfı" derslik olarak yorumlamamak gerekliliğidir.⁶⁰ Eğer böyle yorumlanacak olursa, yani sınıfın aynı amaçla bir araya gelmiş benzer özellikler gösteren öğrencilerin birlikteliği olarak yorumlanmaz ise, öğrencinin okula devamı veya terki üzerinde bir etkisi olduğunu kabul etmek ve bunu araştırmak faaliyetleri alt yapısından mahrum kalır. O zaman da, ortada, yapılan ders esnasında oluşan atmosferin, terki ya da devamı etkileyeceğine dönük temeli zayıf bir ana düşünceden başka bir şey de kalmaz. Sınıfın fiziksel, sosyal, kültürel, ekonomik, psikolojik ve yönetsel özellikleri öğrencilerin okul terki veya okula devam üzerinde etkilidir.

Sınıfın fiziksel yapısı, öğrencilerin derse devam veya okul terki üzerinde etkili olabilmektedir. Bu yapının parçaları, Dersliğin mevcuda göre yetersiz olması; Dersliğin eğitim yapılabilecek durumda olmaması; Sıra

ve masanın kullanılabilir durumda olmaması Tahtanın kullanışsız olması; Kapı ve pencerelerin kullanıma elverişsiz olması; Teknolojik araçların çalışmaması; Dersliğin aydınlık olmaması; Dersliğin ısınma sisteminin yetersiz olması; Dersliğin temiz olmaması nedeniyle öğrencilerin sağlık sorunu yaşaması vb. şeklinde sınıflandırılabilir. Diğer yandan derslik ve sınıf arasında kurulabilecek bir uyum devama ve okula istekliliğe olumlu bir katkı sağlayabilir. Bu da, öğrenci, öğretmen (sınıf üyeleri) ile sınıfın fiziksel yapısı (derslik, araç-gereç vb.) arasındaki ilişkinin olumluluğu ya da olumsuzluğu ile ilgilidir.

Sınıfın kalabalık olması öğrencilerin sınıftaki faaliyetlere katılmasını zorlaştırmakta ve yeterli ilgi gösterilmediği zaman da potansiyeli yüksek olan öğrenciler bile okulu bırakma riskine maruz kalabilmektedir.⁶¹⁻⁶² Eğitimde araç gereç kullanımı öğrencilerin duyu organlarına daha fazla uyaran göndermeyi sağlamakta ve öğrenme faaliyetini öğrenci için daha sevimli hale getirmektedir.. Diğer yandan, Kalabalık sınıflarda, öğrencinin kendisini sınıfa tanıtması ve kişiliğini kabul ettirmesi zor olmakta, sınıf içindeki değerinin takdir edilmediği sanısına kapılan öğrenciler tatminsizlik duymakta ve sınıfa bağlılıkları azalmaktadır. Bu durum, doğal olarak devamsızlıklara neden olmakta, bu ayrıca öğrenciyi sınıf dışındaki diğer bazı kişi,gruplara ilişkiler kurmaya yönleltebilmektedir.⁶³

60 Toprakçı, Erdal. Eğitimde Disiplin (veya Ders/lik/in/te Disiplin/i değil Sınıfın Disiplini) Üzerine.

61 Özer, M. [1991]. İlköğretim Okulları İkinci Kademe (ortaokul) Öğrencilerinin Öğrenimi Terk Etme Sorununun Analizi. Ankara Üniversitesi, Yüksek lisans Tezi.

62 McNeal, R. B. [1997]. "Are Students Being Pulled Out of High School The Effect of Adolescent Employment on Dropping Out", Sociology of Education, c. 70, S.3, ss.206-220.

63 Toprakçı, Erdal. [2008]. Sınıfa Dayalı Yönetim. Ankara Pegem Akademi Yayınları

Sınıfın sosyal-kültürel, ekonomik ve psikolojik yapısına ait özellikler de okul terki veya okula devam üzerinde etkilidir. Bu yapıya ait özellikler: Öğrenci ile derslerine giren öğretmenler arasındaki ilişkinin olumluluğu ya da olumsuzluğu; Öğrenci ile sınıfın diğer öğrencileri arasındaki ilişkinin olumluluğu ya da olumsuzluğu; Sınıftaki diğer öğrencilerin ekonomik özellikleri, öğrencinin sınıfında derse giren öğretmenlerin ekonomik özellikleri ve bunlar arasındaki uyum; Sınıfın öğrenci ve öğretmenlerinin gelenek, görenek, örf, adet vb. nitelikler; Sınıfın öğrenci ve öğretmenlerinin kültürel uyumluluğu ya da uyumsuzluğu; Sınıfın kendine özgü ve amaçlara dönük bir kültür oluşturup oluşturamaması vb. şeklinde ifade edilebilir. Bu özelliklerin vücuda gelebilecek durumları (somutlanmaları), öğrencinin bazı öğretmenlerden şiddet görmesi, öğretmenlerin öğrenciye adil davranmaması, öğrencinin anlaşılabildiği arkadaşının olmaması, sınıfta öğrencinin, arkadaşlarıyla çatışma içinde olması, arkadaşlarının öğrencinin ders çalışmasını engellemesi, öğrenci-öğrenci çatışması, öğrenci-öğretmen çatışması vb. şeklinde ifade edilebilir.

Arkadaşları tarafından dışlanan ve reddedilen öğrencilerin daha çok devamsızlık yaptığı ve daha az başarılı oldukları okul terki konulu bir araştırma sonucunda ortaya koyulmuştur.⁶⁴ Öğrenciler, farklı kültüre sahip olan öğretmenlerine uyum sağlayamadıkları için okul ortamından uzaklaşabilirler. Öğrenci ve öğretmen arasında bulunan dil uyumsuzluğu, iletişim sorunlarını ortaya çıkarabilir. Öğrenciler kendi aralarında kültürel uyumsuzluk (dil, kıyafet, gelenek, görenek vb.) yaşadıkları için öğrenci okula gitmek istemeyebilir. Başka öğrenciler tarafından tehdit veya rahatsız edilen öğrencilerin okuldan soğudukları ve devamsızlıklarının arttığı, bazı durumlarda samimi olduğu veya sevdiği arkadaşının okulu bırakması da bir öğrenciyi aynı işi yapmaya itmektir.⁶⁵ Öğretmenlerine ve arkadaşlarına yönelik olumsuz tutumların okulu bırakma riskini artırmakta olduğu sonucunu bulgulamıştır. Sınıf arkadaşları ve sınıf atmosferi de öğrencileri olumlu veya olumsuz etkileyebilmektedir.⁶⁶

Sınıfın (sadece dersliğin değil!) psikolojik ortamı devam ve terk davranışı üzerinde etkili olabilir. Sınıfta öğretmen ve öğrencilerin psikolojik (zihinsel, duygusal) sağlıkları ve sınıfın fiziksel yapısının öğrenci ve öğretmenlerin psikolojisine uygunluğu bu ortamın önemli belirleyicilerindendir. Zihinsel ve duygusal anlamda birbirinden çok farklı öğrencilerin oluşturduğu bir sınıfta olumlu bir atmosferin şekillenmeyeceği ortadadır. Bu özelliğe sahip bir sınıfın öğrencilerinin devamsızlık veya terk gibi davranışlarda bulunma olasılığı oldukça fazladır.

Sınıfın yönetimi de, öğrencilerin okulu terk veya okula devam davranışı üzerinde etkilidir. Ancak alanyazında "sınıfa" yüklenen anlamın "derslik" olması ders yönetimini (öğretmenin yaptığı ders), sınıf yönetimi diye yorumlamak sonucunu doğurmakta bu da anlamın daralmasına yol açarak sınıfın yönetsel yapısının sadece öğretmenin oluşturduğu atmosfer olduğu sonucuna götürmektedir. O zaman da sınıf, bir okul terk veya okula devam değişkeni olmaktan çıkmakta sadece öğretmen değişkenine yönelmesi sonucunu doğurmaktadır. Sınıf yönetimini doğru yorumlamak için ilk yapılması gereken sınıfa, kadrolu bir yönetici (derse girmeyen ve sınıf yönetimi alanında yetişmiş sınıf yöneticisi) atamaktır.⁶⁷ Bundan sonra belirleyici olan özellikler; sınıfın dersine giren öğretmenlerin eğitime, öğretime ve dersi yönetmeye dönük nitelikleri ve sınıftaki öğrencilerin eğitime, öğretime ve işbirliğine dönük özellikleri olacaktır.

Kolaya kaçmak kolay!

Beni şaşkınlığa uğratan bir diğer okul ise merkezdeki okullardan biriydi. Sebebi ise görüşme yaptığım öğrencilerden birinin düşünceleriydi. Bu öğrenci ile özel olarak görüştüm. Okula bırakacağını söyledi. Okulu bırakma sebebinin ne olduğunu sordum. Çevresinde okula giden kız öğrenci olmadığı için babasının onu okula göndermeyeceğini söyledi. İşin ilginç tarafı kendisinin de okumak istememesiydi. Çaresizlikten midir nedir? babasının düşüncelerine karşı çıkmıyor adeta onun bu düşüncesini onaylıyor gibiydi. Bu konu da çok konuştum ancak onu bu düşüncesinden vazgeçiremedim. Dersleri sevmediğini, babası okula gönderse bile kendisinin gitmeyeceğini söyledi. İlk defa böyle bir öğrenci ile karşılaşıyordum. Okumayan kişilerin düştükleri durumlarından bahsettim, çektikleri sıkıntıları anlattım. Ama bu öğrencinin düşüncelerinde hiçbir değişme olmadı. O kadar konuşmama rağmen öğrencinin düşüncelerinin değişmemesi beni hayal kırıklığına uğrattı.

Hatice AKTAŞ
Sınıf Öğretmenliği 3

64 French, Doran C. ve Conrad, J. (2001). "School Dropout as Predicted by Peer Rejection and Antisocial Behavior", Journal of Research on Adolescence, c. 11, S.3, ss.225-44.

65 Ward, McNeal (1995). "Extracurricular activities and high school dropouts", Sociology of Education, c.68, s. 62-81

66 Rumberger, R. W. ve G. J. Palardy. (2005). "Test Scores, Dropout Rates, and Transfer Rates as Alternative Indicators of High School Performance", American Educational Research Journal, c.42, S.1, ss.3-42.1

67 Toprakçı, Erdal. (2008). Sınıfa Dayalı Yönetim. Ankara Pegem Akademi Yayınları

ÖĞRENCİNİN SINIFI

«Çevre» kavramı, öğrenciyi okulu terk etmeye dönük etkileme olasılığı olan sosyal (öğrencinin ailesi, sınıfı, okulu, kitle iletişim ve bunlarla ilgili faktörler hariç) ve doğal ortamları ifade etmektedir. Doğal ortam iklim, göl, sel, deprem, dağ vb. gibi koşulları içerir. Diğer yandan sosyal ortamlar kapsamında; öğrenciyi etkileyen yapay (yol, ulaşım, trafik vb.) ve öğrenciyi etkileyen yakın sosyal ilişkiler çevresini (öğrencinin okula giderken -ailesinin yanında okula devam edenler dışında- bulunduğu ortamda -yurt, ev, akraba yanı gibi- yaşayan insanlar) ve uzak çevresini (apartman, mahalle, cadde, belediye, köy, kent vb. de yaşayan insanlar) vardır.

Öğrencinin çevresinin fiziksel (yapay-doğal), sosyal, kültürel, ekonomik, psikolojik ve yönetsel özellikleri öğrencilerin okul terki veya okula devam üzerinde etkilidir. Çevrenin fiziksel yapısı: Öğrencinin içinde yaşadığı sosyal çevresinde yaşayan nüfus ve demografisini; Öğrencinin içinde yaşadığı doğal ve yapay çevrenin fiziksel özelliklerinin uygunluğunu; Öğrencinin içinde yaşadığı sosyal çevredeki bireylerin fiziksel özelliklerini; Öğrencinin içinde yaşadığı sosyal çevredeki bireylerin fiziksel nitelikleri ile çevrenin fiziksel yapısının uyumunu ve Öğrencinin çevresinin fiziksel yapısının öğrenci psikolojisine uygunluğunu ifade etmektedir.

İklim, deprem, fırtına vb. gibi doğal çevre olay ve öğeleri ile köy, ilçe, il vb. gibi yerleşim yerleri ve bunları birbirine bağlayan yol ve ortamların (hastalıklar vb.) uygunluğu, okula devamı ve okul terkini etkilemektedir. Örneğin kış mevsiminde okula ulaşımında sorunlar doğurarak okuldan soğumaya yol açabilmektedir.⁶⁸ Depremler çok ciddi devam ve terk sonuçları yaşanmasına neden olabilmektedir. Diğer yandan, okulun eve uzak olması devamsızlık ve özellikle derse geç kalma olgusunu etkileyen faktörlerden birini oluşturmaktadır. Evi ile okul arasındaki uzaklık arttıkça devamsızlıklar da fazlaşmaktadır.⁶⁹ Yaşanılan bölgede okulun olmaması öğrencilerin okul devamını olumsuz yönde etkilemektedir. Okula gidebilmek için uygun bir vasıtanın olmaması öğrencilerin okula geç kalmasına neden olmaktadır. Bazı köylerde yolun hiç olmaması başlı başına bir ulaşım sorunudur. Yetersiz çevre (köy, kasaba, ilçe) koşullarından gelen çocuklar için okul ve aile yaşantısı arasındaki farklılıklar onları öğrenme sürecinden uzaklaştırabilmekte evde edindikleri düşünme ve davranış biçimleri, okul beklentilerine uymayınca devamsızlık veya terk davranışı ortaya çıkabilmektedir.

Öğrencinin okula devam veya okulu terk davranışı; Çevresinin sosyal ve kültürel boyutunun niteliği; Sosyal ve kültürel ortamın değerleri; Öğrencinin sosyal ve kültürel ortamındaki bireylerin eğitim seviyeleri; Çocuğun sosyal ve kültürel ortamındaki bireylerin birbirleriyle kurduğu ilişkiler; Çocuğun sosyal ve kültürel ortamındaki bireylerin yaş, medeni hal, cinsiyet vb. dağılımı; Öğrencinin çevresinin sosyal ve kültürel boyutunda yer alan yasal örgütlenmeler (belediye, dernek vb.) ve bireyler (bakkal, kasap vb.) ve yasa dışı örgütlenmeler (terör örgütleri, mafya vb.) ve bireyler (uyuşturucu kullananlar, tinerciler vb.) vb. sosyal-kültürel özelliklerden etkilenmektedir. Örneğin özellikle kız çocuklarının okula gönderilmemesi, çevrenin sosyal ve kültürel ortamından beslenmektedir. Kızların eğer okula giderlerse kınanma korkusu, Büyüdükleri ve evlenme yaşının geldiği düşüncesi, Okuma yazmanın yeterli görülmesi, Kız çocuklarına evlenince kocaları bakar düşüncesi vb.⁷⁰ bu beslenmenin sonuçlarındandır.

Arkadaş grubu tarafından kabul görmek gençler ve çocuklar için güçlü bir ihtiyaçtır. Arkadaş grubunun özel değerlerine bağlı olarak eğitimsel istekler artar ya da azalır. Gençlerin eğitimsel istekleri arkadaşlarının istekleriyle uyum içindedir ve ilişki yakınlaştıkça onların fikirlerinden etkilenme de artmaktadır.⁷¹⁻⁷²⁻⁷³ Arkadaşları tarafından dışlanan ve reddedilen öğrencilerin daha çok devamsızlık yaptığı ve daha az başarılı oldukları ortaya konulmuştur.⁷⁴

Öğrencinin çevresinin ekonomik özellikleri, çevresinde yaşayanların refahı olarak da isimlendirilebilir. Bu açıdan, gerek yakın gerekse uzak çevresinin sürekli ve istikrarlı bir gelire sahip olup olmaması; Öğrencinin sosyal çevresinin gelirinin yetip yetmemesi, Öğrencinin çevresinin ekonomik özelliklerinin benzerlik ya da farklılığı, Öğrencinin çevresinin ekonomik özelliklerinin ucuzluğu veya pahalılığı (Yurt ücretlerinin fazla olması) vb. şeklinde özetlenebilecek özellikler öğrencilerin okula devamını etkileyebilir. Örneğin, çok zengin bir sosyal çevrede yoksul olmak okulu bırakma sonucunu doğurabilir. Diğer yandan, Ayrıca, tarıma dayalı ekonominin egemen olduğu bölgelerde öğrencilerin iş gücünden yararlanma gerçeği, onların okullarına devamlarını etkilemektedir.⁷⁵ Ayrıca kızlar açısından bakıldığında çevresinde kendisine talip olabilecek zengin insanların bulunduğu bir çevrede kolaylıkla okuldan uzaklaşma eğilimi de bir diğer örnek olarak verilebilir.

68 Toprakçı, Erdal. [2008]. A.g.e. 426-428

69 Özbas, Mehmet [2010]. İlköğretim Okullarında Öğrenci Devamsızlığının Nedenleri, Eğitim ve Bilim Dergisi, cilt 35, sayı 156 ss 35

70 Tunc, Aynur İlhan [2009]. Kız Çocuklarının Okula Gitmeme Nedenleri Van İli Örneği, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Haziran 2009. Cilt:V1, Sayı:1, 237-269

71 Kağıtçıbaşı, Ç. (1998). Yeni İnsan ve İnsanlar. Sosyal Psikolojiye Giriş. 10. Basım, İstanbul: Evrim Yayınları.

72 Güney, S. (2000). Davranış Bilimleri. 2. Baskı. Ankara: Nobel Yayınları.

73 Arkonac, S. [2001]. Sosyal Psikoloji. 2. baskı, İstanbul Alfa yayınları.

74 French, Doran C. ve Conrad, J. (2001). School Dropout as Predicted by Peer Rejection and Antisocial Behavior. Journal of Research on Adolescence, c.11, S.3, ss. 225-44.

75 Toprakçı, Erdal. [2008]. A.g.e. 427

Öğrencinin çevresinin sosyal boyutundaki bireylerin zihinsel, duygusal sağlıkları; birbirleriyle ve öğrenci ile ilişkileri çevrenin psikolojik faktör olarak rolünü ifade eden özelliklerdir. Buna göre, örneğin akli dengesi normal olmayan insanların yoğun bulunduğu bir ortamda okula giden bir öğrenci de sorunlar ortaya çıkması ve sorunların okul terkine yol açması söz konusu olabilir. Benzer örnek duygu durum bozuklukları için de geçerlidir.

Öğrencinin yakın ve uzak çevresinin Dünya (barış-savaş), Ülke (despotik-demokratik) ve yerel yönetimlerin (Valilik, İl Özel İdaresi, Belediye, Muhtarlık, Milli Eğitim müdürlükleri) nasıl yönetildiği; Öğrencinin yakın ve uzak çevresinin yöneticisinin yetki kaynakları (darbe, atama, seçim vb.; Öğrencinin yakın ve uzak

çevresinde, ortam ve olanaklarının dağıtılma biçim ve oranı (adil, hukuki, haksız vb.); Öğrencinin sosyal çevresindeki bireylerin beraberliğe ve işbirliğine dönük özellikleri (örgütlülük ya da örgütsüzdük) vb. şeklinde ifade edilebilecek öğrencinin yakın ve uzak çevresinin yönetsel özellikleri onun okula devam veya okulu bırakma davranışı üzerinde etkili olabilmektedir. Örneğin, okul yapmaya ve hizmete sokmaya önem vermeyen bir ülke yönetimi, bırakınız terki, gidilecek okul olmadığından baştan okula gitmeye dair istekleri olmayan birey davranışını doğurabilen bir etkide bulunabilir. Yönettiği bölgede gelenek, görenek vb. yetersiz temellerden hareketle kızlarını okutmayan aileler ile ilgili bir şeyler yapmayan, çalışmayan yerel yöneticiler bir diğer örnek olarak verilebilir.

ÖĞRENCİ VE KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI

Aslında kitle iletişim araçları ile kurulan ilişkilerin muhatabı bir şekilde yine insanlardır. Bu yönüyle, bu araçları öğrencinin çevresinin bir parçası olarak değerlendirmek de mümkündür. Ancak bu araçlar vasıtasıyla çevre genişlemekte, uzaklaşmakta ve kontrolü güçleşmektedir. Diğer yandan, gerçek olmaktan ziyade sanal bir gerçeklik içinde yaşanmaktadır. Bu özelliklerinden dolayı ayrı bir kavram olarak ele almak daha doğru bir tercih olabilir.

Kitle iletişim, amaçlı olarak (yasal anlamda) öğrencinin davranışını değiştirmeye yönelmemiş ancak insanların çeşitli amaçlarla (kendini ifade etme, haberleşme, eğlenme,⁷⁶ para kazanma vb.) ürettikleri içerikleri somutlayan yerel, ulusal ve uluslararası paylaşımları ve araçları ifade etmektedir. Paylaşım (kitle iletişim) araçları; internet, cep telefonu, televizyon, bilgisayar, sinema, gazete, kitap, dergi tiyatro, sergi vb. olarak sınıflandırılabilir. Bu araçlar paylaşım biçimlerinin niteliğine göre farklı özellikler (içerikler-dizinin, filmin konusu vb.) taşımakta ve bunlar öğrencileri bu farklılıklarıyla kendilerine özgü bir şekilde etkilemektedir. Kitle-iletişim araçlarının sosyal, kültürel, fiziksel, ekonomik, psikolojik ve yönetsel özellikleri öğrencilerin okul terki veya okula devam üzerinde etkili olabilmektedir.

Özellikle artık internet neredeyse başlı başına bir sanal dünya yaratmakta ve her kitle iletişim aracının yerine kullanılabilir. Artık cep telefonuna bile gerek kalmamış internet üzerinden ekonomik haberleşme olanağı cep telefonunun pabucunu dama atmıştır. İnternet kanalıyla artık sanal gazete, dergi çıkarılabilmekte ve internette televizyon, radyo ve diğer yayınlar yapılabilmektedir.⁷⁷

Kitle iletişim araçlarının sosyal boyutu (özellikli) insanların birbirleriyle yüz yüze (gerçek anlamda) olmasa da, zaman ve mekân sınırlaması olmaksızın, etkileşim kurmalarına (sanal olarak ses, görüntü vb. ile) olanak sağlamasıyla ilgilidir. Doğru ve bilinçli⁷⁸ bir kullanımla öğrencinin sosyalleşmesine katkı sağlayabilir. Diğer yandan, bilinçsiz ve yanlış kullanım aksine durumlar yaratabilir. Öğrencinin arkadaşlarıyla ilişkilerini geliştirmeyip telefonla, internetle çok uzaktaki arkadaşlığını bütün anlara damgasını vuracak şekilde sürdürmesi öğrenciyi kendi gerçek çevresinden uzaklaştırabilir,⁷⁹ bu da öğrencinin giderek çevresinden soyutlanmasına ve okuldan soğumasına yol açabilir. Nitekim uzun süre internette "sohbet" (chat) yapan çocukların gerçek hayatta arkadaş edinme sıkıntısı çektiği yapılan araştırmalarla saptanmıştır.⁸⁰ Diğer yandan, televizyonda oynayan diziyi izleyen öğrenci bu diziden öğrendikleriyle sınıf, okul ve diğer arkadaşlarıyla ilişkilerini etkilemesi de bir diğer örnek olarak verilebilir.

76 Nowicki, S., Duke, M.P., Sisney, S., Stricker, B. & Tyler, M.A. (2004). Reducing the Drop-Out Rate of At-Risk High School Students: The Effective Learning Program [ELP]. Genetic, Social and General Psychology Monographs, 130 (3), 225-259.

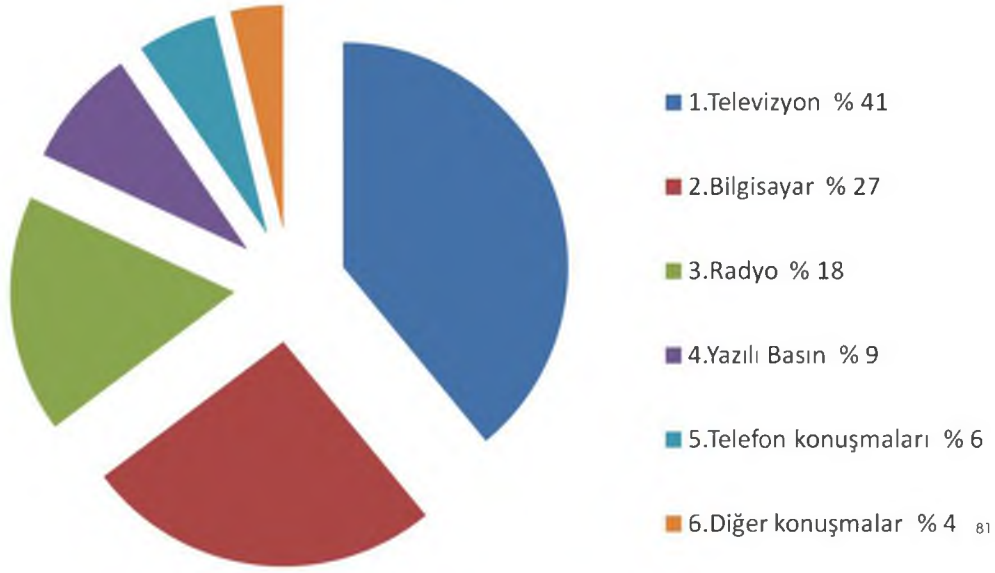
77 Toprakçı, Erdal. (2008). Sınıfı Dayalı Yönetim. Ankara Pegem Akademi Yayınları

78 Brenner, Mark L. (1999) Çocuğa Hayır Demek Çözüm Değil, [Çev. Rahime DEMİR], İstanbul, s. 67.

79 Toprakçı, Erdal. (2008). A.g.e.

80 Bozkurt, Dilek (2009) Bilgisayarlar-İnternet ve Çocuklarımızı İDA PSİKİYATRİ MERKEZİ [İnternet-TT-11.11.2011: <http://www.idapsikiyatri.net/index.html>]

Bohn ve Short (2009) tarafından yapılan araştırmaya göre, ABD’de insanlar bildikleri kelime sayısını her yıl yaklaşık % 2.6 artırmaktadırlar. Bu artışta etkisi olan kitle iletişim araçlarının dağılımı şöyledir:

Bir kitle iletişim aracı olarak cep telefonu, öğrenciler arasındaki rekabeti artırıp arkadaşlık ilişkilerinin bozulmasına neden olabilmektedir. Öğrenciler sahip oldukları cep telefonlarının modellerini bir saygınlık meselesi haline getirip aralarına gruplaşıp diğer öğrenci arkadaşlarını dışlayabilmektedir. Dışlanan öğrenciler arasında da okula karşı bir isteksizlik meydana gelebilmektedir. Öğrencilerin aynı zamanda tanımadığı kişileri arayarak arkadaşlık yapabilmeleri şeklinde yanlış arkadaşlıkların oluşması da öğrencinin okula devamsızlığı üzerinde etkilidir.⁸² Öğrencilerin televizyon ve internet karşısında çok fazla zaman geçirmeleri öğrencilerin gerçek hayattan soyutlanmasına ve yine asosyal bir kişiliğe bürünmesine yol açmaktadır. Bu da öğrencinin okula devamını olumsuz etkilemektedir. Gerçekte çok içe dönük biri internetle kendine güven duygusunu destekleyecek arkadaşlar edinebilir. Bu da okuldaki davranışına dönüşerek, okula yakınlaşmasına yol açabilir.

Kitle iletişim aracının kültürel yönü, aracın üretiminden (örneğin adının, markasının farklı bir dilde olması) kullanıldığı (örneğin televizyondaki bir dizi, film, reklam vb. gibi yayınların konusu.) zamana kadar süreç boyunca öğrencinin üzerinde bıraktığı, kendi gerçek yaşayışına uyan ya da uymayan etkinin tümünü ifade etmektedir. Televizyonda oynayan bir dizinin içeriğinde yer alan bir yaşam biçiminin onu izleyen öğrencinin değerlerinde, davranışlarında, tutumlarında değişikliklere yol açması, öğrencinin içinde yaşadığı kültürle kitle iletişimin içeriğinin etkisiyle problemler yaşaması, çok fazla televizyon izlenmesi sonucu,

öğrencinin Türkçeyi yanlış, kötü, yabancı özentili ve kısır bir şekilde kullanılması, aşırı internet kullanan öğrencilerin daha az kitap okumaları, öğrencinin kitle iletişimden öğrenmeleri, bu öğrenmelerin içinde bulunulan okul veya sınıfta sorunlar ortaya çıkarması, uzaktan eğitim-öğretimin yaygınlaşmasıyla örgün eğitimdeki disiplinin daha sorunsal olarak algılanması, internette bulunan bilgilerin bir kısmının güvenilir olmaması nedeniyle öğrencilerin yanlış bilgiler edinmesi bu etkiye verilebilecek örneklerin bazılarıdır.

Kitle iletişim araçlarının ekonomik yönü, onu satın alan ve kullanan için bir maliyet gerektirmesiyle ilgilidir. Öğrencinin yararlanabilmesi açısından ucuzluğu ya da pahalılığı, sarfiyat giderlerinin doğurabileceği ekonomik sorunlar bu kategoride değerlendirilebilecek özelliklerdir. Örneğin, sinemanın öğrencinin ondan yararlanmasına uygun olmayacak düzeyde pahalı olmasının, ondan yararlananlarla yaşanabilecek sorunlar doğurabilir. Teknolojideki ilerleme ve ucuzlamaya ya da refah düzeyindeki yükselmeye paralel, cep telefonlardaki ses ve görüntü fonksiyonlarının artması sonucu telefon çocuklar için asıl kullanım amacını kaybetmiş ve çocukların elinde birer tehlikeli oyuncak haline gelmiştir. Kitle iletişim araçları, öğrencilerin harçlıklarını etkileyerek okula devama etki edebilmektedir. Ailelerin öğrencilere ihtiyaçlarını karşılamak için verdiği harçlıklarla öğrenci bu araçlara yöneliyor ve öğrenci aynı zamanda o harçlıkla eğitimsel masraflar, yemek-içmek ve giyinmek gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak yerine bu araçları kullanmaya (telefon ücreti) harçayabilmektedir.⁸³ Eğitimsel masraflarını

81 Bohn, Roger E. and Short, James E. (2009) How Much Information? 2009 Report on American Consumers Global Information Industry Center University of California, San Diego [Internet: 14.06.2011-http://hmi.ucsd.edu/pdf/HMI_2009_ConsumerReport_Dec9_2009.pdf]

82 Toprakçı, Erdal. (2008).A.g.e

83 Toprakçı, Erdal. (2008).A.g.e

karsılayamayan çocuk okula devam konusunda problem yaşamakta sonra da okulu bırakabilmektedir. Evinde bilgisayar ve internet bulunmayan öğrenciler internet kafelere gider ve buraların ortamından etkilenerek okuldan soğur bu da öğrencinin okula devamını olumsuz etkileyebilir.

Kitle iletişim araçlarının psikolojik yönü, onları kullananlarda meydana getirdiği duygusal ve zihinsel etki ile ilgilidir. İzlediği bir filmin etkisinde kalan öğrencinin normal olmayan korku, nefret vb. duygu durumlar yaşaması buna bir örnek olabilir. Yetişkinlerin bile televizyon tutsağı oldukları ve çoğu kez etkilendikleri bir ortamda çocukların bundan soyutlanamayacağı ortadadır.⁸⁴ Günümüzde çocuklar en çok dizilerdeki şiddet içeriğinden etkilenmektedir. Örneğin; "kurtlar vadisi" adlı dizideki şiddet sahneleri öğrencileri etkiler. Bu tip dizilerdeki davranış örnekleri çocuklar arasında hızla yayılmakta bu da çocuğun okuldan uzaklaşmasına sebep olabilmektedir. Kültür yozlaşmasına yol açan magazin ve eğlence programları sınıfı genellikle olumsuz etkilemektedir. Bu tür programlarda işlenen konu itibarıyla kafe, bar, disko kültürü öğrencilerin derse devam etmesini engelleyebilir. Ayrıca bu tür programlarda eğitim almadan ve çalışmadan para kazanmanın kolay olduğu gibi vurgular yapılmaktadır. Bu da öğrencilerin okulu başarıyla öğrenerek bitirme amacından uzaklaşmalarına yol açabilmektedir.⁸⁵

Kitle iletişim araçlarının fiziksel yönü, onun daha etkili ve yeterli olması adına üzerinde taşıdığı ses,

görüntü, taşıma, yerleştirme, kullanılabilirlik vb. gibi özelliklerini ifade etmektedir. Kitle iletişim araçlarının fiziksel yapısı (ebat, görsel, işitsel vb.) ve onu kullanan öğrenci ile arasındaki ilişkinin olumluluğu ya da olumsuzluğu öğrenciyi etkilemektedir. Öğrencinin göz veya vücut yapısına uygun olmayan ebatla özelliği olan kitap, dergi vb. (Harfleri çok küçük baskılı kitap), bu tür cihazların doğurabileceği fiziksel rahatsızlıklar (yorgunluk, kanser vb.), sabaha kadar televizyon izleyen öğrencinin ertesi günkü dersteki durumu, evde her odada televizyonun bulunmasının çocuk üzerindeki etkisi, bu araçların radyasyon, ısı, ışık vb. nitelikleri ile biyoriitmde bozukluklar, uyku bozukluğu, yorgunluk, stres ve depresyon, bağışıklık sisteminin zayıflaması ve kansere karşı direncinin düşmesi gibi etkilerde bulunması, öğrencinin okula devam davranışına yansıyabilmektedir. ABD'de yapılan bir araştırmaya göre çok TV izleyen çocuklar bunun gibi sorunlar yaşamaktadırlar.⁸⁶ Bu da öğrencinin okula geç kalmasına ve derslerden giderek soğumasına sebep olabilmektedir. Son araştırmalar açıkça ortaya koyuyor ki radyo dalgaları da yarattıkları radyasyonla yaşayan hücrelerin bozulmasına sebep olabiliyor. Bu zarar çocuk beyinleri için çokta risklidir.⁸⁷ Tüm bu sebepler öğrencinin okula devamını olumsuz etkilemektedir. Bilgisayar başında uzun ve sık zaman geçiren insanlarda fiziksel problemler ortaya çıkabilmektedir. Yetişkinler için bile potansiyel olan bu etkiler, gelişmekte olan çocuklar için çok daha büyük risk içerebilir. Olası sorunlar: Görme sorunlarına sebep olur. Duruş ve iskelet sorunlarına sebep olur. Daha az hareketten kaynaklanan fiziksel problemlere sebep olur. İnternet ve tıbbi interaktif medya çocukları erken olgun davranışa iter.⁸⁸

Kitle iletişim araçlarının yönetsel yönü, onun niçin ve nasıl kullanılacağından içeriğinin hazırlanmasına kadar geçen süreçte olup bitenler ve ilgililerin asıl neyi amaçlandığı ile ilgilidir. Kitle iletişim araçlarının beklenen amacı kendini ifade ve iletişim iken bunun para kazanmaya dönüşmesi ciddi sorunlar doğurabilmektedir. Bu araçların içeriklerinin kişisel, örgütsel veya ülkesel çıkarlar için özellikle halkı veya bir kısmını yönlendirmek üzere hazırlanması ve yayınlanması da öğrencileri olumlu veya olumsuz etkileyebilmektedir. Amacın çıkarıcılığa dönüşmesi dışında süreçte çalışan insanların nicel ve nitel yetersizliğinden meydana gelebilen yanlışlık veya hatalar da olumsuz sonuçlara yol açabilir. Yönetsel boyutun diğer ucunda, kitle iletişim aracını kendi amaçlarını gerçekleştirmede kullanma bilincinde olan ya da olmayan öğrenciler ile ilgilidir. İnterneti ödevlerini yaparken kullanan ve işi bittiğinde de kapatabilen bir öğrencinin okula devamda daha istekli olacağı, bunu yapamayanın da okuldan uzaklaşabileceği söylenebilir.

84 Saatçılar, C. (1997), Anaokuluna Giden Çocukların Sosyalizasyon Süresinde Ebeveynlerin ve Eğitimcilerin Rolü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, E.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir

85 Toprakçı, Erdal. (2008). A.g.e

86 Tönel Adnan (2007) "Uzaktan Kumandalı Çocuklar", Hayy Kitap, İstanbul

87 Anonim 1 (2011) Cep Telefonları Çocukları Nasıl Etkiliyor [İnternet-11.11.2011: <http://www.renkliweb.com/saglik/cep-telefonlari-cocuklara-zararlari.html>]

88 Bremer J, Rauch P: (1998) Children and computers risk and benefits. Journal of American Academic Child Adolescent Psychiatry 37:559-560

Yrd. Doç. Dr Hakkı KIZILOLUK
Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi

KIZ ÇOCUKLARININ OKULLAŞMA ORANLARININ DÜŞÜK OLMASININ SOSYOLOJİK NEDENLERİ

GİRİŞ

Eğitim bir insan hakkıdır. Kadın erkek herkesin eğitim haklarından eşit olarak yararlanması gerekir. Ülkemizde bu hak Anayasa ve yasalar tarafından güvence altına alınmıştır. Anayasamızın 2.Maddesinde "Türkiye Cumhuriyeti demokratik, laik, sosyal bir hukuk devletidir" ifadesi yer almaktadır. Bu ifadeye göre Türkiye Cumhuriyeti devleti demokratik bir devlettir. Demokratik devletin dayandığı iki temel ilke vardır: Eşitlik ve özgürlük. Demokratik bir devlette herkes eşittir. İnsanlar arasında cinsel, dinsel, ideolojik, etnik köken ayrımcılığı yapılamaz. Dolayısıyla kadın olsun, erkek olsun herkesin eğitim imkânlarından eşit oranda pay alması gerekir. Anayasamızın 42.Maddesinde de "Kimse eğitim ve öğretim haklarından yoksun bırakılan ilköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasız Devlet, maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacıyla burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar." ifadesi yer almaktadır. Bu madde ile herkesin eğitim haklarından eşit olarak yararlanması gerektiği gerçeği somut olarak vurgulanmıştır.

Bu hak yasalar tarafından da güvence altına alınmıştır. 1739 Sayılı Türk Milli Eğitim Temel Kanununun 7.Maddesinde "Eğitim görmek her Türk vatandaşının hakkıdır.", 8.Maddesinde "Eğitimde, kadın erkek herkese fırsat ve imkân eşitliği sağlan Maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim kademelerine kadar öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla parasız yatılılık, burs kredi ve başka yollarla gerekli yardımlar yapılır." ifadeleri yer almaktadır.

Söz konusu haklar aynı zamanda, imzalanan uluslararası belge ve üye olunan uluslararası kuruluşlarla yapılan anlaşmalarla da kabul edilmiştir: 6 Nisan 1949'da Türkiye'nin de imzaladığı İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 26.Maddesine göre: "Eğitim hakkı bir insan hakkıdır" 20 Kasım 1989'da kabul edilen ve Türkiye'nin de 1995 yılında imzaladığı Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin 28.Maddesinde şu ifadeler yer almaktadır: " ...Taraflar devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle; a- İlköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler. b- Ortaöğretim tüm çocuklara açık

olmasını sağlarlar ve gerekli durumlarda mali yardım yapılması ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alırlar. e- Okullarda düzenli biçimde devanın sağlanması ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesi için önlem alırlar.” Ayrıca, Birleşmiş Milletler Herkes İçin Eğitim Bildirgesi ile Birleşmiş Milletler Çocuk Zirvesi Bildirgesinde eğitim temel bir insan hakkı olarak kabul edilmiş ve herkesin en az ilköğretim düzeyinde eğitim hizmetlerinden eşit olarak yararlanmasını öngörülmüştür.

Görüldüğü gibi gerek Anayasamızda, gerek yasalarımızda gerekse kabul ettiğimiz ve altını imzaladığımız uluslararası bildirgelerde, kadın erkek herkesin eğitimden eşit oranda pay alması için herhangi bir yasal engel bulunmamaktadır.

Ülkemizde Kadın Erkek Okullaşma Oranları

Eğitimin bir insan hakkı olması, kadın erkek herkesin bundan eşit pay almasını gerektirmektedir. Fakat ülkemizde bu eşitlik sağlanamamıştır. Eğitim imkânlarından kadınlar erkekler kadar pay alamamaktadır. Son yirmi yılın okullaşma oranlarına bakıldığında zaman bunu açıkça görmek mümkündür. Kızların okullaşma oranları 5-6 puan daha düşüktür. Bu fark Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde daha da büyüktür.

1997-1998 öğretim yılında zorunlu eğitim 5 yıldan 8 yıla çıkarılmıştır. “Bin Yıl Kalkınma Hedefleri” kapsamında kız ve erkek öğrencilerin okullaşma oranlarının ilköğretimde 2005 yılında eşit olması hedeflenmiştir. Fakat bu hedef gerçekleştirilememiştir. 2004-2005 yılında erkeklerin okullaşma oranı %92.58, kızların okullaşma oranı %86.63 tür. Arada 6 puanlık bir fark vardır. OECD Ülkeleri ile karşılaştırıldığında zaman bu farkın çok büyük olduğu görülür. Türkiye bu açıdan OECD ülkeleri arasında sonuncudur. Türkiye’nin sonuncu olması ve kızların eğitimden eşit oranda pay alamamaları problemin çok ciddi olduğunun bir göstergesidir. Ayrıca Ülkemizde gerek kızların gerekse erkeklerin okulu bırakma oranları da çok yüksektir. Ülkemiz bu açıdan da OECD ülkeleri arasında sonuncudur.

İlk Öğretime kayıt yaptıran kız ve erkek öğrencilerin bir kısmı belli bir süre sonra okulu terk etmekte ve okulla ilişkisi kesilmektedir. 2007-2008 öğretim yılında okula devam etmeyen erkek öğrencilerin oranı %06, kız öğrencilerin oranı % 3.1 dir. Devam etmeyen her 100 öğrenciden 37’si erkek, 63’ ü kızdır. 2008-2009 öğretim yılında bu oranda kızların lehine bir düşme vardır. Okula devam etmeyen erkeklerin oranı %2,2, kızların oranı %3,3’dür. Yani okula devam etmeyen her 100 öğrenciden 41’i erkek, 59’u kızdır.

Okulu terk oranları Ülkemizin değişik yörelerinde farklılıklar göstermektedir. Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde bu oran yükselmektedir. Urfa, Mardin ve Diyarbakır illerinde bu oran en yüksek noktaya ulaşmaktadır. Bu açıdan ülkemizi AB ülkeleri ile karşılaştıracak olursak, okulu bırakma oranları açısından ülkemizin sonuncu sırada olduğunu görürüz.

Okullaşmayı Engelleyen Nedenler

Ülkemizde, kızların gerek okullaşma oranlarının düşük olmasının, gerekse okulu bırakma oranlarının üzerinde etkili olan sosyolojik (toplumsal) nedenleri şöyle sıralamak mümkündür.

- Ailenin yoksul olması, eğitim giderlerini (kitap, kalem, defter, giysi...) ulaşım giderlerini karşılayamaması.
- Aile bütçesine katkıda bulunması için çocuğunu çalıştırmak gereği duyması.
- Çocukların, aileleri tarafından aile mesleklerinde çalıştırılmak istenmesi.(Halı, kilim dokumak gibi.
- Aile içi sorunlar, anne-baba arasındaki geçimsizlik nedeniyle çocuklara ilgisiz kalınması.
- Ailelerin özellikle kız çocuklarına karşı güven duymaması.
- Ailenin çevre kültürünün etkisi altında (mahalle baskısı) kalarak kız çocuklarını okutmak istememesi.
- Ailede çocuk sayısının çok olması, önceliğin erkek çocuklara verilmesi.
- Yöre kültüründe ve ailede erkek çocukların üstün görünmesi.
- Ailenin geçimini erkek sağlar düşüncesi
- Ailenin eğitimin önemini henüz kavrayamamış olması.

Evlendirelim kurtulalım!

Proje kapsamında köylere gitmeye başladık. Görüşme yaptığım öğrenciler arasında bir öğrenci benimle özel olarak konuşmak istedi. Soru sormadan öğrencinin sorunlarını aralıksız dinlemek istedim. O anlatıyor ben ise şaşkınlık ve üzüntü halinde onu dinliyordum. Bu öğrenci diğer öğrencilerden çok farklıydı, derdi çok büyüktü. Sorun ise evlilikti. Ekonomik durumları iyi olmadığı için ailesi okula göndermek istemiyordu bunun arkasında yatan sebep ise okul biter bitmez ailesinin onu evlendirmek istemesiydi. Yaşının çok üstünde davranışlar sergiliyordu. Evin yükü omuzlarındaydı.12 yaşında ki bir çocuğun görevinin sadece ders çalışmak olması gerekirken, bu öğrencinin sorumlulukları daha büyüktü. Öğrencinin hâli, sıkıntıları beni derinden yaraladı. Çok üzüldüm. Uzunca bir süre sohbet ettik. Onun için elimden geleni yapacağıma söz verdim ve görüşmeyi tamamladım. İyi ki bu proje de yer almışım: Bu sayede birçok insan tanıdım ve hayatın gerçekleriyle yüzleşme fırsatı buldum, hiçbir şeyin görüldüğü gibi olmadığını öğrendim

Hatice AKTAŞ
Sınıf Öğretmeni 3

- Kız çocuklarının ev işlerine (çamaşır yıkama, yemek yapma, bulaşık yıkama) yardım etmesi
- Kızların gerçek yaşı ile nüfustaki yaşlarının birbirini tutmaması. Gerçek yaşlarının çok daha büyük olması. Akranlarından büyük oldukları için ailelerinin okula göndermek istememesi.
- Ailenin yerleşik düzenin olmaması, mevsimlik işçi olarak başka yerlere gitmek zorunda olması veya göçer hayatı yaşıyor olması
- Evlenme yaşının düşük olması ve ailenin çocuğu nişanlaması veya evlendirmesi
- Aile mesleğinin sürdürülmesi amacıyla çocuğun aile mesleğinde çalıştırılması.
- Kızların daha erken ergenlik dönemine girmeleri,
- Bedensel yönden gelişmiş bir kız öğrencinin okula gönderilmesinin ayıp sayılması
- Toplumda, kız çocuklarına anneye yardımcı gözüyle bakılması
- Evlenme yaşının küçük olması, yasalara rağmen kız çocuklarının küçük yaşta nişanlanması veya evlendirilmesi
- Toplumun erkek egemen olması, eğitimde önceliğin erkeklere verilmesi
- Taşınmalı eğitimin beraberinde getirdiği kızların aleyhine olan sorunlar.(Taşınmalı eğitim yapılan okulun uzak olması, bunun kız çocukları üzerindeki anne baba denetimini olumsuz yönde etkilemesi, kızların serviste gönderilmek istenmemesi...vb)
- Ekonomik hayatın tarıma ve hayvancılığa dayalı olması, kızların bağda, bahçede, tarlada aileye yardımcı olarak çalıştırılması, sürü otlatması
- Toplumun gelenekçi olması, törelerin erkek egemen olması, ahlak anlayışının törelere

dayandırılması, töre cinayetleri ve bunun aileler üzerinde oluşturduğu korku ve endişe

- Toplumda cinsel ayrımcılığın bulunması, kadının yerinin sosyal hayatta geri planda olması
- Toplumda cinsiyete dayalı bir işbölümünün olması, işin cinsiyete göre bölünmesi, kadınlara ev işleri, temizlik, çocuk bakımı gibi işlerin düşmesi
- Dinsel inançlarda kadının konumunun erkekle eşit düzeyde olmaması.
- Toplumda kadın erkek eşitliğinin bulunmaması, kadınların haklarının sınırlı olması
- Toplumun gelenekçi olması, törelerin etkisi altında kalarak kızların okuma haklarını sınırlandırması
- Çocuğun annesini kaybetmesi, kardeşlerine bakmak amacıyla okulu terk etmesi.

Okullaşmayı Artırmak Adına Yapılması Gerekenler

Ülkemizde, gerek ilköğretim düzeyinde, gerekse ortaöğretim düzeyinde olsun, kız ve erkek çocukların okullaşma oranları arasında fark vardır. Kızların okullaşma oranları erkeklere oranla daha düşüktür. Okullaşma oranları arasındaki bu farkı azaltmak hatta mümkünse ortadan kaldırmak gerekmektedir. Bu amacın gerçekleştirilmesi, okullaşma oranlarında görülen cinsiyet farklılıklarının azaltılmasına bağlıdır. Bu çerçevede kızların okula devamına özel önem verilmeli, kızların okula devam etmelerini engelleyen ekonomik, sosyal ve kültürel nedenler belirlenip ortadan kaldırılmalıdır. Bu çerçevede alınacak olan ve aşağıda ifade edilen önlemler sorunun çözümüne katkıda bulunabilir:

• Eğitime %100 Destek Kampanyası, Haydi Kızlar Okula Kampanyası, Baba Beni Okula Gönder gibi Ulusal Eğitime Destek Kampanyalarına devam edilebilir.

• Eğitimde fırsat eşitliğinin önündeki engeller belirlenerek kaldırılabilir.

• Kaliteli eğitim yapılan okulların sayısı artırılabilir.

• Parasız yatılı okulların sayısı artırılabilir

• Kız pansiyonları açılabilir veya sayısı artırılabilir.

• Kırsal kesimde yaşayan kızlar için burs verilebilir

• Bedensel engelli öğrencilerin okuyabilmesi için okulun fiziki yapısında iyileştirmeler yapılabilir

• Okullarda sorunlu öğrenciler için psikolojik destek birimleri oluşturulabilir.

• Taşınabilir eğitim kaldırılabilir. Köylerin kapatılan okulları tekrar açılabilir.

• Öğrenci sayısı yetersiz olan okulları kapatıp taşınabilir eğitime geçmek yerine, birleşmiş sınıflarda eğiti bu eğitim yapılabilir ve bu eğitim türünde birtakım iyileştirmelere gidilebilir.

• Kız ve erkek öğrencilere eğitim harçlığı verilebilir, verilmekte olan miktar artırılabilir

• Okuldaki eğitimin kalitesi artırılabilir

• Okulun öğretmen kadrosundaki eksiklikler giderilebilir.

• Mevsimlik işçilerin ve göçerlerin çocuklarının okuyabilmesi için ayaklarına eğitim götürülebilir.

• Kızlarını okula gönderemeyen ailelere maddi yardım yapılabilir.

• Ailelerin, kızlarını okula göndermeleri için Diyanet İşleri Başkanlığından yardım alınabilir. Camilerde bu konu ile ilgili vaazlar verilebilir.

• Kızların okullaşma oranlarını yükseltmek için televizyon programları hazırlanabilir.

• Eğitimi destekleyici televizyon reklamları yapılabilir.

• Kızlarını okula göndermeleri konusunda aileler ikna edilebilir

• Bedensel engelli çocuklara koltuk değneği, akülü araba gibi yardımlar yapılabilir

• Televizyonlarda, kız çocuklarının eğitiminin önemini vurgulayan filmler oynatılabilir, dizi programları hazırlanabilir.

• Öğrencilere kredi yerine burs verilebilir. Çünkü bursun geri ödemesi yoktur.

• Öğrenciye burs verebilmek için "başarılı olma" koşulu kaldırılabilir. Burs verebilmek için öğrencinin yoksul olması yeterli görülebilir

• Kızların erken yaşta evlenmeleri yasaklanabilir, bu konuda sıkı bir denetleme yapılabilir.

Kaynakça

i TC, 1982 Anayasası, 2. Madde

ii Kızıloluk, Hakkı, Seçim Kanunları ve Siyasal Temsil, Anı Yayınevi, Ankara, 2011, s.36

iii TC, 1982 Anayasası, 42. Madde

iv Milli Eğitim Temel Kanunu" [1739 S.K.], Resmi Gazete, Sayı: 14574, Tarih 24 Haziran 1973, 7. Madde ve 8. Madde

v İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi", 26. Madde, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 10 Aralık 1948 tarih ve 217 A (111) sayılı kararı.

"Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi", 28. Madde, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 20 Kasım 1989 tarih ve 44/25 sayılı kararı

vii UNICEF, "Herkes İçin Eğitim Dünya Beyanamesi" 5-9 Mart 1990, Taylan, 6. Madde

viii BM, "Birleşmiş Milletler Dünya Çocuk Zirvesi Bildirgesi" 30 Eylül 1990, New York

ix MEB, Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim, 2009-2010

x İlköğretim ve Eğitim Kanunu..." [4306 S.K.], 18.08.1997 tarih ve 23084 Sayılı Resmi Gazete.

xi BM, "Birleşmiş Milletler Bin Yıl Zirvesi", Eylül 2000

xii MEB, Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim, 2010-2011

xiii Polat, Serdar, Türkiye'de Eğitim Politikalarının Fırsat Eşitliği Üzerindeki Etkileri, DPT Yayınları, Ankara, 2009, s.83

Kız çocukları okumaz!

Gittiğimiz ilçelerin birinde YİBO'daydık. Çalıştay grubumdaki öğrencilerle konuşmayı bitirmiştim ki bir bayan öğretmeni, bir öğrenciyi benimle konuşmak için ikna etmeye çalıştığını gördüm. Öğrenci ağlayarak konuşmak istemediğini söylüyor, öğretmen ise bu fırsatı iyi değerlendirmesi gerektiğini bizlerin onun gibi zor durumdaki öğrencilere yardım etmek için geldiğimizi anlatıyordu. İkna olmuş olacak ki, yanıma geldi. Öğrenciyle konuşmaya başladık. Ağabeyi liseyi okumak istememiş, liseyi bırakmış. Ailesi zaten onun okumasını istemiyormuş. "Sen de ağabeyin gibi olursun, okuyamazsın" diyerek okutmak istemiyorlarmış. Çevresi de "kız çocukları okumaz" gibi sözlerle ailesini etkiliyormuş. Okuldaki rehber öğretmen aile ile sık sık görüşüyormuş. Tam aile ikna olup kızlarının okumasına izin vermişken, çevreden komşular ve akrabalar yine araya giriyormuş "Kız çocukları okumaz!" deyip yine aileyi etkiliyorlarmış. Öğrenci bunları anlatırken gözyaşları içindeydi. Bana "Ne olur bana yardım et!" diyen gözlerle bakıyordu. Öğrencinin bu hikâyesinden çok etkilenmiştim. Benim de gözlerim dolmuştu ama ben güçlü görünmek ona moral vermek zorundaydım ve öyle de yaptım. Ailesinin adres ve telefon numaralarını aldım. Ailesini arayacağıma ve konuşacağıma dair söz verdim. O an gözlerinde parılayan ışıltıyı ömrüm boyunca unutmayacağım. İlk defa birine hayatını tamamen değiştirecek bir konuda yardım ediyor olmanın verdiği hazzı yaşıyordum. Bu öğrenciden ayrılırken arkamda hayata karşı, ilk gördüğüm andan daha umutlu bir prenses bırakmanın rahatlığını duyuyordum.

Özlem ŞİMŞEK
Sınıf Öğretmenliği 3

Yrd.Doç.Dr. Recep ERCAN
Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi

ÇOCUKLARIN OKULU BIRAKMASININ EKONOMİK NEDENLERİ

Eğitimin amacı öncelikle bireylerin tutum ve davranışlarında değişiklik yapmaktır. Bireyde oluşturulacak istendik davranışlar toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik beklentilerin uygun olması gerekir. Açıkçası iyi insan - iyi yurttaşın yanı sıra iyi üretici ve iyi tüketici olması hedeflenir. Bu çerçevede eğitimin, bir ülkenin ekonomik sistemiyle uyumlu olması istenir. Ekonominin gereksinim duyduğu insan gücünü yetiştirmek eğitimin öncelikli görevidir. Artık şu iyice anlaşılmıştır ki, sermayesi insan olan ekonomiler günümüzde daha hızlı büyümektedir. Hiç eğitim almamış ya da daha düşük eğitim almış bireylerin yaşam başarıları daha düşük olmaktadır. İyi eğitim çocuğa toplumsal saygınlık, kaliteli yaşam, mesleki başarı, istihdam imkânı, yüksek gelir vb. gibi pek çok alanda avantaj sağlamaktadır. Bu avantajı kaybetmek istemeyen ülkeler eğitime büyük kaynaklar ayırmaktadır. Eğitime ayrılacak pay, milli gelire, halkın eğitim talebine, okul çağındaki nüfusun miktarına, toplumsal değişme hızına, yani teknolojiyi kullanma ve üretme arzusunun bağlı olarak değişiklikler göstermektedir.

Günümüzde çocuğun okul dışına itilmesi ya da eğitimden yoksun bırakılması, özellikle okumaktan

başka seçeneği olmayan çocuklar için hayatı bir kâbusa dönüştürebilmektedir. Bunun önüne geçmek için devlet, herkese zorunlu, parasız ve eşit eğitim imkânı götürmelidir. Çünkü eğitim, gelir dağılımından kaynaklanan eşitsizlikleri ve yoksullaşmayı azaltan faktörlerin başında gelmektedir. Ekonomik kalkınmanın, sosyal gelişmenin, teknolojik büyümenin, demokratik yaşamın, ideal değerler ve toplum düzeninin arkasında sağlıklı eğitim hamleleri yatar. O halde bir millet için tek bir çocuğun bile okul sisteminin dışında kalması, ya da bu sistemin dışına itilmesi büyük bir kayıptır. İleride bunun faturası tüm toplumsal kesimlere (devlete, topluma, aileye ve bireye) çıkmaktadır.

Eğitime devletin desteği giderek azalmıştır. Bütün yük ailenin omuzlarına binmiştir. Bu yüzden yoksul bölgelerde eğitim talebini karşılamak daha zor ve masraflı hale gelmiştir. Özellikle, elverişsiz bölgelerde yaşayan çocukların eğitimlerini sürdürmeleri zorlaşmıştır. Yoksul bir aile çocuğunun daha üst bir gelir grubuna yükselmesinin tek yolu iyi bir eğitim almasından geçiyor. Türkiye bu açıdan da çocuklarını geride bırakmıştır. Eğitimde fırsat eşitliğini sağlayacak önlemler yetersiz kalmıştır. Bu çerçevede:

- Eşitsizlik ve yoksulluğun nesiller arasında aktarımı sürmektedir.
- Ekonomi, bütün hayatı şekillendirmektedir.
- Kırsal kesimde nüfusun azalması okullar aleyhine sonuçlar doğurmuştur.
- Birçok okul elverişsiz koşullar nedeniyle kapanma riskiyle karşı karşıyadır.
- Eğitim için elverişli ortam tam olarak sağlanmış değildir.
- Taşınabilir eğitim istenilen başarıyı sağlayamamıştır.
- YİBO'lar ise daha küçük çocuklar için dezavantajlı görülmektedir.
- Kırsal kesimde öğretmen ihtiyacı her zaman bir sorun olmuştur. Vekil ya da ücretli öğretmenlerden yeteri kadar verim alınamamaktadır.
- Öğretmenler sosyal ve kültürel nedenlerden kaynaklı olarak köyde isteksiz çalışmaktadırlar.
- Kırsalda tarıma ve hayvancılığa dayalı ekonomik yaşam, çocuğun köyde kalmasını zorlamaktadır. Bu durum çocuğun eğitimine olumsuz yansımaktadır.
- Kırsal kesimde yoksulluk, çocuğun kaliteli eğitim almasını ya da daha üst bir eğitime devam etmesini olumsuz etkilemektedir.
- Ailenin eğitim düzeyi çocuğun motivasyonunu olumsuz etkilemektedir.
- Eğitime ayrılan aile bütçesi sınırlı kalmaktadır.
- Eğitim teknolojik destekten yoksundur

Avrupa Komisyonu'nun hazırladığı "Eğitim ve Öğretimde Ortak Avrupa Hedeflerine Doğru Gelişme 2010-2011" başlıklı Yıllık Rapor 'da Türkiye'nin, eğitimi vaktinden önce terk etme oranının, AB kapsamındaki 30 ülke arasında ilk sırada olduğundan söz edilmektedir. Bülteninde, 2009 yılı verilerine göre, AB ülkeleri ortalamasında yüzde 14.4 olan eğitimi erken terk oranının, Türkiye'de yüzde 44.3 olduğunun altı çizilmektedir.

Bu konuda en iyi performansı gösteren ülkeler yüzde 4.9 ile Slovakya ve yüzde 5.3 ile Polonya iken, en kötü performansı sergileyen ülkeler içinde Türkiye'yi Malta ve İspanya takip etmektedir. Rapora göre, Türkiye'de eğitimi erken terk oranı zaman içinde azalmakla birlikte, AB içindeki bu olumsuz konumu 2000'den bu yana değişmemiştir.

Rapor'a göre Türkiye'de 2009 yılında ilköğrenimden sonra okumayı bırakan erkek çocukların oranı yüzde 37,9 iken kızların oranı ise 50,2'dir. Türkiye'deki kız öğrencilerin yarısının, çeşitli sebeplerle eğitim yaşamından vakitsiz biçimde koptuğu ve liseye gidemediği ifade edilerek, bu bakımdan AB'nin kız öğrenciler için geçerli yüzde 12,5'lik oranı ile Türkiye'nin yüzde 50,2'lik oranı arasında uçurum bulunduğu vurgulanmıştır. AB ülkelerinde eğitimi terk eden erkek çocukların oranı yüzde 16,3 ile kızlara oranla daha yüksek düzeyde iken; Türkiye'de tam tersi bir durum söz konusudur.

Türkiye'de eğitimi terk oranında, çağdaş yaşamla bağdaşmayacak derecede yüksek olduğu belirtilen raporda, kız öğrencilerin genellikle ilköğretim

sonrasında büyük ölçüde sosyo-kültürel sebeplerle ebeveynler tarafından eğitimi uzak tutulmasının rol oynadığı, bu çerçevede, ailelerde tutum değişikliği sağlamaya yönelik etkin bir halkla ilişkiler kampanyası düzenlenmesi gerektiği ve öte yandan ekonomik büyüme ve sosyal kalkınmanın da sorunun çözümünde kilit role sahip olduğu belirtilmektedir.

UNESCO'nun "2011 Küresel Eğitim Araştırması"na göre Türkiye'de ortaöğretime başlayan her öğrenci sonuna kadar devam etmiyor. Özellikle erkekler ortaöğretime bırakma konusunda büyük bir oran sergiliyor. Bu nedenle Avrupa'da lise mezunlarının devam oranı yüzde 70'lerde seyrederken bu oran Türkiye'de ne yazık ki yüzde 26 seviyelerine düşmektedir. Avrupa ülkeleri arasında okuryazarlık oranı en düşük ülke Türkiye'dir. Birçok kampanyaya rağmen Türkiye'de 15 yaş üstü nüfustan 5 milyon kişi okuma yazma bilmemektedir. Bu nüfusun içinde kadınlar yüzde 90 gibi bir oranı temsil etmektedir. Bu rakamlar bölgeler arasında bir karşılaştırma yapıldığında daha büyük uçurumlar doğurabilmektedir.

Türkiye'nin 2012 programı, eğitimde bölgesel farklılıkların aşılamadığını göstermektedir. Türkiye genelinde liseye gitme oranı yüzde 90'ı aşarken Ağrı'da çocukların yarısından fazlası ilköğretimden sonra okulu bırakıyor. Ağrı yüzde 45,7 ile okullaşma oranının en düşük olduğu il olarak öne çıkmaktadır. 2009-2010 öğretim yılında ilköğretimden mezun olanların içinde kızların oranı Türkiye genelinde yüzde 47,1 olurken Şanlıurfa'da bu oran yüzde 37,8'de kalmıştır. Birleştirilmiş sınıflarda öğrenim görenlerin Türkiye ortalaması yüzde 3,2 iken bu oran Ardahan'da yüzde

Ya bizim çocuğunda başına gelirse!

Bir beldeye gittik. Burada ki okul çok bakımsızdı. Öğrenciler biz geldiğimiz için çok mutlu olmuşlardı. Görüşme yapmak için öğrencilerin yanına gittiğim de arkadaki grup benim dikkatimi çekti. Mahcup bir tavırla sınıfta izliyorlardı. Onların yanına gittim. Öğrencilere ileride ne olmak istediklerini sordum. Kimi kabin memuru dedi, kimi öğretmen. Bir öğrenci ise hiç ağzını açmadı. Bakışlarımla ondan cevap beklediğimi anlatmama rağmen gözlerini benden kaçırıyordu. Anladım ki bu öğrenci gelecek kaygısı taşıyordu ve bir sıkıntısı vardı. Biraz sohbet etmek istedim. Ailesinin onun okumasını istemediğini söyledi. Nedenini sordum. Beldede yaşanan bir olaydan dolayı ailesinin artık kimseye güvenmediğini ve okula göndermek istemeyeceğini söyledi. Çevresinde okuyan kız öğrenci sayısının az olduğunu belirtti. Gerekli konuşmayı yaptım. Okula devam konusunda çözüm önerilerimi sundum ve görüşmemi tamamladım.

Hatice AKTAŞ
Sınıf Öğretmenliği 3

18,8'e çıkmaktadır. Türkiye genelinde yüzde 84,2 olan ilköğretimden ortaöğretime geçiş oranının, Siirt ilinde yüzde 61,4'e düşmektedir. İlköğretimden mezun olan ve ortaöğretime geçiş yapan kızların oranının düşük olmasının, ortaöğretimde okullaşma oranlarında cinsiyetler arası fark yaratmıştır. Eğitimde kalma beklentisi Türkiye'de; OECD ve AB ülke ortalamalarına kıyasla çok düşüktür. Söz konusu ülkelerde kadınların erkeklere kıyasla daha fazla eğitimde kalmalarına rağmen Türkiye'de bu durum tam tersidir.

Açıkcısı, Türkiye'nin bölgesel farklılıklar düzeyinde sınıfta kaldığı, çocuklarını yeterince okutamadığı görülmektedir. Bu sorunları aşmak için daha dezavantajlı bölgelere mutlaka farklı eğitim politikaları uygulanmalıdır. Aksi durumda yoksul bölgelerin çocukları, eğitimin daha alt basamaklarında sosyal eşitsizliğin kurbanları olmaktan kendilerini koruyamazlar.

Türkiye'de kişi başına düşen gelir arttıkça eğitime devam etme beklentisi artmaktadır. Özellikle istihdam olanakları eğitimi etkilemektedir. Eğitim sistemi artık iş piyasasına göre şekillenmektedir. İstihdam sorunu bazı meslekleri çekim merkezi olmaktan çıkarmıştır. Sınav sistemi ve test odaklı öğretim bazı okul türlerini ikinci plana itmiştir. Özellikle bölgeler arası farklılıklar yüzünden kırsal kesim aleyhine bozulan denge, eğitim fırsatlarından yararlanmanın önüne geçmiştir. Ülkemizde zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılmasıyla birlikte devletin aldığı bazı önlemler ve teşvikler yüzünden okullaşma oranı bir hayli yükselmiş ama hâlâ okula gitmeyen ya da okulu bırakma riski bulunan çocukların oranı çok yüksektir. Bu durum, ülkemizin çözümü bekleyen acil sorunlarının başında gelmektedir.

Okulu bırakma olgusu toplumsal bilinç ve toplumsal refah açısından da önemli bir risktir. Çağdaş değerleri içselleştirmiş birey, demokratik toplumun garantörüdür. Toplum kalkınması, ülke savunması gibi görevlerin yanında iyi bir anne ve iyi bir baba olarak hayatı sürdürebilmenin yolu eğitimidir. Bu bakımdan okul bırakmanın hem toplum hem de kişi için maliyeti çok büyüktür. Bu konuda aileye, devlete ve tüm topluma büyük sorumluluklar düşmektedir. Dolayısıyla okulu bırakmayı önleyici programların; akran ilişkilerini, aileyi ve toplumu kapsamaları gerekir. Okulu bırakma sorununun en önemli tarafları öğrenciler, öğretmenler, aileler, okul idaresi ve okul sistemidir. Öğrencileri eğitim sürecinin dışına iten bireysel ve toplumsal faktörler dikkatle ele alınmalı ve eğitimin kaybı olan bu öğrencilerin tekrar eğitime kazandırılmaları için okula dönüş projeleri uygulanmalıdır. Ayrıca, okulu bırakma

riski taşıyan öğrencilerin motivasyonlarını artırıcı programların geliştirilmesi gerekmektedir. Özellikle kız çocuklarını zorunlu eğitimden sonra, ortaöğretime devamları özendirilmeli, belki de en kısa zamanda zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılması düşünülmelidir.

Türkiye'de eğitim hizmetleri kadın ve erkeğe dengeli olarak götürülememiştir. Ana-babalar, özellikle kırsal bölgelerde çocuk okutma konusunda tercihlerini, erkek çocukların lehine kullanmaktadır. Hızlı nüfus artışından kaynaklanan yoğun ev işlerinde anneye yardımcı olmak ve kardeşlerine bakmada ikinci annelik rolünü üstlenmiş olmaları kız çocuklarının eğitime katılmalarını engellemektedir. Bu konuda söylenebilecek bazı faktörler şunlardır:

- Gelenek ve dini inançlar
- Kalıplaşmış cinsiyet rolleri
- Öğretim programlarında yeniden üretilen cinsiyet rolleri
- Kadının düşük statüsü
- Erken evlilikler
- Eğitimin toplumda kabul edilen rollerle çelişkili görülmesi

Ayrıca, özel eğitim ihtiyacı, barınma-sağlık, geçim sıkıntıları ve işsizlik, çocuk işçiliği, aile bütünlüğünün korunamaması, iç göçler ve mevsimlik işçilik gibi nedenler kız çocukları aleyhine dezavantajlar yaratmaktadır. Bu noktada bazı önlemler düşünülebilir:

- İlköğretim Okulları bünyesinde ikna ekiplerinin kurulması
- Zorunlu ilköğretim çağındaki çocukların okul bazında tespit edilmesi (saha taramaları)
- Eğitim dışına çıkmaların yoğun olarak yaşandığı mahalle ve bölgelerin belirlenmesi ve bu bölgelerde velilere yönelik bilgilendirme ve bilinçlendirme toplantılarının yapılması
- Eğitim masrafını karşılayamayan ailelerin saptanıp desteklenmesi.

Bu makalede her ne kadar yalnızca ekonomik nedenler üzerinde durulmuş ise de, unutulmamalıdır ki, okulu bırakma olgusu tek bir sebeple açıklanamayacak kadar karmaşıktır; yapısal/çevresel ve kişisel faktörlerin de ciddi bir etkisi vardır. Okul terkinin engellemek adına yukarıda belirtilenlere ilave özellikle bu faktörleri de dikkate alacak başka önlemlerin alınması da gerekecektir.

Kaynakça

- Avrupa Komisyonu, "Eğitim ve Öğretimde Ortak Avrupa Hedeflerine Doğru Gelişme 2010-2011" başlıklı Yıllık Rapor.
- DPT, [2009] Dokuzuncu Kalkınma Planı, Özel İhtisas Komisyonu Raporu.
- İlhan TUNÇ Aynur, Kız Çocuklarının Okula Gitmeme Nedenleri, Van İli Örneği Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi. Haziran 2009. Cilt:V1, Sayı:1, 237-2.
- MEB. Milli Eğitim Bakanlığı 2010-2014 Strateji Planı.
- MEB. Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2010-2011.
- Polat, Serdar, Türkiye'de Eğitim Politikalarının Fırsat Eşitsizliği Üzerinde Etkileri, Ankara, 2009.
- UNESCO, "2011 Keresel Eğitim Araştırması" verileri.

Başına kötü bir şey gelir!

Gittiğimiz ilçelerin birinde, grup içinde görüştüğüm öğrencilerden biri özel olarak konuşmak için yanıma geldi. Aslında onun sorunu bilindik ve en çok rastlanan durumlardan biriydi. Ailesi, kızlarının liseyi okumasını istemiyordu. Okumaya devam ederse başına kötü bir şey geleceğinden korkuyordu. Ellerinden gelse ilköğretimi bitirmeden okuldan alacaklarmış. Tabi, bir de çevrenin etkisi eklenince, aile kızlarını okutmama kararında ısrar ediyordu. Arkadaşları, son derece başarılı bir öğrenci olduğunu anlattılar. "İlerde ne olmak istiyorsun?" diye sordum. O an gözleri doldu: "Okuyabilirsem eğer sizin gibi öğretmen olmak istiyorum." dedi. Prenselerim Projesi'nde çalışmadan, bu kadar çaresiz olan öğrencilerle karşılaşmadan önce, belki bu cümle beni o kadar etkilemezdi. Ne yazık ki ailesini arayıp konuşacağımı söylemekten başka bir şey gelmiyordu elimden. Böyle durumlarda insan bazen "keşke elimden daha fazlası gelebilse" demekten kendini alamıyor işte.

Özlem ŞİMŞEK
Sınıf Öğretmenliği 3

Boşanmak çözüm oldu mu?

Anne-babanın ayrılması durumunda, en büyük zararı çocukları görüyor. Bu çocuklardan biri de gittiğimiz ilçelerden birinin YİBO'nda karşılaştığım bir öğrenciydi. Öğrencinin annesi de oradaydı ve önce onunla konuşma fırsatı buldum. Annesi bana tüm ailesel sorunlarını anlattı. Eşi iflas edince çok zor zamanlar yaşamışlar. Yaşanalar boşanmaya neden olmuş. Anne, dört çocukla bir başına kalmış. En büyük sıkıntısı ekonomik sorunmuş. Çocuklarını okutmak istiyormuş ama maddi olanakları yeterli gelmiyormuş. Annesine maddi açıdan yardım edebilecek kurum ve kuruluşların isimlerini vereceğimi ve buralara başvurmasını söyledim. Annesiyle konuştuktan sonra öğrenci ile de konuştum. Ailesinde yaşanan bu sıkıntılar onda çok derin izler bırakmıştı. Bu her halinden belli oluyordu. Çok çekingen ve suskun bir yapısı vardı. Sonunda her şeyi anlattı. Anlattıkları aşağı yukarı annesinin anlattığı ile aynıydı. Maddi destek alırsa okuyabileceğini söyledi. Öğrenciye Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma Vakfı'nın adres ve telefon numaralarını verdim. Öğrenciden ayrılırken ailenin çocuğun eğitim hayatı üzerinde ne kadar etkili olduğunu bir kez daha anladım.

Özlem ŞİMŞEK
Sınıf Öğretmenliği 3

Bana uygun bir okulunuz var mı?

Gittiğimiz ilçelerden birinde çalıştay grubunda konuştuğum öğrencilerden birinin sorunu olduğunu ilk gördüğüm andan itibaren anlamıştım. Gruptaki diğer öğrencilerle konuşmayı bitirdikten sonra bu öğrenci ile bireysel olarak konuşmaya başladım. Önce bir sorunu olduğunu reddetti. Ama sonra daha fazla direnemedi ve anlatmaya başladı. Sadece şehir dışında özel eğitim aldığını söyledi. Annesi hastaydı ve şehir dışına gidiş gelişleri sorun oluyordu. O yüzden annesi kızını ilkokuldan sonra okutmak istemiyordu. Kişisel bilgilerini ve adres-telefon bilgilerini istedim ama söyleyemedi. O zaman bu işte bir gariplik olduğunu anladım. Öğrencinin adres ve telefon bilgilerini almak için öğretmenine gittim. Böylece öğretmeni ile de bu öğrencinin durumunu konuşma fırsatı buldum. İngilizce öğretmenin anlattıkları ile bütün taşlar yerine oturdu. "Öğrenci, zihinsel bilişsel beceriler bakımından yeterli kapasiteye sahip değil. Şehir dışında özel eğitim alıyor. Okuma yazmayı bile daha yeni öğrendi. Annesi hasta. Öğrencinin tek başına gidiş gelişleri sorun oluyor. Annesi, çocuğunun başına bir iş geleceğinden korktuğu için okuldan almak istedi. Ama ben en azından bir ilkokul diploması olsun diyerek anneyi ikna ettim." Ancak İngilizce öğretmeni şunu da üzülerek ifade ediyor ki öğrenci, liseye devam edecek bilişsel yeterliliğe sahip değil. Açıkçası bu duruma nasıl bir öneri getireceği bilmiyordum. Rehabilitasyon merkezlerini adreslerini versem zaten öğrencinin yıllardır devam ettiği bir rehabilitasyon merkezi vardı. Verdiği bilgiler için teşekkür ederek öğretmenin yanından ayrıldım. Bu durum karşısında gerçekten çaresiz kalmıştım. Durumu arkadaşlarıma da anlattım ama elimizden bir şey gelmedi. Diğer ilçeye geçerken yolda hep öğrencinin durumunu düşündüm ve içimde hep elimden bir şey gelmeyeşin sızısını duydum.

Özlem ŞİMŞEK
Sınıf Öğretmenliği 3

Evlendirelim!

Bir ilçedeki çalıştay grubundaki konuştuğum öğrencilerin herhangi bir sorunları yoktu. Bunun üzerine arkadaşları arasında okula devam etmeyen arkadaşları olup olmadığını sordum. Öğrenciler sınıflarında iki öğrencinin devamsız olduğunu anlattılar. Üstelik bu öğrenciler kardeşti. İki kız kardeş, aynı sınıfa gidiyorlardı. Biri diğerinden bir yaş daha büyüktü ama okula geç yazıldığı için kardeşi ile aynı sınıfa gidiyordu. Ancak ailesi dönemin başında büyük olanını okuldan almış ve nişanlamıştı. Küçük de ilköğretimi bitirdikten sonra liseye devam edemeyecekmiş. Ailesi okutmak istemiyormuş. Arkadaşlarından bu iki kız kardeşin adres ve telefon bilgilerini aldım. İki prensesimin daha ailesi yüzünden hayalleri yarım kalacaktı. Aile, çocuklarına iyilik ettiğini düşünürken onlara en büyük kötülüğü ettiğinin farkında mıydı acaba?

Özlem ŞİMŞEK
Sınıf Öğretmenliği 3

Yrd.Doç.Dr. Hülya Ercan
Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi

OKULU BIRAKMANIN

PSİKOLOJİK NEDENLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Okulu bırakma son zamanların önemli bir sorunu olarak değerlendirilebilir. Sorun eğitim öğretime devam eden öğrencinin farklı nedenlerden dolayı içinde bulunduğu eğitim basamağını tamamlayamamasını ifade eder. Okulu bırakma hem bireysel hem de toplumsal düzeyde çok yönlü kayıplara yol açtığı için ciddi bir başarısızlık olarak değerlendirilmektedir.

Okulu bırakanlar mezun olanlarla karşılaştırıldığında daha düşük gelir ve daha düşük yaşam kalitesine sahiptirler. Aynı zamanda ülke ekonomisine daha az katkı sağlarlar, daha az vergi öderler ve sosyal yardıma daha çok gereksinim duyarlar.

Okulu bırakmanın farklı nedenleri olabilir. Öğrenci okulu kendi isteği ile terk edebilir (bireysel karar ya da dışarı çekilme), okuldan atılabilir ya da ailesi tarafından okuldan alınabilir.

Okulu bırakma olgusu üzerine yapılan çalışmalar özellikle akademik başarısızlığa dikkat çekmektedir. Günümüz koşullarında özellikle ülkemiz için akademik başarısı yüksek olan çocuklar daha değerli görülmekte, okula devam etmeleri aileleri ve öğretmenleri tarafından daha çok desteklenmektedir. Ancak akademik başarısı düşük olan çocukların bu yönlü bir destek alma olasılıkları daha azdır. Bununla birlikte çocukların akademik başarılarının düşük oluşu onların

kendilerine olan güvenlerini ve geleceğe ilişkin beklentilerini de düşürmektedir. Bireysel farkların göz ardı edilmesi bu konuda önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Her bireyin başarılı olduğu en az bir alan vardır; eğitimde bu alanı keşfederek öğrencinin başarı yaşantıları deneyimlemesini sağlamak önemlidir. Böylelikle özgüvenleri ve özyeterlilik algıları artar, varsa öğrenilmiş çaresizliklerinin etkileri azalır. Bununla birlikte akademik başarıdaki düşüklüğün nedenlerinin araştırılması ve bu nedenlerin mümkün olduğunca ortadan kaldırılması çocukların potansiyelleri doğrultusunda optimum gelişimlerinin desteklenmesi akademik başarısızlığa bağlı okulu bırakmayı azaltabilir.

Bir başka neden öğrencinin okula ve okul ortamına uyum sağlayamaması ile ilgilidir. Okul ortamına uyum sağlayamayan çocuklar uyumsuz ve rahatsız edici davranışlar sergilemekte ve kendilerini okula ait hissetmemektedirler. Özellikle çeşitli nedenlerle okul değiştiren çocukların sonraki okullarında bu durumu yaşamaları daha olası görünmektedir. Yeni grup tarafından kolayca kabul edilmeyen çocuklar kendilerini dışlanmış hissetmekte ve giderek okuldan uzaklaşmaktadırlar. Tahmin edileceği gibi süreç ergenler için çok daha zorlayıcı olmaktadır. Ergen benmerkezciliği ve ergenlerin başkalarının duygularını anlamada güçlük çekmeleri gruba yeni katılan

arkadaşları için işi daha da zorlaştırmaktadır. Akranları tarafından uyum sağlamaları desteklenmeyen ergenler okul çalışanları, özellikle öğretmenleri ve ailelerinden de yeterli destekleri görmedikleri durumda okulu bırakmaya yönelebilmektedir. Özellikle çocuk başka risk faktörleri de taşıyorsa okulu bırakma olasılığı daha da artmaktadır.

Yine gençlerin yakın arkadaşları arasında okulu bırakma riski taşıyan, uyumsuz, uyuşturucu, alkol, sigara gibi madde kullanım sorunu olan, erken yaşta cinsel ilişkiye giren yani problem davranışlar sergileyenlerin bulunması da etkili olabilmektedir. Böyle arkadaşların genellikle eğitim beklentisi düşük ve gelecek beklentisi belirsizdir. Ergenlik yıllarında akran etkisine açık olan bireylerin bu tür arkadaşlarıyla olan ilişkilerinin ve akran baskısına maruz kalmalarının da okulu bırakma riskini artırdığı düşünülmektedir.

Öğrencilerin kişisel psikolojik özellikleri başka bazı etkilere (algılanan çevre desteği, sosyo-ekonomik düzey, cinsiyet gibi) birleştiği zaman önemli bir risk faktörü olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğrencilerin başarıya ve geleceğe verdikleri değerin düşük olması ile birlikte başarı beklentilerinin ve gelecek beklentilerinin de düşüklüğü, okulu bırakmada önemli bir risk faktörünü oluşturmaktadır.

Yine gençlerin yetişkin bakış açısı ile değerlendirildiğinde toplumsal normlara ve değerlere uygun davranmaması (oysa çoğu zaman onlar söz konusu davranışlarını kişisel tercih alanları içinde değerlendirirler) toplum tarafından daha çok eleştiriye maruz kalmalarına yol açmaktadır. Dolayısı ile bu öğrencilerin sosyal bir kurum olarak okulu, okul etkinliklerini ve öğretmenleri olumsuz algılamaları ve zamanla okuldan uzaklaşmaları söz konusu olabilmektedir.

Bununla birlikte uygunsuz koşullarda yetişmiş öğrenciler toplumun ahlaki değerlerine uygun olmayan davranışları uygunsuz olarak değerlendirmekte güçlük çekebilmekte ve yıkıcılık eğilimleri artmaktadır. Bu durum başka psikolojik etkenlerle birleştiğinde öğrenciler saldırganlık, zorbalık ya da vandalizm olarak tanımlanabilecek davranışlar sergileyebilmekte, başkalarına ya da çevreye zarar verebilmektedir. Bu öğrenciler genellikle okullardaki zayıf halkalar olarak değerlendirilmekte ve kayıplarında bir sakınca görülmemektedir.

Son olarak problem davranışlardan birini sergileyen öğrencilerin diğerlerini de sergileme olasılıklarının yüksek olduğunu göz önünde bulundurmalı, okulu

bırakma açısından riskli grupların belirlenmesinde psikolojik faktörlerle birlikte sosyo-demografik etkenler (düşük sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyet) ve çevresel faktörler (anababalar, arkadaşlar, öğretmenler, komşular ve daha geniş sosyal çevre gibi) birlikte değerlendirilmelidir.

Aşağıda genel bazı çözüm önerilerine yer verilmiştir:

- Çocuk hakları konusunda velilerin bilgi ve duyarlılıklarının artırılması
- Öğrencilerin gelişim özelliklerinin bilinmesi ve gelişimlerinin desteklenmesi
- Cinsiyet ayrımcılığından kaçınılması
- Okul ortamlarında istismarın önüne geçilmesi
- Okullarda şiddet ve zorbalığın önlenmesi
- Öğretmenlerin iletişim becerilerinin geliştirilmesi
- Okullarda öğrenmeye güdülenmeyi artıracak etkinliklerin düzenlenmesi
- Bireysel farklılıkların göz önünde bulundurulması
- Öğrencilerde özyeterlilik algısının geliştirilmesi
- Sevildiklerine ve değer verildiklerine ilişkin algının artırılması
- Travma sonrası desteğe ihtiyaç duyan öğrenciler için uzmanlardan yardım istenmesi
- Okul rehberlik servislerinin işlevselliğinin artırılması
- Çocukların okula kazandırılması için ev ziyaretleri, ana babaların ikna edilmesi
- Olumlu örneklerden yararlanılması
- Sınıf içi ayrımcılıktan kaçınılması
- Okul-veli işbirliğinin sağlanması
- Okullarda ortaya konan ürünlerin toplumla paylaşılması
- Medya desteği
- Akran eğitimi
- Okulların fiziksel koşullarının düzenlenmesi

Kaynakça

- Jessor, R. (1998). New Perspective on Adolescent Risk Behavior, NY: Cambridge University Press.
- Taylı, A. (2008), Okulu Bırakmanın Önlenmesi ve Önlemeye Yönelik Uygulamalar. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:8, Sayı:1, ss.95-104.
- Topçu, S. (2009). Silinmeyen İzler Çocuk, Genç ve Engellilerin İstismar ve İhmalı, Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Yalın, A., Levent, B., Yanar Eroğlu, Ç., Cerrah, N. ve Tümeroğlu Sundur, Y. (2005). Haydi Kızlar Okula, Kız Çocukların Okullarına Destek Kampanyası Öğretmen El Kitabı, 2. Baskı, Ankara: UNICEF
- Yenibas, R. ve Sirin, A. (2007). Ailede Çocuğun İstismarı ve Umutsuzluk. Ankara Nobel Yayın Dağıtım.

OKUL BIRAKMA OLGUSU ÜZERİNDE OKULUN KENDİSİNİN ETKİSİ

Arş. Gör. Hatice YILDIZ
Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Okul, türlü basamaklarda ve karmaşıklıkta eğitimin verildiği, öğretimin yapıldığı yer olarak tanımlanabilir¹. Bir başka tanıma göre ise okul; eğitim amacıyla kurulmuş özel bir çevredir². Okulun en temel görevi, öğrenenlere gereksinim duydukları alanda eğitim vermektir. Okul, tıpkı diğer öğeler gibi öğrencinin başarısı, düşünce ve tutumu üzerinde etkili olabilmektedir. Bu etkinin olumlu olması öğrencinin akademik başarısını artırdığı gibi, olumsuz olması öğrenciyi dersten ve okuldan soğutabilmekte, hatta okulu bırakmasına neden olabilmektedir. Okulun bu özelliği fiziksel, sosyal, psikolojik, eğitimsel ve yönetsel niteliklerinden kaynaklanabilir.

Okulun fiziksel özellikleri: Bu özellikler; okul binasının büyüklüğü, bulunduğu yer, derslik, laboratuvar sayısı, bahçe, tuvalet gibi yerlerin yeterliliği vb. olarak sınıflandırılabilir. Öğrenci devamı ve başarısı için okulun fiziksel yapısı, görünüş, kullanış, sağlık koşullarına uygun oluş açılarından uygun ve çekici olmalıdır. Temiz, bakımlı iyi donanımlı okullar öğrenci davranışını da olumlu etkiler. Fiziksel yapı ve düzenlenişin çekiciliği, öğrenciyi zamanını okul içinde kullanmaya yöneltmeli, öğrenci sokağa yönelme gereksinimi duymamalı, bunun için okulun yönetim planı, ders dışı zamanları da kapsamalıdır³.

Bazı okulların fiziksel imkânları, yeterli sayıda derslik bulunmaması ve ödenek yetersizliği nedeniyle oldukça kısıtlıdır. Örneğin; okuldaki laboratuvar, bilgisayar vb. araç gereç sayısı öğrenci ihtiyacını karşılayamamaktadır. Bu ise öğrencinin dersle

yeterince ilgilenmemesine ve okula karşı olumsuz bir tutum geliştirmesine neden olur. Ayrıca okulların kalabalık olması öğrencinin okula devamını olumsuz etkileyebilmektedir. Gump (1964)'a göre okulun büyük ve kalabalık olması öğrencilerin okuldaki faaliyetlere katılmasını zorlaştırmakta ve yeterli ilgi gösterilmediği zaman da potansiyeli yüksek olan öğrenciler bile okulu bırakma riskine maruz kalmaktadırlar⁴. Ayrıca, fazla öğrenci sayısı olan okulda bazı riskli öğrencilerin okuldan kopması göz ardı edilebilmektedir. Diğer öğrencilerin iyiliği için birkaç öğrencinin feda edilmesi, özellikle kalabalık okullarda adeta bir çözüm olarak değerlendirilmektedir. Bu durumda öğrencilerin okuldan erken ayrılması daha kolay olabilmektedir⁴.

Öğrencilerin okula devamını engelleyen okulun fiziksel özelliğiyle ilgili diğer bir sorun da okulun ailenin yaşadığı yere uzak olmasıdır. Bu soruna ilköğretimde uygulanan Taşınabilir Eğitim Sistemi ve YİBO da bir çözüm olamamakta; çocuğu aileden uzaklaştırdığı için özellikle kız çocuklarının okula devamında daha büyük sorunlar doğurmaktadır⁵. Arı (2002)'nin yapmış olduğu araştırmaya göre, öğrencilerde aile özlemi, isteksizlik, sinirlilik gibi ruhsal rahatsızlıkların en yüksek oranda gözlemlendiği okullar YİBO'lar olup, yatılı öğrencilerin tamamında genellikle veya bazen bu rahatsızlıklar gözlenmiştir. En yüksek oranda rahatsızlık gözlenen ikinci okul Taşınabilir okuldur. Bu araştırmaya göre taşınabilir ilköğretimde okuyan öğrenciler, vaktin kalmaması, yorgunluk, isteksizlik gibi nedenlerle ev ödevlerini yapmaktan zorluk çekmektedir⁶.

Okullar fiziki şartlar bakımından iyi düzenlenmelidir. Ders içi ve ders dışı faaliyetler için düzenlenmiş çağdaş, teknolojik özelliklere sahip ortamlar, öğrenci sayısı, öğrencilere ders ve ders dışında hizmet verebilen spor alanları, müzik ve resim odaları, kantinler, atölyeler vb. hazırlanan çağdaş ortamlar öğrencilerin okula bakış açılarını olumlu kılacak ve okul ile ilgili olumlu düşünceler geliştirmelerini sağlayacaktır. Okulun fiziki yapısı değiştiğinde öğretmen ve öğrencilerin kendini işe verme davranışlarının da değiştiği, okulun kalitesi ile öğrenci başarısı arasında paralellik bulunduğu unutulmamalıdır⁷. Bu nedenle okulların fiziksel alanlarının genişletilmesi için bütçeden pay ayrılması gerekir. Ayrıca fiziksel altyapı yetersizliği yaşayan okulların çevre okulların kaynaklarından yararlanmaları için gerekli planlamalar yapılmalı, ikili öğretim yapılan okulların tekli öğretime geçirilmeli, bunun için ek okul binaları yapılmalıdır.

Okulun psikolojik özellikleri: Okulun öğrenci başarısını etkileyen bir başka özelliği okuldaki psikolojik özelliklerle ilgilidir. Okul dönemi, çocuğun veya gencin en hızlı ve en karmaşık büyüme ve gelişmesinin olduğu dönemdir. Öğrenci bedensel ve ruhsal gelişmesini bu dönemde geliştirir ve tamamlar. Bu nedenle ruhsal açıdan sağlıklı bireylerin yetişmesinde öğrencinin okulda maruz kaldığı psikolojik eğilimler, şiddet, baskı ya da bunların tersi sevilme, övülme, takdir görme gibi duygular çok önemlidir. Öğrencinin okula karşı tutumunu etkileyen psikolojik faktörlerin başında şiddet gelmektedir. Şiddet, güç ve baskı uygulayarak insanların bedensel ya da ruhsal açıdan zarar görmesine neden olan bireysel ya da toplu hareketlerin tümüdür. Okulda şiddet, yöneticiden, öğretmenlerden ya da okul arkadaşlarından kaynaklanabilir. Şiddet denildiğinde; Tekme ya da tokat atma, İtme, çekme, dürtme, Dövme tehdidinde bulunma, Korkutma, Sözle sataşma, alay etme, dalga geçme, kızdırma, Tacizde bulunma, Küçük düşürme, Ailesine hakaret etme, Hoşa gitmeyen isim takma, Söylenti çıkarıp yayma, Arkadaş grubundan dışlayarak yalnız bırakma, oyun ve diğer etkinliklere almama ve engel olma, Karşındakinin kendini kötü hissetmesine neden olacak sözler söyleme gibi sözel ve fiziksel eylemler aklı gelmektedir.

Öğrencinin kendini okulda bedensel ve ruhsal olarak güvende hissetmesi gerekir. Okulda uygulanan şiddetin kaynağı, nedeni ve uygulanış biçimi her ne olursa olsun süreklilik arz ettiği müddetçe öğrencinin okul hayatını olumsuz etkileyeceği ve onu okuldan uzaklaştıracağı muhakkaktır. Okulda şiddete maruz kalan öğrenciler huzursuz davranışlar içerisine girip, okula karşı olumsuz davranışlar sergileyebilir. Bu durumda okula karşı güvensizlik, okuldan uzaklaşmaya yani devamsızlıkların görülmesine zemin hazırlayabilmektedir. Flannery'e göre çocuğun şiddete maruz kalması onun, ruhsal sağlığını ve davranışlarını derinden etkilemektedir. Şiddeti yaşayan çocuklar ileriki yaşlarında da şiddeti uygulamaya başlamaktadır. Sağlıklı birey olma kavramından uzaklaşmakta, okulda şiddet gören çocukların okula ve derslere bakış açısı zamanla değişmektedir. Eğer bu şiddetin önüne

geçilmezse çocuğun başarısı düşer ve çocuk okuldan uzaklaşır. Dolayısıyla, başta okul yöneticileri olmak üzere öğretmen, psikolojik danışman ve diğer personelin, okulu, zorbalığa uğrayanları destekleyecekleri, koruyacakları ve kendini özgür ve güvende hissedecekleri bir ortam haline getirme sorumlulukları vardır⁶.

Ayrıca okulunda olumlu bir iklimin olduğunu düşünen, okulda mutlu olan ve kendini okulun bir parçası gibi hisseden öğrencilerin okul bağlılık düzeyleri de yüksek olmaktadır. Bu yüzden öğretmenler ve yöneticiler, öğrencilerin okuldaki müdür, öğretmenler, personel ve diğer öğrencilere karşı olumlu tutum geliştireceği ortam ve fırsatlar sağlamalıdır. Şiddeti önlemede erken yaşta müdahale çok önemlidir. Okul programlarında çocuk eğitime özel olarak yer verilmeli, öğretmenler ile aileler iletişim içinde olmalı, çocukların ve gençlerin problemleri dinlenmeli, çözümleri için çaba gösterilmelidir.

Okulun sosyal özellikleri: Okulun bir diğer önemli işlevi sosyalleşme aracı olmasıdır. Okul gerektiğinde aile tarafından çocuğa verilmeyen psiko-sosyal eğitimi çocuğa vermektedir. Okulun sosyal görevi çocuğu sosyalleştirerek, kültürü aşılaktır. Diğer bir deyişle, hoşgörü, sevgi, kendine, başkalarına ve çevreye saygı, dürüstlük, yardımseverlik gibi değerlerin kazanılmasında okula ve öğretmenlere de sorumluluk düşmektedir⁸.

Okulu içinde bulunduğu çevreden ayrı düşünemeyiz. Okulun çevreye uyum sağlaması, velilerle olumlu ilişkiler kurması, okulun dışa açılması, iklimi üzerinde çok etkilidir. Okul yönetiminde rol oynayan yönetici, öğretmen, öğrenci ve anne-baba gibi unsurların işbirliğinin düzeyi, okulun iklimini olumlu veya olumsuz etkiler. Bu işbirliğinin olumlu düzeyde olması, okul yöneticisinin koordinasyon gücüne bağlıdır. Okul yöneticisinin koordinasyon yoluyla sağladığı iş birliği, örgüt amaçları ile üye ihtiyaçları arasında kurulması öngörülen dengeyi de gerçekleştirmiş olur⁹.

Eğitim alanında öğrenciyi motive eden okul içi ve okul dışı motivasyonlar bulunmaktadır. Okul dışı motivasyonlar, ailenin kültürel ve sosyo-ekonomik düzeyi, ailenin okuldaki gelişmelere karşı tutumu, aile içi ilişkilerde çocuğa empoze edilen düşüncelerdir. Gelir düzeyi yüksek semtlerdeki okulların sahip oldukları imkânların daha fazla olduğu bir gerçektir. Buna ek olarak öğretmenlerin de öğrencilere karşı yaklaşımı bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir⁷. Bu nedenle öğretmen başta olmak üzere, okul yöneticilerinin, okulda çalışan görevli personelin (memur ve hizmetlilerin) ve okuldaki diğer öğrencilerin saygılı, hoşgörülü, dürüst olması gerekir. Ancak bu konuda sadece öğretmen ve yöneticilerin değil, okuldaki çalışanların da sınıf ve okul içinde yapılanları tutum ve davranışlarıyla desteklemeleri gerekir.

Okul dışı motivasyonların artırılması için, Okul Aile Birliklerinin işlevselliği artırılmalı, elde edilecek olan fırsatlar eğitimin çıkarlarına uygun olarak

kullanılmalıdır. Öğrenci başarılarını, çevrelerine sergileyebilme olanakları yaratılmalıdır. Öğrencilerin sağlık ve eğitim problemlerinin çözümü konusunda okul yönetimi ve çevre ile ilişkiler kurarak katkıda bulunmalıdır. Ancak bu şekilde olumlu bir okul iklimi oluşturulurken öğrenci başarısına olumlu etkilerde bulunulabilir⁷. Yapılan araştırmalarda ders dışı sosyal etkinliklere katılımın, okulu terk etme olasılığını azalttığı ve bunun da özellikle ekonomik olarak düşük gelire sahip ailelerin kız çocukları ve akademik yönden risk altındaki kesimler için önemli olduğu saptanmıştır⁸. Okul dışı sosyal etkinlikler öğrenci talepleri doğrultusunda çeşitlendirilerek okulun öğrenci için daha çekici hale getirilmesi öğrencilerin okula bağlılığını arttıracaktır. Bu nedenle okul dışı sosyal etkinlikler öğrenci talepleri doğrultusunda çeşitlendirilerek okulun öğrenci için daha çekici hale gelmesi sağlanmalıdır.

Okulun yönetsel özellikleri: Okulun yönetsel özellikleri de öğrenci başarısını etkilemektedir. Okulun yönetim yapısı ve yöneticilerin özellikleri, eğitimin önemli bir değişkenidir. Etkili öğretim, yönetsel desteğe bağlıdır. Yöneticilerce uygulanan okul politikaları, sınıf olaylarının ve bu yolla öğrenci başarısının da nedenleri arasındadır⁹. Okul yönetiminin öğrencinin okula devam konusunda önemli etkileri bulunmaktadır. Okul yönetiminin eğitim anlayışı ve öğrencilere yaklaşımı okul terki konusunda önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğer okulda öğrenci odaklı eğitim anlayışı hakim olursa okul yönetiminin öğrencilerle ve ailelerle ilişkilerinin olumlu olması daha kolay olacaktır. Yönetimin demokratik olması, öğretmen ve öğrencilerin okulla ilgili kararlara katılımının sağlanması öğrenci başarısını etkilemektedir. Okul, sınıf ikliminin önemli bir değişkenidir. Okul ortamına iyi uyarlanamamak, eğitimin önemini kavrayamamak, öğrenciyi okulu terk etmeye kadar götürebilmektedir⁷.

Ayrıca, öğrenci özerkliğini destekleyen okullar eğitim süreci üzerinde olumlu etki yapmaktadır. Okul yöneticilerinin, öğrencilerin özerkliğini desteklemesi durumunda öğrenciler, kendilerini okulda daha yetkin ve yeterli hissedecektir. Diğer bir ifade ile öğrencilere inisiyatif tanıyan ortamlar onları daha çok motive edebileceğinden okuldan ayrılmalarına da engel olacaktır⁸.

Okulda olumlu havanın gerçekleşmesi için görev bölümünün, yetki ve sorumlulukların ve vizyonun açıkça

ortaya konması gerekir. Bunlar tüm çalışanlarla paylaşılmalıdır. Okul yönetimi okula dayalı olmalı, kararlar çalışanlarla birlikte alınmalıdır. Yönetimde demokratik ilkeler uygulanmalı, kişisel farklılıklar dikkate alınmalıdır⁹. Yönetim sürecine öğretmenlerin ve öğrencilerin de katılımının sağlanması öğrencinin okula bağlılığını artıracaktır. Bu nedenle öğrencilerin de yönetim sürecine katılması öğrencinin okula karşı ilgi ve tutumunu etkileyecektir.

Okulun eğitsel özellikleri: Öğrencinin okula devam kararını etkileyen bir başka unsur okulun eğitsel özellikleriyle ilgilidir. Benzer öğrencilerin oluşturduğu düşünülen sınıflar, gerçekte kişisel farkları olan öğrencilerden oluşur. Bu farklılık, aynı sınıfta değişik eğitsel etkinliklere gereksinim olduğunu gösterir. Öğrencilerin kimi matematikte, kimi okumada, kimi müzikte diğerlerinden alt düzeyde veya bu derslerle daha ilgilidir. Gereksinimlere dönük bir eğitim, sınıfın bu gereksinimlere yanıt verecek bölümlerden oluşmasına yolaçar.

Okul bırakmayla ilgili bir başka eğitimsel eksiklik de okulun sağladığı rehberlik hizmetiyle ilgilidir. Öğrencilerine rehberlik hizmeti veren okulların öğrenci kayıpları daha az olmaktadır. Okulu bırakma; genelde büyük ve kararlı bir eylem olarak değil daha çok anlık karar veya belirsizlik sonucunda ortaya çıktığı için, okulu bırakma riski veya isteği taşıyanlara yönelik rehberlik faaliyetinin olmayışı okulu bırakmayı kolaylaştırmaktadır⁹. Bunu önlemek için okul psikolojik danışmanları tarafından öğrencilerin okula bağlılık düzeylerini arttırmaya yönelik grup rehberliği ve grupla psikolojik danışma uygulamaları geliştirilebilir.

KAYNAKLAR

- Öncül, R. (2000). Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü. MEB Yayınları, Ankara.
- Bursaloğlu, Z. Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış. Genişletilmiş Yedinci Baskı. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını. No: 154, Ankara, 1987.
- Başar, H. (1999). Sınıf Yönetimi. Öğretmen Kitapları Dizisi. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları: 3390, Millî Eğitim Basımevi, Ankara.
- UYSA, A. (2008). Okulu Bırakma Sorunu Üzerine Tartışmalar: Çevresel Faktörler. Millî Eğitim Dergisi. Sayı 178. ss. 139-150. Ankara.
- GÖKŞEN, F., CEMALCILAR, Z. ve GÜRLESEL, C.F. (2008). Türkiye'de İlköğretim Okullarında Okulu Terk ve İzlenmesi ile Önlenmesine Yönelik Politikalar. İstanbul: ACEV, ERG, KA.DER.
- AKMAN, Y. (2010). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Şiddet ve Okul İklimi Algıları Arasındaki İlişki. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- ŞEREFLİ, K. (2003). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Akademik Başarılarını Etkileyen Zihinsel Olmayan Faktörler. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Niğde.
- Yalın, A., Levent, B., Eroğlu, Ç., Cerrah, N., Sundur, Y. (2005). Haydi Kızlar Okula Kız Çocuklarının Okullaşmasına Destek Kampanyası Öğretmen El Kitabı 2. Baskı. Unicef, Ankara.
- Bursaloğlu, Z. (1987). Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış. Ankara.

Çaresizlik!

Gittiğimiz köylerin birinde bir öğrenci hastalığı yüzünden okula gidemeyeceğini söyledi. Hastalığının ne olduğunu sordum. "FMF hastasıyım" dedi. Daha önce hiç duymadığım bir hastalık adıydı bu. Bu yüzden nasıl bir hastalık olduğunu sordum. Bir kalp hastalığıymış. Bazen günlerce hasta yatıyor, okula gidemiyormuş. Ailesi hasta olduğu için okula gitmesini istemiyormuş. İlköğretimi bitirdikten sonra liseye devam etmesine izin vermiyorlarmış. Babası Bodrum'da çalışıyormuş. Aslında anne-baba kızlarının okumasına karşı değillermiş ama evde dedenin sözü geçiyormuş ve dedesi de okumasını istemiyormuş. Öğrenci hastalığı nedeniyle sık sık şehir dışına gidiyormuş. Bu yüzden de derslerinden geri kalıyormuş. "Bazen nasılsa beni okutmayacaklar niye boşuna uğraşayım ki?" diyorum dedi. Ben elimden geldiği kadar öğrenciyi motive etmeye çalıştım. Bütün bunlar da yetmez gibi ailenin maddi durumu da iyi değilmiş. "Benim tedavim için çok para harcıyorlar" diyor öğrenci. Ayrılmadan önce ilerde ne olmak istediğini sordum. "Hemşire" dedi. Kim bilir belki de şimdi benim elinden tuttuğum, ayağa kalkmasına yardım ettiğim prensesim gün gelir o da bir başka prensesin elinden tutar.

Özlem ŞİMŞEK
Sınıf Öğretmenliği 3

Bana yardım edersin kızım!

Bir köyde konuştuğum sorunlu öğrencinin durumunu ilk duyduğumda şaşırmadım desem yalan olur. Acaba yanlış mı duydum? Dedim kendi kendime. Emin olmak için bir kez daha sordum. Öğrencinin babası okumasına izin veriyor, ancak annesi vermiyormuş. Sebebinin sordum. "Nedeni yok, sadece seni okutmayacağım diyor" dedi. Keşke annesi de orada olsaydı da neden kızını okutmak istemediğini öğrenebilseydim dedim içimden ama maalesef sunumda öğrencinin annesi olmadığı gibi başka veliler de yoktu.

Özlem ŞİMŞEK
Sınıf Öğretmenliği 3

İyi örnek olmak!

Bir öğrencinin hikâyesini dinlediğimde dondum kaldım. "Ailem okutmayacak" deyince sebebinin sordum ve anlatmaya başladı. Sekiz yaşından beri sigara içiyormuş. İstanbul'daki evli ablasının yanına gitmiş ve sigara içen ablasından özenerek sigaraya başlamış ve o günden beri de içiyormuş. Ailesi de bu durumu biliyormuş. Hatta sigarayı amcasının oğlu tedarik ediyormuş. Ailesi kızlarının okumayacağını söylüyormuş. "Okulu bitirdikten sonra seni nişanlayacağız, yoksa sen kötü yola düşüp, bizi rezil edeceksin" diyorlarmış. Dersleri de pekiyi değilmiş. Öğrenci sorununu bana anlatırken gayet ciddiyetsiz ve umursamazdı. Ben bu yaşta sigara kullandığı için tabi biraz tepki gösterdim. Ama öğrenci tepkime şaşırdı ve sanki normal bir şeymiş gibi davrandı. Öğrenciyi dinledikten sonra bir kez daha anladım ki çocuğun çevresindekilerin davranışları, çocuğun alışkanlıklarının ve kişiliğinin şekillenmesinde çok önemli.

Özlem ŞİMŞEK
Sınıf Öğretmenliği 3

Geleneğin asıl sebebi yoksulluk mu?

O gün bir köyü ziyaret ettik. Okuldaki öğrenciler oldukça başarılı, oldukça düzgün cümleler kuran öğrencilerdi. Sorularımıza ve isteklerimize oldukça olumlu güzel, ilginç cevaplar verdiler. Benim ve proje arkadaşlarımın oldukça hoşuna giden bir durumdu. Sunum bittikten sonra prenses diye adlandırdığımız öğrencilerle buluştuk. Onları dinlemeye başladım. Okulu terk etmemeleri en büyük umudumuz iken ben maalesef okula devam etmek istemeyen iki öğrenciyle karşılaştım. Bu öğrenciler biri ortaokul son sınıf öğrencisi, diğeri ise ortaokul ikinci sınıf öğrencisi, kardeşti. Okula devam etmeme sebepleri maddi imkânsızlık ve ailelerinin okula göndermeme isteğiymiş. Bir de abaları varmış ve abaları okulu bitirir bitirmez nişanlanmış. «Okutmadılar, nişanladılar» dedi iki kardeş. «Daha yaşı küçükmüş» dediğimde «18 yaşına gelince evlenecek» dediler. Onun için bile bir şeyler yapmayı düşündüm. «imkânsız» dediler. Ailesi okutmak istemiyordu. Onlara okumanın faydalarını anlattım. Onlar okumak istiyorlar fakat aileleri izin vermiyor. Babaları İstanbul'a gidip çalışıyormuş. «siz prenseslere ihtiyacımız var» dedim ama onlar «izin vermiyorlar» dediler. Çok üzüldüm, proje kapsamında onlara yardımcı olmak için elimden geleni yaptım.

Özlem KURTANI
Sınıf Öğretmenliği 3

Neredesin baba?

Yine proje kapsamındaki okulların birindeydik. Bir öğrencinin babası şizofreni hastası ve ceza evinde yatıyormuş. Evlerinin geçimini dedeleri sağlıyormuş. Başlarında babalarının olmaması ve dedelerinin verdiği parayla evlerini geçindirmek zorunda olmaları sebebiyle okula devam edemeyecekmiş. Bunu öğrendiğimde çok etkilendim. Özellikle bir kız çocuğunun babasının desteğine ihtiyacı olduğu bir zamanda ondan ayrı olması çocuğun psikolojisi açısından da çok önemli. Maddi yetersizlik yüzünden okula eğitime devam edemeyecek olması beni çok üzdü.

Özlem-Melike-Emel-Cennet
Sınıf Öğretmenliği 3

Prof. Dr. Sebahattin ARIBAŞ
İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Arş. Grv. Mustafa ERSOY
Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi

KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARININ OKUL BIRAKMA ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

GİRİŞ

Eğitimin temel amacı toplumun gereksinimleri doğrultusunda bireyler yetiştirmektir. Eğitilen bireylerin bilgiye ulaşma, bilgiyi düzenleme, bilgiyi değerlendirme, bilgiyi kullanma ve iletişim becerileri ile donanık halde olmaları gerekmektedir. Günümüzde öğrencileri bu nitelikte yetiştirmenin yollarından biri eğitimde bilgisayar, internet gibi araçları kullanmaktır (Toprakçı, 2005; Toprakçı, 2007). Toplumsal ve bireysel gelişme açısından öğrencilere daha iyi bir gelecek hazırlamanın temel yolu iyi bir eğitim vermek olduğu halde bu hedefin gerçekleştirilmesinin önünde bazı engeller bulunmaktadır. Okulu bırakma da dâhil olmak üzere geniş ve olumsuz sonuçları olan bir dizi faktör; (a) Dolaylı maliyetler milli gelir, (b) Dolaylı maliyetler devlet hizmetlerinin desteklenmesi için vergi gelirleri, (c) sosyal hizmetler için artan talep, (d) artan suç ve antisosyal davranış, (e) siyasal katılımın azalmış, (f) azalmış kuşaklararası hareketlilik ve (g) düşük sağlık seviyeleri şeklinde sıralanabilir (Coley; Jaffe, 1998; Rumberger, 1987; Tidwell, 1988; USDÖE, 1999). Bu engellerin birçoğu, öğrencinin eğitim sürecinden ayrı kalmasına neden olmaktadır. Öğrencilerin eğitim sürecinden ayrı kalmaları ise okulu bırakma ile sonuçlanabilmektedir. Okul terki, zaman zaman devam

edememekten farklı olarak bireysel ve sosyal nedenlerden dolayı okuldan tamamen ayrılmaya kadar uzanabilmektedir. Bu durum mezun olmadan okuldan ayrılmak olarak da ifade edilmektedir (Garrison, 1985). Yani eğitim öğretime devam eden öğrencinin farklı nedenlerden dolayı içinde bulundukları eğitim basamağını tamamlayamamasıdır (Dekkers ve Claassen, 2001). Özellikle ortaöğretime devam etmeme sadece birey ve okul sistemi için değil aynı zamanda toplum için de ciddi bir sorundur. Okulu terk eden öğrencilerin iş bulma ihtimalleri daha düşüktür. Eğer iş bulabilirlerse bu işler ilerleme-yükselme ihtimali az olan pozisyonlarda vasıfsız ve düşük ücretli olacaktır. Ayrıca, akademik başarısızlığın okul terkine etki ettiği ortaya konmuştur (Nowicki vd., 2004). Bir öğrencinin okula aidiyet duygusu hissetmesi ve okula bağlı olması okulu bırakma riskini azaltmaktadır (Cristle, Jolivet ve Nelson, 2007; Verdugo, 2010). Battin Pearson ve arkadaşları (2000) okulu bırakmayı açıkladıkları kuramlarında, nedenler farklı da olsa, bütün nedenlerin ortak etkisinin akademik başarısızlık olduğunu ve bunun bir sonraki aşamasının da okul terki olduğunu göstermişlerdir. Teknoloji ile akademik başarı arasındaki ilişki (çok duyu organına hitap ederek öğrenmeyi artırma), kitle iletişim araçlarının öğrenciler üzerindeki etkisinin artmasına yol açmıştır.

Gelişen ve yaygınlaşan teknoloji (televizyon, bilgisayar, internet, cep telefonu vb. olanaklar) iletişimi yaygınlaştırmış ve yollarını çeşitlendirmiştir. Sanal ortamda karşılaşılan kişiler bu ortamın rahatlığı ile gerçek kimliklerini gizleyebilmekte, toplum içinde yapamayacağı davranışları yapmakta, söyleyemeyeceği sözleri söylemekte ve ilişki kuramayacağı kişilere rahatlıkla ulaşabilmektedirler. Sosyal iletişim sağlayan siteler, sohbet siteleri ve programları, arkadaş ve eş arama siteleri, kolayca satın alınamayacak bazı ürünlerin rahatça satılabilmesi, günlük hayatta kolayca ahlaksızlık denebilecek görsellerin erişilip izlenmesi, ilan sitelerine her konuda kolayca ilan verilebilmesi bu sitelerin denetimsiz olması, TV dizilerinde işlenen konuların toplumun değerlerine uygun olmaması ama özendirici olması, bu filmlerde oynayan hayranlık uyandıran, örnek alınan karakterlerin onaylanmayacak davranışları kitle iletişim araçlarının olumsuz etkileri olarak sayılabilir. Bu araçlar faydalarının yanında bahsedilen olumsuz yönleriyle de hayatımızı etkilemektedir. Hayatımızı kolaylaştıracağı düşünülen bu araçları nasıl kullanacağımızı öğrenmeye çalışmaktan, yenilikleri takip etmeye çalışmaktan işin kendisine zaman kalmamakta, asıl iş dururken araçların kendisi iş durumuna gelebilmektedir. Bu teknolojik araç ve gereçler gençler/öğrenciler için oldukça ilgi çekici olabilmekte onların öğrenim hayatlarını olumsuz etkileyebilmektedir. Bu araçların öğrenciler için sebep oldukları olumsuzlukların başında vakit kaybı, gerçek yaşamda karşılaşılma ihtimali zayıf olan birçok bilgi, fikir, hal ve hareketleri internet ortamında görmek/yaşamak/farkına varmak, insanlarla iletişim kuramamak, yalnızlaşmak, çevreden uzaklaşmak gibi sorunlar vardır. Bu sorunların öğrencileri etkileyerek derslerinde başarısız olmalarına neden olabileceklerini söylemek mümkündür.

Verdugo (2011) okul terkine etki eden faktörlerden ailenin durumuna değinirken anne-babanın ilgisinin düşük olmasının, anne-babanın müsamahakâr olmasının hatta kontrolcü olmasının bile düşük akademik başarıyı ile ilgisinin olduğunu belirtmektedir. Anne-babanın kontrolü iletişim araçlarının ve yollarının çoğalmasi ile isteseler bile eskisi kadar etkili olamayacaktır. Özellikle internet ve cep telefonu iletişim kurulabilecek çevreyi olabildiğince genişletmiş bulunmaktadır. Bu durum öğrencilerin karşılaşabileceği sorunları, tehlikeleri de artırmış olacaktır. Öğrencilerin zamanlarını verimi kullanmaları, gereksiz yere internet, tv, bilgisayar oyunları gibi kitle iletişim araçlarıyla zamanlarını boşa harcamaları, ders çalışma (Toprakçı, 2007), okul ve aileye ayırdıkları zamanı azaltırken oluşan boş zamanı kitle iletişim araçlarıyla doldurmaları da yeni sorun kaynakları olmaktadır. Öğrencilerin boş zamanlarını sıkıcı bulmaları ile okulu bırakma arasında ilişki olduğu bulunmuştur (Wegner, Flisher, Chikobvu, Lombard ve King, 2007). Özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde zamanlarının çoğunu okulda ve evde geçiren çocukların en yakın arkadaşı bilgisayarlar olmuştur (Muslu ve Bolışık, 2009). Boş zamanlarını faydalı bir şekilde değerlendiremeyen öğrencilerin internet bağımlısı olması, kendilerini oyuna vermesi, özellikle

şehir hayatının yalnızlığa sebep olması, bencillik seviyesinde bireyci tutumlar kişiler arasındaki ilişkileri zayıflatmakta ve sanal dünyanın kapılarını kontrolsüzce açtırmaktadır. Sanal tehlikenin boyutu sadece zaman kaybı ile sınırlı değildir, öğrencilerin boş zamanlarını internet ve TV nedeniyle değerlendirememeleri TV bağımlılığı (Dilbaz, 2011; Çakır ve Çakır, 2010), TV’de izlenen film ve dizilerden olumsuz rol modellerin alınması (Demir, 2007), bu araçlar sayesinde karşılaşılan sayısız şiddet, cinayet, taciz, tecavüz, hırsızlık ve madde bağımlılığı gibi suç, istenmeyen durum ve davranışlar, internet kullanarak saatlerce bilgisayar başında kalmanın sebep olduğu fiziksel ve ruhsal sorunlar, ayrıca bu sanal ortamda tanışılan tehlikeli kişilerle gerçek hayatta tanışma sonrası meydana gelebilecek taciz, tecavüz, dolandırılma, tehdit, şantaj, cinsel ilişki gibi olumsuz durumların yanında âşık olma, evlenme, zamanını boşa harcama gibi durumların tamamı akademik başarıya çoğunlukla olumsuz etki ederek öğrencinin okulu terk etme riskini artırabilir. Kitle iletişim araçlarının kullanımı ailenin veya öğretmenin denetimi altında ve bilinçli bir şekilde yapılmazsa öğrenci başarısının düşmesine neden olabilir. Başarısız olan öğrencilerin ise geleceğe yönelik kötümser yargıları nedeniyle okula tutunmalarının daha zor olacağını söylemek mümkündür. Öğrencinin kendilerini okulla bağlantılı hissetmemesi, okulu sevmemesi ya da okula yabancılaşması okulu bırakma riskini artırabilir. Bu araştırmada, akademik başarı ara değişkeni bağlamında, kitle iletişim araçlarının okul bırakma üzerindeki etkisi araştırılmıştır.

YÖNTEM

Bu araştırma ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin okul terk durumlarına kitle iletişim araçlarının nasıl etki ettiğini belirlemeye yönelik tanımlayıcı nitelikte bir araştırmadır. Araştırma genel tarama modeli kapsamında ilişkisel tarama modeline dayalıdır. Karasar (1991:79)’ a göre genel tarama modelleri çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir. Araştırmanın çalışma grubu, Sivas’ta ilköğretim ikinci basamakta okuyan 107 öğrenciden oluşturmaktadır. Bu öğrencilerin okul bırakma riskinin en fazla olduğu okullardan rastgele seçilmiştir.

Veri toplama aracı olarak kullanılan anket formu araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Anket formu öğrenciler tarafından anlaşılabilir şekilde, konu ile ilgili yapılmış araştırmalardan yararlanılarak düzenlenmiştir. İki bölümden oluşan anket formunun ilk bölümündeki 3 soru ile öğrencilerin demografik özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır. İkinci bölümdeki 18 soru ile öğrencilerin internet alışkanlıkları, internet, bilgisayar, TV kullanım süreleri, ders çalışma istek ve süreleri, okumaya isteklilik ve internet-bilgisayarın okul başarısını nasıl etkilediği hakkındaki fikirleri ortaya konulmak istenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen

veriler bilgisayar ortamında sayısallaştırılmış, istatistiki çözümleme için SPSS programından yararlanılmıştır. Öğrencilerin anket maddelerine vermiş oldukları cevaplar arasında neden sonuç açıklayıcı şekilde bir ilişki olup olmadığını belirleyebilmek için maddeler arasında ikili regresyon analizi ile maddeler arasındaki ilişkinin yönü ve şiddetini belirlemek için ise Spearman korelasyonu analizleri yapılmıştır. Ayrıca % ve frekanslara bakılmıştır.

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde anket ile elde edilen veriler çeşitli istatistik yöntemleriyle değerlendirilmiştir. Frekans, %, korelasyon ve regresyon analizleri yapılmış elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

1. Öğrencilerin Cinsiyet, Ailelerinin Ekonomik-Eğitim ve Kendilerini Başarılı Bulma Durumları: Araştırmaya katılan 55 erkek ve 52 kız öğrencinin

ailelerinin ekonomik durumlarıyla ilgili olarak sorulan soruya verdikleri yanıtlar ekonomik durumlarının orta seviyede olduğu ortaya koymaktadır. Annelerin %48'nin ilköğretim mezunu, %27'sinin ise ortaokul mezunu olduğu görülmektedir. Babaların ise %51'i ortaokul mezunu, %29'u ilköğretim mezunudur. Araştırmaya katılan öğrenciler %42 ile kendilerini iyi derecesinde başarılı gördüklerini ortaya koymuşlardır. %32'si ise kendilerini orta derecede başarılı görmektedir.

2. Öğrencilerin Bilgisayar, İnternet Bağlantısı ve Cep Telefonu Sahibi Olma Durumu: Tablo-1'e göre araştırmaya katılan öğrencilerden erkeklerin %78,2'i, kızların %67,3'ü olmak üzere büyük çoğunluğunun bilgisayarı olduğu, bu bilgisayarların da büyük çoğunluğunun (~%65) internete bağlı olduğu görülmektedir. Kitle iletişim araçlarından olan cep telefonu ise %46 ve %52 oranlarında sırasıyla kız ve erkek öğrenciler tarafından kullanılmaktadır.

Tablo-1 Öğrencilerin Bilgisayar, İnternet Bağlantısı ve Cep Telefonu Sahibi Olma Durumları

		Bilgisayar				İnternet				Cep Telefonu			
		Var		Yok		Var		Yok		Var		Yok	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Cinsiyet	Erkek	43	78,2%	12	21,8%	28	65,12%	15	34,88%	29	52,7%	26	47,3%
	Kız	35	67,3%	17	32,7%	23	65,71%	12	34,29%	24	46,2%	28	53,8%

Tablo-1 incelendiğinde öğrencilerin en fazla internet adlı kitle-iletişim aracı olanağına sahip oldukları anlaşılmaktadır. İnternetin bütün kitle-iletişim araçlarını bünyesinde toplayan niteliği (internet tv, vb.) olması (Toprakçı, 2008) öğrencilerin bu araçların etkisi altında olduğunu göstermektedir.

3. Öğrencilerin İnternet Kullanma, İnternette Sohbet ve TV İzleme Süreleri: Araştırmaya katılan öğrencilerin ortalama olarak interneti kullanma süreleri, hem erkeklerde hem de kızlarda günde yaklaşık 2 saat, internette sohbet için geçirdikleri süre hem erkeklerde hem de günde yaklaşık 1 saat, TV izleme süreleri ise hem erkeklerde hem de kızlarda günde yaklaşık 1 saat olarak bulunmuştur.

Haziran 2011 verilerine göre kullanıcıların internette harcadıkları zaman açısından ise Türkiye, Hollanda (aylık 34,1 saat) ve Birleşik Krallık (aylık 33 saat) ardından aylık ortalama 31,1 saatlik internet kullanımı ile 3 üncü sırada yer alıyor (www.socialmediatr.com). Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB) tarafından hazırlanan "Çocukların Sosyal Paylaşım Sitelerini Kullanım Alışkanlıkları" isimli rapora göre çocukların yüzde 66'sı günde en az bir kere sosyal ağları kullanıyor. Sosyal paylaşım sitelerinde günde ortalama 72 dakika zaman geçiren çocukların yüzde 60'ı sosyal ağların ders çalışma sürelerine olumsuz etkisi olduğunu itiraf ediyor. Yaklaşık yüzde 25'i ise arkadaşlarına ve ailelerine daha az zaman ayırdıklarını kabul ediyor. Sosyal ağlara üye

olabilmek için en düşük yaş 13 olmasına karşın, 9-12 yaş grubu çocukların da sosyal ağ üyesi olduğu belirtilen raporda, çocukların yaklaşık yüzde 70'inin günde en az bir kere interneti kullandığına dikkat çekiliyor(www.ailehaber.com).

Üniversite öğrencilerinin interneti kullanma amaçları isimli çalışmada (Dursun, 2004) 2004 yılında üniversite öğrencilerinin internet kullanma süresi günlük ortalama 1 saat olarak tespit edilmişken 2010 yılında ilköğretim öğrencileri bile 2 saati aşkın internet kullanmaya başlamışlardır. Günde ortalama 1 saat sohbet ile geçen süre, internetin öğrenciler tarafından eğitim amaçlı olarak yeterince kullanılmadığı sonucunu ortaya koymaktadır. İnternet kullanımı süresi arttıkça, öğrencilerin aileleri ve gerçek arkadaşları ile geçirdiği zamanın azalması sonucu gerçek iletişimin azalması sorunu ortaya çıkmaktadır. Aileden ve arkadaşlarından kopmalar neticesinde iletişim bozuklukları ve sanal bağımlılıklar ortaya çıkabilir. Gerçek sosyal çevreden uzaklaştıkça anne-baba ve çocuk arasındaki ilişki bile sanallaşmaktadır. Yüz yüze konuşmanın yerini telefonla konuşma facebook ile mesajlaşma, msn ve email ile iletişim kurmaktadır. Geç vakitlere kadar TV izleyen

veya internet başında zaman geçiren öğrenciler okula gittiklerinde aşırı yorgun olmakta, dersi anlayamamakta hatta derste uyumaktadırlar. Ayrıca sürekli koltuk veya sandalyede oturmak fiziksel sorunlara da yol açabilmektedir. TV sadece zaman kaybına neden olmamakta, İzlenen TV dizilerindeki roller de doğru, güzel, toplumun değerlerine uygun ve kabul edilebilir olup olmadığına bakılmaksızın öğrencilerce izlenmektedir. Burada görülenlerin benimsenmesi aynı şekilde öğrenciler ve toplum için tehlike oluşturabilecektir.

4- Öğrencilerin Başarılarına Etki Eden Faktörler: Tablo 2 incelendiğinde, başarı ile anne-babanın eğitim durumları, babanın iş sahibi olması, ailenin maddi durumu, cep telefonuna sahip olma durumu, okuduğunu anlama, ailenin bilgisayarda ne yaptığını bilmesini istememe, interneti kullanma amacı değişkenleri arasındaki ilişki vardır. Bu ilişki bir neden sonuç ilişkisi olmamakla birlikte bahsedilen değişkenlerin aldığı değer ile öğrencilerin kendilerini başarılı bulma derecelerinin anlamlı bir şekilde ilişki taşıdığı görülmektedir. Taşpınar ve Gümüş (2004) internetin okuldaki başarı durumunu %34,7 oranında kısmen olumlu etkilediğini, %33,2 oranında olumlu etkilediğini ifade etmişlerdir. Tablodan öğrenci başarısının %21,8'inin annenin eğitim durumu bağlı olduğu, %17,3'ünün babanın eğitim durumu bağlı olduğu, %40'ının ailenin maddi durumu bağlı olduğu, %11,2'sinin Anne-Babanın İş Sahibi Olma durumuna bağlı olduğu, %24,7'sinin okumaya isteklilik durumuna bağlı olduğu, %15,3'ünün Ders kitaplarındaki bilgileri ilk okumada anlayabilmelerine bağlı olduğu anlaşılmaktadır.

Annenin eğitim durumu, babanın eğitim durumu, babanın iş sahibi olması ile aynı yönde, kardeş sayısı ile zıt yönde, okuduğunu anlama ile aynı yönde, bilgisayarda yaptıklarının aile tarafından görülmesini, izlenmesini istememe ile zıt yönde, İnterneti kullanma amacının ödev yapma amacından uzaklaştıkça, öğrencilerin kendilerini başarılı bulma dereceleri ile zıt yönde ilişki ortaya çıkaracak şekilde değiştiği görülmüştür.

Öğrencilerin kendilerini başarılı olarak nitelendirmeleriyle, internete kafeye gitmeleri arasında anlamlı bir ilişki görülmemektedir. Öğrencilerin cep telefonuna sahip olmaları ile kendilerini başarılı olarak nitelendirmeleri arasında anlamlı bir ilişki görülmemektedir. Öğrencilerin kendilerini başarılı olarak nitelendirmeleriyle, bilgisayar sahibi olmaları arasında anlamlı bir ilişki görülmemektedir. Öğrencilerin kendilerini başarılı olarak nitelendirmeleriyle, kendi odasında bilgisayar bulunması arasında anlamlı bir ilişki görülmemektedir. Öğrencilerin kendilerini başarılı olarak nitelendirmeleriyle, internete bağlı bilgisayar sahibi olmaları arasında anlamlı bir ilişki görülmemektedir. Bu durumun sebebi, bilgisayar ve internetin başarıyı artırabileceği gibi yanlış kullanımı sonucu başarısızlığı da artırabileceğidir.

Tablo 2. Öğrencilerin Başarılarına Etki Eden Faktörlerin Başarı ile İlişkileri

	R	R Kare	Ayarlı R Kare	Sta.Hata	Anlam.
Annenin Eğitim Düzeyi	,467 ^a	,218	,211	,733	000
Babanın Eğitim Düzeyi	,416 ^a	,173	,165	,753	000
Ailenin Maddi Durumu	,634 ^a	,402	,396	,602	000
Anne-Babanın İş Sahibi Olma Durumu	,335 ^a	,112	,104	,78059	000
Cep Telefonuna sahip olma	,259 ^a	,067	,058	,755	007
Bilgisayara sahip olma	,071 ^a	,005	,004	,82632	,468
İnternet bağlantısı olma	,073 ^a	,005	,004	,799	,454
Bilgisayarın Kendi Odasında Olması	,157 ^a	,025	,015	,772	,107
TV'nin Kendi Odasında Olması	,252 ^a	,064	,055	,756	009
TV İzleme Süresi	,406 ^a	,164	,156	,714	000
İnternet Kullanma Süresi	,253 ^a	,064	,055	,756	009
İnternet Kafeye Gitme Sıklığı	,014 ^a	,000	-,009	81	,884
Okumaya İsteklilik Durumu	,497 ^a	,247	,240	,678	000
Okuduğunu Hemen Anlayabilme	,401 ^a	,161	,153	,758	000

Öğrencilerin kendilerini başarılı olarak nitelendirmeleri varyansının %0,64'ü, öğrencinin kendi odasında TV bulunması tarafından açıklanmaktadır. TV izleme süresi, Öğrencilerin kendilerini başarılı olarak nitelendirmeleri varyansının %16'sını açıklamaktadır. İki madde arasındaki Pearson Korelasyonu p 0,01 için - 0,406'dır. Bu durum TV izleme süresi arttıkça öğrencilerin kendilerini başarılı görme derecesinin azaldığını ortaya koymaktadır. Öğrencilerin kendilerini başarılı olarak nitelendirmeleri varyansının %0,64'ü, İnternet Kullanma Süresi tarafından açıklanmaktadır.

4- Öğrencilerin İnternetin Öncelikli Kullanım Amacı: İnternet öğrencilere; iletişim, araştırma, bilgiye ulaşma ve bilgileri paylaşma olanak ve imkânını yaratmaktadır (Toprakçı, 2007). Ancak bu durumun sağlanabilmesi internetin kullanım amaçlarına bağlıdır. Araştırma bulgularına göre öğrencilerin interneti kullanma amaçlarına bakıldığında, daha çok eğlence amaçlı olarak internette gezindikleri görülmektedir. Erkek öğrencilerin sadece %20,93'si ile kız öğrencilerin %22,86'sının internet kullanımında önceliği interneti ödevlerini araştırma amacıyla kullanmak oluşturmıştır. Ayrıca diğer seçeneğini erkeklerin %11,63'ü işaretlemiştir. Bu seçeneğin konma amacı cinsel içerik bulunduran sitelere girilip girilmediği ile ilgili tahminde bulunabilmektir. Araştırma esnasında oluşan izlenim bu oranın daha büyük olduğu yönündedir. Aynı durum kız öğrencilerin %8,57'si için de geçerlidir. Toprakçı (2005) tarafından yapılan araştırmada bilgisayar ve internetin öğretmenler tarafından fal açmak, oyun oynamak, sohbet etmek amacıyla kullanıldığı bu durumun okula, topluma ve bireye zarar verici olduğu belirtilmiştir. Toprakçı (2007), öğrencileri yetiştirecek öğretmenlerin bu olumsuz durumun parçası olmalarının öğrencilerin üzerinde etki yaparak bu teknolojilerden olumsuz ve verimsiz kullanımının yaygınlaşacağını belirtmiştir. Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlar bu tespitleri desteklemektedir.

Madell ve Muncer (2004) tarafından 11-16 yaş arası 1340 ikinci kademe öğrencisi ile yapılan çalışmada, öğrencilerin %67,3'ü müzik dinlemek, %56'sı internette gezinti yapmak ve %54,8'i epostalarını kontrol etmek için internete girdiklerini söylerken ancak %28,2'i bilgi edinmek amacı ile interneti kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu çalışmada da görüldüğü üzere internetin eğlence kaynağı, zamanı harcama aracı, iletişim kurma amacı öğrenciler tarafından yoğunlukla kullanıldığı bilgi amaçlı kullanımının ise oldukça düşük yoğunlukta olduğu görülmektedir.

Ağırlıklı olarak gençler ve öğrenciler tarafından kullanılan internet kafeler, genellikle oyun ve eğlence içerikli algılanmakta ve bu şekilde kullanılmaktadır (Taşpınar ve Gümüş, 2004). Öğrencilerinin oyunlara, video izleme sitelerine ve arkadaş bulabilecekleri sitelere ilgi duydukları görülmektedir. Bilgisayar ve internete ayrılan zaman öğrencilerin okulla olan bağlarının yavaş yavaş kopmasına neden olabilmektedir ayrıca internet kafelerde öğrencilerin harçlıklarının tüketileceğini söylemek de mümkündür. ComScore verilerine göre Türkiye'de internet kullanıcılarının sadece %5'i sosyal paylaşım sitelerini kullanmıyor. Diğer bir ifadeyle ülkemizde internet nüfusunun %94,9'u en az bir sosyal paylaşım sitesine üye, Türkiye sosyal paylaşım sitelerinin internet nüfusuna erişimi yönünden dünyada Meksika, Brezilya, Kanada, İspanya gibi ülkelerden sonra 5 inci sırada bulunmaktadır (www.socialmediatr.com). Öğrenciler interneti sırasıyla en çok sosyal paylaşım, oyun ve ödevleri için kullanıyorlar. Sosyal paylaşım ise ilk sırayı Facebook alıyor, hemen her öğrencinin Facebook hesabı bulunuyor. Bazı öğrencilerin Facebook'taki arkadaş sayısı 200'ün üzerindeyken, gerçek hayatta samimi oldukları insan sayısı sadece 20'de kalıyor. Çocuklar, Facebook'ta çok arkadaş sahibi olmakla övünürlerken bunlardan birçoğunu tanımıyor (www.ailehaber.com).

Mutlu Çocuklar Derneği tarafından yapılan Çocuklarda Teknoloji Kullanım Alışkanlığı isimli araştırmaya göre; kız öğrencilerin yüzde 50,8'i interneti film/müzik indirmek, yüzde 46,6'sı internetten karşılıklı sohbet etmek için kullanıyor. Erkek öğrencilerin ise yüzde 68,2'si interneti daha çok oyun oynamak için kullanıyor (http://www.enbasit.com). Yapılan araştırmalar internetin öğrenciler için faydalı olabilecek yönlerinden ziyade onlara zarar verebilecek şekilde kullanıldığını göstermektedir. Genellikle eğlence amaçlı kullanılması aileler ve öğrencilerin internetin olumlu yönlerde kullanılması yönünde bilinçlendirilmeleri gerektiğini ortaya koymaktadır.

5- Öğrencilerin Kendi Odasında İnternet Bağlantılı Bilgisayarı Olduğu Halde, İnternet Kafeye Giden Erkek ve Kız Öğrencilerin, İnterneti Kullanma Amaçlarının Cinsiyete Göre Dağılımı: Kendi odasında internet bağlantılı bilgisayarı olduğu halde (20 öğrenci), internet kafeye giden erkek ve kız öğrencilerin (8 öğrenci), interneti kullanma amaçlarının cinsiyete göre farklılık taşımamakta olduğu, genellikle eğlence ve karşı cinsle arkadaşlık amaçlı olduğu görülmektedir. Ancak kendi odalarında internet olduğu halde hala neden internet

kafeye gidildiğinin derinlemesine araştırılması gerekmektedir. Ancak yine de bu 8 öğrencinin kendi ev ortamında olmayan ancak kafe de olan şeyin sohbet (3 öğrenci), karşı cinsle arkadaşlık (3 öğrenci) olmak üzere 6'sının sosyalleşme çabası içinde oldukları söylenebilir. Diğer seçeneğini ve ödev seçeneğini işaretleyen 1'er öğrenci bulunmaktadır.

6- Öğrencilerin Kendi Odasında İnternet Bağlantılı Bilgisayarı Olmayan Ancak Evinde İnternete Bağlı Bilgisayar Olan ve İnternet Kafeye Giden Erkek ve Kız Öğrencilerin, İnterneti Kullanma Amaçlarının Cinsiyete Göre Dağılımı: Evinde internet bağlantısı olan ancak, bu internet bağlantılı bilgisayarı kendi odasının dışında olan, bir aile bireyi ile ortaklaşa internet kullanan öğrencilerin internet kafeye gidenlerinin sayısı ise 24 olarak görülmektedir. Yani bu gruptaki öğrencilerin %77,42'si kendi evinde interneti olmasına rağmen, bilgisayar ve internet ortak kullanımda olduğu için internet kafeye gitmektedir. Aradaki farkın nedeninin ise girilen internet sayfalarının diğer aile bireylerince görülmesinin istenmediği (Kesinlikle Kabul Etmem 22 ve Kabul Etmem diyen 32) 107 öğrencinin 54'ü tarafından belirtilmiştir. Taşpınar ve Gümüş (2004) ise çalışmalarında internet kafelere gidenlerin %73,9'nun kendilerine ait bilgisayarları olmadığını ve %81,9'unun ise internet bağlantılarının olmadığını tespit etmişlerdir. Yani internet kafeye giden kişilerin %18,1'inin aslında internet bağlantısı bulunmaktadır.

7. Öğrencilerin Ziyaret Ettikleri Web Sitelerini Gizleme Durumları ile Başarıları Arasındaki İlişki: Tablo-2 incelendiğinde, öğrencilerin ailelerinin ziyaret ettikleri web sitelerini takip etmek istemelerini kabul etme yüzdeleri, kesinlikle "Kabul etmem" diyenlerin oranı %23,37; "Kabul etmem" %37,38 ve "Normal karşılarım" diyenlerin oranı ise %39,25 olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Ziyaret edilen Web siteleri ile başarı arasındaki ilişki

Derslerde kendinizi ne kadar başarılı görüyorsunuz?	Aileniz, sizin bilgisayarınızdan hangi web sitelerine girdiğinizi takip etmek istemelerini...		
	Kesinlikle Kabul Etmem	Kabul Etmem	Normal Karşılarım
	N	N	N
Çok Az	8	10	4
Az	7	7	3
Orta	3	6	11
Fazla	4	9	10
Çok Fazla	3	8	14
Toplam (%)	25 (%23,37)	40 (%37,38)	42 (%39,25)

Girilen web sitelerinin öğrenci tarafından gizlenmek istenmesi, bu sitelerin ailenin tarafından öğrenildiğinde yasaklanabileceği, aileler tarafından olumsuz karşılanacağını düşündürmektedir. Öğrencilerin kendilerini başarılı buldukça aile tarafından web sitelerinin bilinmesini normal karşıladıkları görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğrencilerin birçoğu interneti ödev yapma, araştırma, yararlı bilgiler edinme amaçları dışında eğlenme, arkadaş arama, oyun oynama, video izleme, ailelerinden dahi gizlemeye çalıştıkları web sayfalarına girme amacıyla kullanmaktadırlar. Sayılan bu olumsuz koşulları birçoğu öğrencilerin akademik başarılarını olumsuz etkilemektedir. Okul başarısına etki eden kitle iletişim araçları şiddet içeren oyunlar, uzun süreli kullanım (Cengizhan, 2008), uygun olmayan sitelerin gezilmesi, uygunsuz ve gereksiz sohbetler ve bunların getirdiği yorgunluk, uykusuzluk, dikkat bozuklukları, çevreye ilgisizlik, gerçek hayattan kopma gibi sorunlar oluşturabilmekte ve çoğunlukla öğrencilerin derslerini olumsuz etkileyerek akademik başarılarını düşürmektedir. Öğrenciler internet ve bilgisayar nedeniyle kitap okuyamaya zaman ayırmamaktadırlar bunun sonucu olarak okuma ve anlama becerilerinin zayıfladığını söylemek mümkündür. Tüm bu etkenlerin okul başarısına etki ettiği görülmüştür. Okul başarısını okuldan ayrılma konusunda belirleyici bir faktör olduğu göz önüne alınırsa kitle iletişim araçlarının okuldan ayrılmaya neden olabileceği varsayımı doğru çıkmaktadır.

Oysa internet ve bilgisayardan eğitimde faydalanmak veritabanlarından, bilimsel yayınların internet sayfalarından, internet kütüphanelerinden doğru ve yararlı bilgileri almak mümkündür. Sosyal paylaşım sitelerinden öğrenci sayfaları oluşturmak ders içerikleri, ödevler hakkında paylaşımda bulunmak ve eğitim amaçlı tartışmalar yapmak eğitime katkı sağlayacaktır. Derslere destek amaçlı geliştirilen program ve sayfalar geliştirilen ders içerikleri eğitimi

eğlenceli ve kalıcı bir hale getirebilmekte, öğrenci ile etkileşimli bir çalışma ortamı sunabilmektedir. Öğrencileri zamanlarını gereksiz yerlere harcamamaları, verimli çalışabilmeleri, bahsedilen olumsuzluklarla karşılaşmamaları için öğretmenlere, aileye, araştırmacılara ve öğrenciye dönük bazı öneriler ortaya konmuştur.

- Okul terkinin önleyebilmek için öğrencilere, okula devam etmenin olumlu yanlarını göstermek, akademik başarının büyük ölçüde kendisine bağlı olduğunu anlamasını sağlamak, öğrencilere eğitsel sürecin önemi konusunda ve öğrencinin kendi geleceğini, kendisinin belirleyeceği konusunda farkındalık kazandırmak gerekmektedir.

- Öğrencilerin kendi odalarında internet olduğu halde hala neden internet kafeye gidildiğinin derinlemesine araştırılması gerekmektedir.

- İnternet ortamına aktarılan bilgilerin silinemeyeceği, bu nedenle de öğrencilerin gelecek yaşantılarını olumsuz etkileyebilecek özel bilgilerini asla paylaşmamaları gerektiği öğrencilere anlatılmalıdır.

- Öğrenciye bilgisayar ve internet kullanımı konusunda başıboş bırakıldığı hissi verilmemeli, zaman zaman öğrenciye izlendiği gösterilmelidir.

- Öğrencilerin gerçek ortamda sosyal etkinlikler ve oyunlar oynamalarına fırsat yaratılmalıdır.

- Öğrencilerin hangi sosyal paylaşım sitelerini kullandığı öğrenilmeli, bu siteleri nasıl kullanacağı öğretilmelidir.

- Bilgisayar başında geçirilen zaman sınırlandırılmalıdır.

- Zararlı içeriklerden koruyabilmek için uygun filtreleme programları bilgisayara kurulmalı ve kullanılmalıdır.

Ailehaber. <http://www.ailehaber.com/teknoloji/ogrenciler-en-cok- hangi-sitelere-giriyor-h3427.html> sitesinden 14.11.2011 tarihinde alındı.

Ailehaber. <http://www.ailehaber.com/turkiyede-cocuklar-her-gun-internette-h3067.html> sitesinden 14.11.2011 tarihinde alındı.

Batlin-Pearson ve Ark. [2000]. Predictors of Early High School Dropout. A Test of Five Theories. Journal of Educational Psychology, 92 (3), 568-582.

Cengizhan, C. (2008). Bilgisayar ve İnternet Bağımlılığı. IX. "Türkiye'de İnternet" Konferansı 11-13 Aralık 2003. Askeri Müze/Harbiye Kültür Sitesi, İstanbul.

Coley, R. J. [1995]. Dreams deferred: High school dropouts in the United States. Princeton, NJ: Educational Testing Service, Policy Information Center.

Cristle C., Jolivet K. ve Nelson M. [2007]. School Characteristics Related to High School Dropout Rates. Remedial and Special Education V:28, N:6, November/December, P. 325-339

Çakır V. ve Çakır V. [2010]. Televizyon Bağımlılığı, LiteraTürk, Konya.

Dekkers, H. ve Claassen, A. [2001]. Dropouts: Disadvantaged By Definition? A Study of The Perspective of Early School Leavers. Studies in Educational Evaluation, 27, 341-354.

Demir, N. K. [2007]. Elazığ'da Kurtlar Vadisi Dizisinin Alınlanması. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi v.9, s.2, Aralık 2007

Dilbaz, N. [2011]. Tv Bağımlılığı. http://www.doktorsitesi.com/yazi/5573/Televizyon-BaGimliligi7a_id=8.13.04.2011

Enbasit. <http://www.enbasit.com/turkiyede-kadınlar-ve-erkekler-internette-ne-yapiyor-hangi-sitelere-giriyor.html> sitesinden 14.11.2011 tarihinde alındı.

Dursun, F. (2004). Üniversite Öğrencilerinin İnterneti Kullanma Amaçları. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 6-9 Temmuz 2004 İnönü Üniversitesi, Malatya.

Garrison, D. R. 1985. Predicting dropout in adult basic education: Using interaction effects among school and non school variables. Adult Education Quarterly, 361, 25-28.

Jaffe, M. L. (1998). Adolescence. New York: John Wiley.

Karasar, N., [1991]. Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler, Ankara.

Madell D, Muncer S. Gender differences in the use of the internet by English secondary school children. Social Psychology of Education. 2004; 7: 229-251.

Muslu G., Bolışık B. [2009]. Çocuk ve Gençlerde İnternet Kullanımı. TAF Prev Med Bull 8(5):445-450

Nowicki, S., Duke, M.P., Sisney, S., Stricker, B. & Tyler, M.A. [2004]. Reducing the Drop-Out Rate of At-Risk High School Students: The Effective Learning Program [ELP]. Genetic, Social and General Psychology Monographs, 130(3), 225-259.

Rumberger, R.W. [1987]. High school dropouts: A review of issues and evidence. Review of Educational Research, 57(2), 101-121.

Socialmediatr. <http://www.socialmediatr.com/blog/turkiye-avrupada-internet-kullanici-sayisinda-6-nci-internette-gecirilen-sure-acisindan-3-uncu-sirada/> web adresinden 14.11.2011 tarihinde alındı.

Taşpınar M., Gümüş C. [2004]. Öğrenmeyi Öğrenme Kapsamında İnternet Kafelerin Eğitsel Bir Araç Olarak Kullanımı, XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 6-9 Temmuz 2004 İnönü Üniversitesi, Malatya.

Toprakçı, E. [2005]. Türkiye'deki Okul Yöneticisi ve Öğretmenlerin Evlerindeki Bilgisayarı Mesleki Amaçlı Kullanım Profilleri. Turkish Online Journal of Educational Research. 2005 ISSN:1303-6521 volume.4.2.

Toprakçı, E. [2007]. Üniversite Öğrencilerinin İnterneti Ders Amaçlı Kullanım Profilleri. Turkish Online Journal of Educational Research. 2007 ISSN:1303-6521 volume.6.3.

Toprakçı, E. [2007]. Sınıfı Dayalı Yönetim. Ankara: PEGEMA Yayınları

Tidwell, R. [1988]. Dropouts speak out: Qualitative data on early school departures. Adolescence, 23, 939-954

U.S. Department of Education, Office of Educational Research and Improvement, National Center for Education Statistics. [1999]. The condition of education: 1999 [NCES 1999022] [Electronic version]. <http://nces.ed.gov/pubsearch/pubsinfo.asp?pubid=1999022> adresinden 08.08.2011 tarihinde alındı.

Verdugo, R. R. [2011]. The Heavens May Fall: School Dropouts, the Achievement Gap, and Statistical Bias. Education and Urban Society March 2011 43: 184-204, first published on December 20, 2010 doi:10.1177/0013124510379875

Wegner, L., Flisher, A.J., Chicopvu, P., Lombard, C. ve King, G. [2007]. Leisure Boredom and High School Dropout in Cape Town, South Africa. Journal of Adolescence, 1-11.

Arş. Gör. Ebru BOZPOLAT / Arş. Gör. Hilal YÜCEL
Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi

AİLE'NİN OKUL BIRAKMA ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

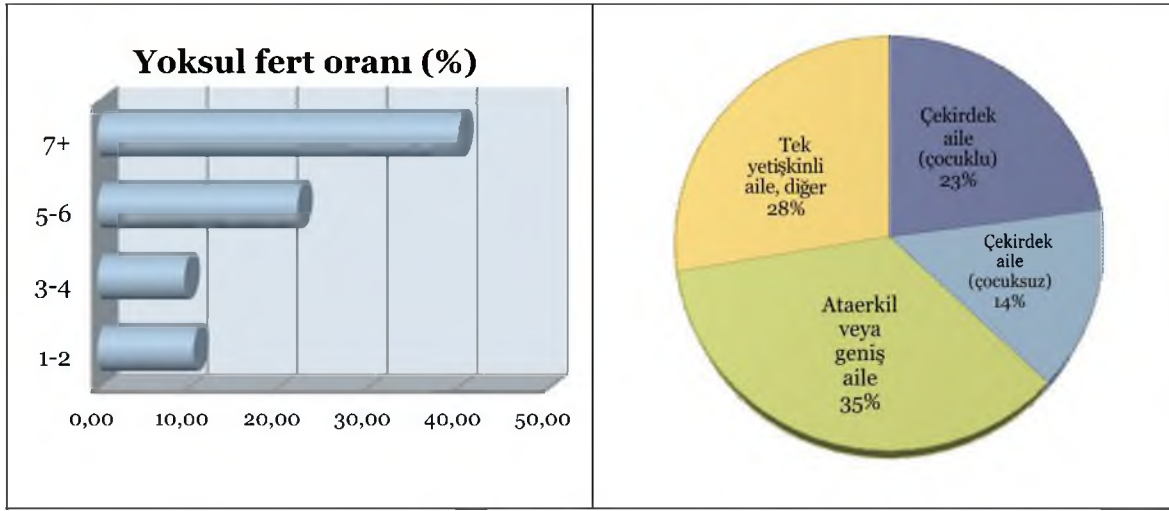
Eğitim, toplumun ahlak kurallarının, ekonomik ve politik yapısının belirlendiği, toplumsal düzenin devamının sağlandığı bir sistemdir. Eğitimin amacı kişileri yaşadığı toplumun ve toplumun bulunduğu çağdaş dünyanın uyumlu bir üyesi haline getirerek onları çağın gerektirdiği bilgi ve becerilerle donatmaktır.¹ Dünyada toplumların eğitim ve kültür düzeyleri, tüm çocuklarına ayırmsız ve eşit eğitim vermesi ile ölçülmektedir. Bunun farkına vararak bilinç ve duyarlılık yakalamak yine eğitim ile gerçekleşen bir süreçtir. Ancak ülkemizde temel eğitimin zorunlu ve parasız olmasına karşın, başta ilköğretim olmak üzere eğitimin her kademesinde çeşitli nedenlerden dolayı hâlâ okula gidemeyen başta kız çocukları olmak üzere birçok çocuk vardır. Eğitime erişimin sağlanmasının önündeki engeller düşünüldüğünde, bu durumun büyük ölçüde ailelerin çeşitli özelliklerinden kaynaklandığı söylenebilir. Okul dışında kalan ve okulu terk eden çocukların ailelerinden kaynaklı nedenleri şu başlıklarda incelenebilir;

Ailenin Fiziksel Özelliklerinden Kaynaklanan Nedenler

Kardeş sayısının fazla olması / Aile türünün geniş aile olması: Türkiye'de nüfusun diğer sosyo-ekonomik özellikleri gibi hane halkı sayısı da çocukların okul bırakmalarının önündeki engellerden biri olarak yorumlanabilir. Sosyal ve ekonomik yönden geri kalmış, çok çocuklu, hatta çok eşli, ataerkil aile yapısının yaygın olarak görüldüğü, iş sahalarının yetersiz ya da sınırlı olduğu, insan gücüne dayalı tarımsal sektörün ön plana çıktığı, nüfusun eğitim durumunun yeterli ölçüde olmadığı kırsal yerleşim birimlerinde ortalama hane halkı sayısı yüksek değerlere ulaşmaktadır. Hane halkı büyüklüklerinin farklılık göstermesindeki başlıca nedenin ekonomik yapı olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim özellikle kırsal alanlarda ekonominin tarıma dayalı olması, insanların kendi tarlasında kendi ailesiyle çalışarak geçimini sağlamaya çalışması, bileşik, ataerkil aile yapısının hâkim olması, geleneklerin önemini hala koruyor olması, çocukların

¹ Ayaz, N. (1994). TBMM 1995 yılı bütçe raporu. Ankara: DAYM Matbaası.

evlendikten sonra da aileleriyle birlikte yaşamaya devam etmesi, aileye eşlerin ve yeni doğan çocukların da eklenmesi, hane halkının kalabalık bir yapıda olmasına neden olmaktadır. Durum böyle olunca da aynı evde yaşayan bireylerin sayısı artmaktadır. Aile içinde kişi başına düşen gelir de yüksek doğum oranlarıyla beraber gittikçe düşmektedir. Dolayısıyla beslenme, sağlık ve eğitim gibi temel ihtiyaçların giderilmesinde de zorluklar ve aksaklıklar yaşanmaktadır.²

Grafik 1: Hanehalkı büyüklüğüne ve türüne göre yoksulluk oranları, TÜRKİYE³

Anne-babanın hayatta olmaması: Çocuk bir ülkenin en önemli yatırımı ve geleceğidir. Normal şartlar altında çocuğun yetiştirilmesinde, eğitilmesinde ve korunmasında birinci derecede yükümlülük aileye düşmektedir. Ancak bazı çocuklar sağlıklı bir gelişim için her zaman aynı koşulları bulamamaktadır. Bilindiği gibi her çocuk doğduğu andan itibaren korunmaya muhtaç durumdadır. Ancak bazı çocuklar anne-babasının varlığından yoksun kalabilmekte ve dolayısıyla sağlıklı bir gelişim için yeterli düzeyde bir bakımı ailesinden görememektedir. Anne/babanın olmaması çocukların eğitimini de olumsuz etkilemekte ve okul bırakmanın bir nedeni olarak görülmektedir.⁴

Anne-babanın boşanmış olması: Boşanma, çocukları derinden etkileyen bir deneyim olarak karşımıza çıkar. Anne ve babaların boşanmaları sonucu çocukların yaşadığı geçişler, onlarda yüksek seviyede stres, kaygı ve öfkeye neden olmaktadır. Boşanan aile çocuklarının %20-25'i ciddi davranış problemleri gösterirken, anne ve babası bir arada olan çocuklarda bu oran %10'dur⁵. Davranış problemlerinin yanı sıra bu durum, çocukların eğitimini de olumsuz etkilemektedir.

Ailede bedensel sağlık problemlerinin yaşanması: Okul terkine neden olan sorunlardan biri de, ailede sürekli bakım ve tedavi gerektiren bedensel hastalığa sahip olan bireylerin varlığıdır. Bu tür bireylerin

bakımının çeşitli nedenlerden dolayı evde sağlanması, aile içerisinde çocuklara da sorumluluk yüklemekte ve bu durum da eğitime erişimde bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim yapılan çalışmalarda da, ailede sağlık problemleri yaşayan bireylerin bakımı, özellikle kız çocuklarının okula devamının önündeki bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır^{6,7}. Ülkemizde evde bakım hizmetlerinin gelişmemiş olmasından dolayı, hem bakım veren, hem de bakımı alan bireyler pek çok sorunla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bireylere kendi yakınları tarafından bakım verilmesi fiziksel ve psikolojik olarak hastaların iyilik halini olumlu etkilemesine rağmen, yapılan çalışmalar bakım verenlerin bazı sorunlarla karşılaştıklarını göstermektedir.⁸

Ailenin Ekonomik Özelliklerinden Kaynaklanan Nedenler

Çocukların eğitime erişimini engelleyen bir diğer neden de ailenin yaşadığı ekonomik sıkıntılardır. Bu sıkıntılar nedeniyle ailelerin eğitimin giderlerini karşılayamaması, çocuk işgücüne duyulan ihtiyacın artması, ailelerin de çocuklarını çalıştırarak onların aile bütçesine katkı sağlamalarını beklemleri çocukların okullaşmasını olumsuz yönde etkilemektedir.

2 Çolak, N. [2009]. Eğitim coğrafyası bakımından Doğu Anadolu bölgesi illerinde okullaşma oranları (1980-2000). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

3 TÜİK [2009]. Hanehalkı büyüklüğüne ve türüne göre yoksulluk oranları, Türkiye

4 Doğan, N., Atıcı Arıcan, H., Ay, M., Topçu, K. ve Zayımoğlu Öztürk, F. [2008]. Yetiştirici sınıfı öğretmen programı öğretmen el kitabı. Ankara: MEB Yayınları.

5 Uçan, Ö. [2007]. Boşanma sürecinde kriz merkezine başvuran kadınların retrospektif olarak değerlendirilmesi. Klinik Psikiyatri, C. 10, s. 38-45.

6 Cameli, T. [2007]. Kız çocuklarının ilköğretime erişiminde Türkiye'den örnekler. [http://www.kizlaricinegitim.net/upload/Kiz%20Cocuklarin%20ilkogretiminde%20Türkiye'den%200rnekler.pdf] Erişim Tarihi: 02.05.2011

7 Dilli, C. [2006]. Zorunlu eğitim çağında bulunan kız çocuklarının okula gitmeme nedenleri [Sırnak ili örneği]. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler E.. Elazığ.

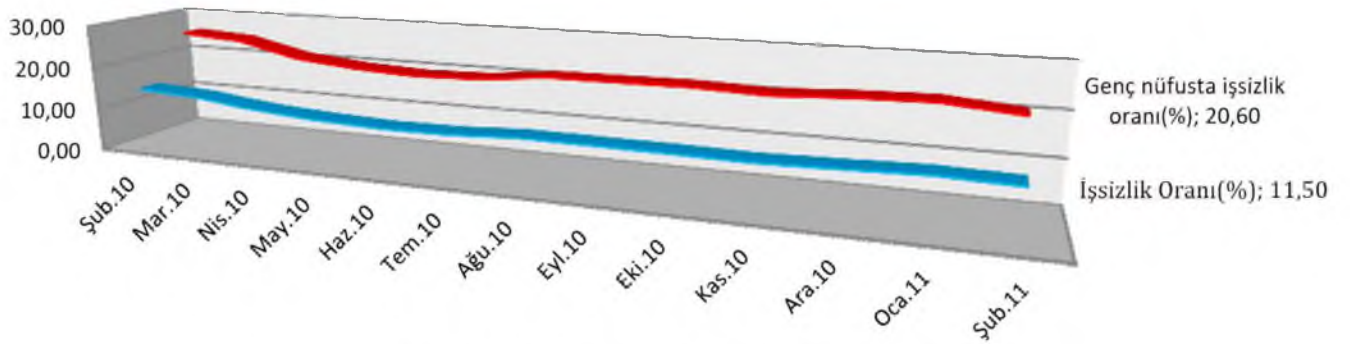
8 Karahan, A. ve Güven, S. [2002]. Yaşlılıkta Evde Bakım, Geriatri, C. 5, S. 4. s. 155-159.

Çocuğun aileye destek olmak için çalışmak zorunda olması: Çocuk işçiliği gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de önemli bir sorundur. Ekonomik ve yasal iyileştirmelere rağmen milyonlarca çocuğun fiziksel, zihinsel, duygusal ve kültürel gelişimlerine zarar veren işlerde çalıştırılmaları, çocukların ruhsal ve bedensel sağlıklarını olumsuz yönde etkilemektedir. Çalışan çocuklar çoğu zaman okula devam edememekte, hem çalışıp hem okula giden çocuklar ise okulda yeteri kadar başarı gösteremeyerek zorunlu eğitimlerini yarıda bırakmakta ve ileriki çalışma yaşamları için gerekli olan donanımdan yoksun kalmaktadırlar⁹. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından, Türkiye’de çalışan çocuklarla ilgili veri tabanı oluşturmak amacıyla 2006 yılı Ekim, Kasım ve Aralık aylarında “Hane Halkı İşgücü Anketi ile Birlikte Çocuk İşgücü Araştırması” gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre;

Tablo 1: Türkiye’de Okula Kayıtlı Olma Durumuna Göre Çocuk İşgücüne Katılım [6-17 yaş]¹⁰

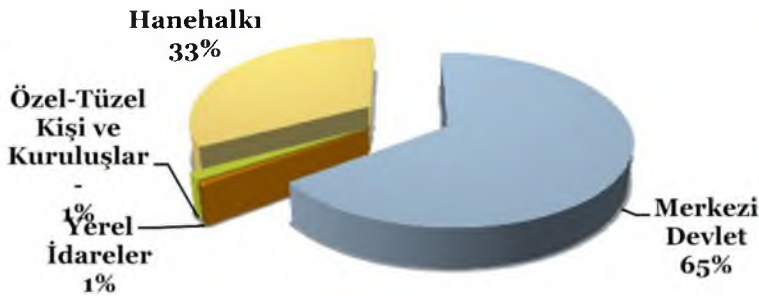
EĞİTİME KATILIM			Çocuk İşgücüne Katılım		
			Ekonomik işlerde çalışan	Ev işlerinde çalışan	Çalışmayan
Okula kayıtlı olma	Evet	13772	302	5896	7574
	Hayır	2491	656	1107	728
	Toplam	16263	958	7003	8302

Ailenin maddi sorunları ve işsizlik problemi / Ailenin eğitim için gerekli malzemeleri temin edememesi: Ulusların kalkınmalarının ve toplumların ekonomik ve sosyal gelişiminin sağlanmasının önündeki en büyük engeli oluşturan işsizlik problemi geçmişte olduğu gibi günümüzde de tüm ülkelerin ortak sorunudur¹¹.

Grafik 2: Türkiye 2010-2011 İşsizlik Oranları¹²

İşsizlik sorunlarından kaynaklanan maddi sıkıntıların, aileleri eğitimin giderlerini karşılayamaz hale getirmesi, çocukların okula devam edememelerinin önündeki en büyük problemlerdendir.

Grafik 3: Türkiye Eğitim Harcamalarının Finansman Kaynaklarına Göre Miktarı ve Dağılımı (%)¹³

9 Doğan vd; age

10 TÜİK. (2006). Türkiye’de Okula Kayıtlı Olma Durumuna Göre Çocuk İşgücüne Katılım [6- 17 yaş]

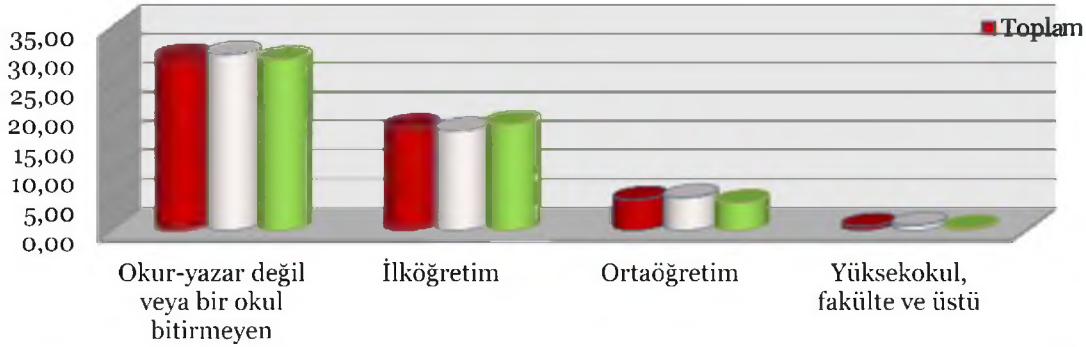
11 Alptekin, E. ve Kaya, S. (2008). Türkiye’de işsizlik sorunu çıkmaz sokakta. AR-GE Bülten. İzmir: İzmir Ticaret Odası Yayınları. www.izto.org.tr/NR/rdonlyres/7475BDA1.../issizlik_saiterdem.pdf. Erişim Tarihi: 19.04.2011.

12 TÜİK (2011). Türkiye 2010-2011 işsizlik oranları

13 TÜİK (2002). Türkiye eğitim harcamalarının finansman kaynaklarına göre miktarı ve dağılımı

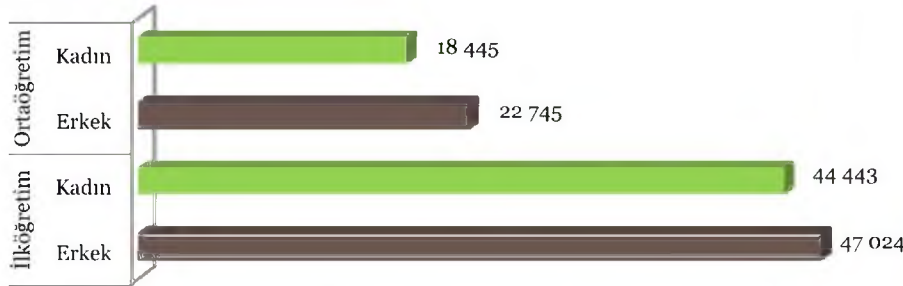
Ailenin Sosyo-kültürel Özelliklerinden Kaynaklanan Nedenler

Ailenin eğitime önem vermemesi ve eğitimin gerekliliğine inanmaması: Bir ülkenin refah ve mutluluğu; o ülke insanların nitelikli ve sürekli bir eğitim almalarına bağlıdır. Eğitim düzeyini ileri noktalara taşıyan ülkeler her alanda bunun olumlu sonuçlarını görmüşlerdir. Ancak Türkiye'de birçok aile, çocuklarının eğitimine gereken önemi vermemekte ve eğitimin gerekliliğine inanmamaktadır. Bu durum genel olarak okullaşma oranlarının düşmesinin ve okul terkinin bir nedeni olarak görülmektedir. Bu nedenle çocukların okullulaşmasını sağlamak öncelikle ailelerin eğitim konusunda bilinçlenmesiyle mümkün olacaktır. Özellikle kız çocuklarının eğitim alması; ayakları üzerinde duran ve ülke ekonomisine katkıda bulunan bir birey, bilinçli bir kadın ve anne, iyi bir vatandaş, çevresi için bilgi kaynağı olmasına ve çağdaş, refah seviyesi yüksek, hoşgörülü ve suç oranı düşük bir toplumun yaratılmasına da katkıda bulunacaktır¹⁴. Eğitim durumunun bireyler üzerindeki olumlu etkilerine örnek vermek gerekirse;

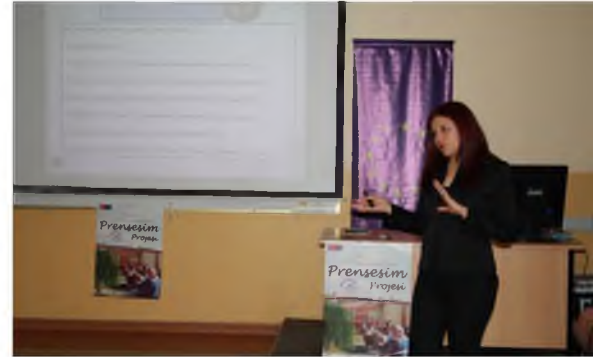

Grafik 4: Hanehalkı fertlerinin cinsiyet ve eğitim durumuna göre yoksulluk oranları, TÜRKİYE¹⁵

Ailenin çocuğunu zorunlu eğitimden dolayı okula göndermesi: Anne babanın ve aile büyüklerinin eğitime bakış açısı, eğitime önem verip vermemesi çocuğu da benzer yönde etkiler. Şayet aile bireyleri için okul sadece 8 yıl zorunlu olduğu için gönderilen bir "yer" ise çocukta okula gelirken bu düşünceyle gelecektir. Çocukta "okula zorunlu olduğu için geldiği" düşüncesi, çocuğun eğitime devamını da etkileyebilir.

Grafik 5: Sivas İli Eğitim Seviyesine Göre Öğrenci Sayıları¹⁶

Anne-babanın eğitim düzeyinin düşük olması: Ailenin eğitim düzeyi, çocuklarının eğitiminden doğan beklentiyi etkilemektedir. Genel olarak eğitim düzeyi yüksek ailelerin çocukları eğitimin her kademesinde diğer çocuklara göre avantajlı durumdadırlar. Eğitim düzeyi yüksek aileler, çocuklarının da iyi bir eğitim almasını istemekte ve çocuklarının eğitimine her koşulda yatırım yapmaktadırlar. Eğitim düzeyi düşük ailelerin çocuklarında ise, bu durum bir dezavantaj olarak karşımıza çıkmaktadır. Anne-babanın eğitim düzeyi yükseldikçe, kız çocuklarını okula göndermeme oranının azaldığı ve yine anne-babanın eğitim düzeyi düştükçe kız çocuklarını okula göndermeme oranlarının arttığı görülmektedir.¹⁷⁻¹⁸⁻¹⁹

Ailenin karma eğitime karşı olması: Ailelerin kız çocuklarının karma eğitim yapılan okullarda erkeklerle birlikte okumalarını istememeleri de kız çocuklarının okullaşmasında bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Bazı aileler, karma eğitimin kendi inanç ve ilkeleri ile bağdaşmadığı ve özellikle kızların ergenlik dönemine ulaşması ile erkek öğrencilerle aynı ortamları paylaşmasının sakıncalara yol açabileceği gibi düşüncelerle kızlarını okula göndermek istememektedirler²⁰.

14 Doğan vd.; ağı

15 TÜİK (2009). Hanehalkı fertlerinin cinsiyet ve eğitim durumuna göre yoksulluk oranları, Türkiye

16 TÜİK (2011). İstatistikî bölge birimleri sınıflaması 1., 2. ve 3. düzey ve eğitim seviyesine göre okul, şube, öğrenci, öğretmen, usta öğretici ve derslik sayısı

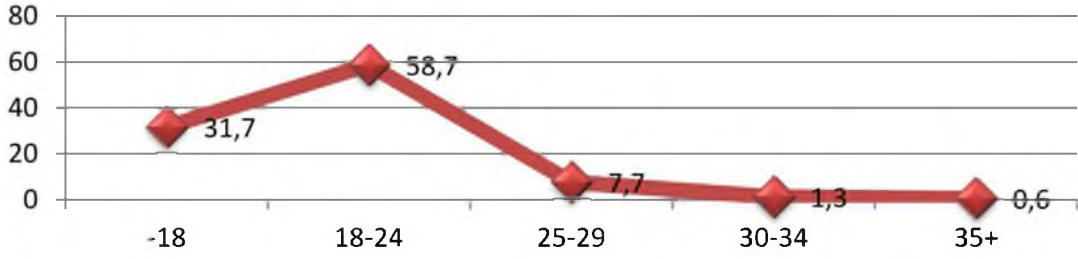
17 Polat, S. (2009). Türkiye'de eğitim politikalarının fırsat eşitsizliği üzerindeki etkileri. Ankara: DPT-Uzmanlık Tezleri, Yayın No: 2801.

18 Doğan vd.; ağı

19 Dilli; ağı

20 İlhan Tunc, A. (2009). Kız çocuklarının okula gitmeme nedenleri Van ili örneği. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. C. VI, S.1, s. 237-269.

Ailenin okuyan kız çocuğunun ahlakının bozulacağını düşünmesi: Kızların ahlak eğitimini daha fazla önemseyen fakat erkekleri daha önemli-değerli kabul eden, dinî ve din dışı unsurların iç içe geçtiği geleneksel anlayış yüzünden kız çocuklarının eğitim hakkı engellenmektedir. Kız öğrenciler yapılan bir çalışmaya verdikleri cevaplarda ailelerinin kendilerini sorun çıkarabilecek yapıda gördüklerini, bir erkeğin veya kötü bir arkadaşın arkasına takılıp gidecek gözüyle baktıklarını ifade etmektedirler²¹.

Grafik 6: Kadınlarda ilk evlenme yaşı (%)²²

Ailenin erken yaşta çocuğunu evlendirmek istemesi: Özellikle kırsal kesimde ve alt sosyo-ekonomik düzeyde bazı ailelerde kız çocuklarının okula gitmesi gereksiz görülmekte, kız çocukları erken yaşta evlendirilmekte, ekonomik ve sosyal açıdan birçok olanağa mahrum kalmaktadırlar. Kız çocuklarının evlenene kadar anne-babanın, evlendikten sonra da eşinin ve eşinin ailesinin himayesine geçtiği düşüncesi kız çocuklarının okullaşmasının önüne geçen bir yargıdır. Bu düşünce ailenin "Kızlar okula gidip de ne olacak? Evlenip gidecek nasıl olsa" düşüncesine kapılmalarına neden olabilir. Bu durum da kız çocuklarının okullaşmasını olumsuz yönde etkilemektedir²³.

Ailenin kız çocuğuna önem vermemesi, "kız çocuğu okumaz" anlayışına sahip olması: Aile tutumları bir aileden diğerine değişiklik göstermekle beraber aynı ailenin kız ve erkek çocuklarına karşı tutumlarında da değişiklik görülmektedir. Anne ve babalar kız çocuklarına karşı koruyucu ve katı tutum, erkek çocuklara karşı da daha esnek tutum sergilemektedirler. Yapılan bir çalışmada, ailelerin verdikleri cevaplar arasında "oğluma bir şey olmasın, başına kötü bir şey gelmesin de kızlara olursa önemli değil" ifadesi ile kız çocuklarının "niçin erkek kardeşlerinizin daha değerli kabul edildiğini düşünüyorsunuz" sorusuna verdikleri cevaplarda "Yemeğin güzel tarafları onlara verilir, onlarla tartışamayız ve sesimizi yükseltmeyiz. Kızların ev işlerini öğrenmesi ve yapması yeterli görülmektedir" ifadeleri dikkati çekmektedir²⁴. Bu tür düşüncelere sahip ailelerin kız çocuklarının eğitim almalarının gerekli olmadığını düşünmeleri, özellikle kırsal kesimlerde kız çocuklarının eğitiminin önünde önemli bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ailenin çevrenin ayıplaması ve kınamasından dolayı çocuğunu okula göndermek istememesi: Özellikle kırsal kesimdeki çocuklar, çoğunlukla belirli kuralları ve farklı sosyal yapısı olan çevrede birincil grupların belirlediği ilişkiler demeti içinde büyürler. Çevrenin değer yargıları çerçevesinde eğitim alırlar. Daha sonra

temeli din ve ahlâki ilkelere dayalı olarak büyüklere saygı göstermeyi ve itaat etmeyi öğrenirler. Çevrenin değer yargıları içinde şekillenen çocuk eğitiminde özellikle kızlara uygulanan değer eğitimi onların okullaşmasını olumsuz etkilemektedir²⁵. Örneğin, çözülmeye yüz tutsa da törenin izlerini taşıyan aile büyüklerinin etkisi ve yanlış dini yönlendirmeler kız çocukların okula gönderilmesindeki en büyük engeli oluşturmaktadır²⁶. Nitekim yapılan çalışmalarda ailelere kız çocuklarını okula göndermeme nedenleri sorulduğunda verilen cevaplardan biri de; çevrenin tepkisi, kınaması ve ayıplaması ile karşılaşma korkusudur^{27/28}.

Ailenin kız çocuğuna güvenmediği için okula göndermek istememesi: Ailelerin, ahlak konusu, cinsiyet ayrımcılığı gibi konuların yanı sıra kız çocuğuna güven duymaması da kız çocuklarının okullaşmasının önünde bir engel teşkil etmektedir. Yapılan bir araştırmada, özellikle kırsal kesimlerde bazı ailelere göre, kız çocukları bilgisiz ve dış dünyadan kopuk, tecrübesiz, zayıf karakterli ve kolayca kandırılabilir bir yapıya sahiptir. Onlara göre; okul yaşamı veya dış dünya "kız çocukları için" tehlikelerle doludur. Bu nedenle iyilik yapıldığı düşüncesiyle, kız çocuklarının okula gitmeleri yasaklanmakta, gelişim ve değişimleri engellenmektedir²⁹.

Ailenin Yönetsel Özelliklerinden Kaynaklanan Nedenler

Ailenin çocuğunu okula gönderdiğinde evde yapılması gereken işlerin aksadığını düşünmesi ve kardeşlerin tüm sorumluluklarını çocuğa yüklemesi: Ev işleri, hanehalkı fertleri tarafından kendi evlerinde gerçekleştirilen ve ekonomik faaliyet tanımının dışında kalan faaliyetlerdir. Bu faaliyetler, hanehalkı fertleri tarafından (çocuklar da dâhil olmak üzere) ücretsiz olarak gerçekleştirilen evle ilgili işleri kapsamaktadır. Yemek pişirme, çamaşır yıkama, ütü yapma, hanehalkı için alışveriş yapma, küçük kardeşlere veya hanede

21 İlhan Tunc; age

22 TÜİK (2006). Cinsiyete göre ilk evlenme yaşı

23 Cameli; age

24 İlhan Tunc; age

25 Doğan vd; age

26 Cameli; age

27 İlhan Tunc; age

28 Cameli; age

29 İlhan Tunc; age

bulunan hasta fertlere bakma, evi temizleme, hanede bulunan eşyaları onarma vb. faaliyetler bu kapsamda değerlendirilmektedir³⁰. Ev işlerinde çalışma olarak tanımlanan bu beklenti kız çocuklarının okullulaşmasının önünde önemli bir engel oluşturmaktadır. TÜİK tarafından 2006 yılı Ekim, Kasım ve Aralık aylarında yapılan "Hane Halkı İşgücü Anketi" ile birlikte "Çocuk İşgücü Araştırması" sonuçlarına göre, 6-17 yaş grubundaki çocukların % 5,9'u ekonomik işlerde çalışırken, % 43,1'i ev işlerinde çalışmakta, % 51'i ise hiçbir işte çalışmamaktadır. Yine aynı araştırmaya göre, 6-17 yaş grubundaki bütün kız çocukların % 53'ü ve erkek çocukların % 33'ü ev işleri yapmaktadır. Ev işlerinde ailesine yardımcı olduğunu ifade eden çocukların, % 61,2'sini kız çocukları oluşturmaktadır. Okula devam eden çocukların % 42,8'i ve okula devam etmeyen çocukların da % 44,4'ü ev işlerine yardımcı olmaktadır. Ev işlerinde çalışma olarak tanımlanan bu beklenti kız çocuklarının okullulaşmasının önünde önemli bir engel oluşturmaktadır.

Ailede sürekli tartışma ortamı olması ve şiddet olaylarının yaşanması: Çocuklar aile içindeki tartışma ya da şiddet ortamından, doğrudan ya da tanık olarak etkilenirler. Okul çağına şiddet ve tartışma ortamına maruz kalmış ya da tanık olmuş çocuklar, depresyon, kaygı, korku gibi farklı psikolojik problemler yaşayabilirler. Bu durum okulda başarısızlıkla sonuçlanabilmekte ve okul terkinin bir nedeni olarak karşımıza çıkabilmektedir.

Peki, Bizler Ne Yapabiliriz?

- Okul yönetimi, ekonomik zorluklar nedeniyle eğitim dışında kalan ya da bu riski taşıyan çocukları veya ailelerini destekleyecek gelir, fon, burs vb. çözümler geliştirebilir. Örneğin, Milli Eğitim Müdürlükleri aracılığıyla devletçe bu türden çözümlerin geliştirilmesine yol açabilecek girişimlerde bulunulabilir.

- Okul yönetimi dönem başlarında ihtiyacı olan aileleri tespit ederek, araç-gereç ve masraflarını çeşitli şekillerde karşılayacak uygulamalarda bulunabilir. Örneğin okul-aile birlikleri bu konuyla ilgili daha aktif şekilde görevlendirilebilir.

- Okullar tarafından velilere dönük ekonomik destek sağlama yolları (velileri iş ve işçi bulma kurumuna yönlendirme vs.) hakkında bilgilendirici toplantılar düzenlenebilir.

- Okul yönetimi, kız çocuklarının başarılarının ödüllendirebilir ve bunu ailelere duyurabilir. Örneğin kendi okullarından mezun üniversitede okuyan ya da mesleğe başlayan kişiler (özellikle bayanlar) okula davet edilip yaşam öyküleri paylaşılabilir.

- Kültürel yanlışlıklar (kız çocuğunun okumasının doğru karşılanmaması, kızların küçük yaşta evlendirilmesinin eğitimden daha önemli kabul edilmesi, katı cinsiyet rollerinin küçük yaşlardan benimsetilmesi) ve önyargılar (okuyan kız çocuklarına yapılan olumsuz genellemeler) ailelere anlatılmalı ve düzeltilmesi için caba gösterilmelidir. Örneğin, kültürel yanlışlıklar ve önyargılardan kaynaklanan olumsuz sonuçlar ailelerle paylaşılabilir.

- Aileler erken yaşta evliliklerin tıbbi, psikolojik ve sosyolojik sakıncaları konusunda ikna edilmelidir. Bu konuda hem annenin hem de babanın eğitimi çok önemlidir. Bu amaçla; okullar, sağlık ocakları ve halk eğitim merkezleri ile işbirliği çerçevesinde eğitim projeleri geliştirilerek özellikle kırsalda farkındalığın artırılması sağlanabilir.

- Okul yönetimi tarafından erken yaşta evliliklerin sağlık açısından zararları, erken gebeliklerin meydana getireceği tehlikeler ve aile planlaması hakkında bilgilendirme toplantıları düzenlenebilir.

- Anne-baba arasındaki tartışmalar ve boşanmış ailelerde yaşanan sorunlar çocuğun kendini güvende hissetmesine engel olabilir. Bu nedenle çocukların bu durumdan en az etkilenmesi için aileler bilinçlendirilebilir. Ayrıca boşanmanın çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerine dikkat çekilerek, velilere boşanma aşamasına gelmeden yapılabilecekler hakkında uzman desteği almaları önerilebilir.

- Okullar tarafından eğitimin önemi, gerekliliği ve

bireysel- toplumsal katkılarını anlatan ailelerin katılımının sağlandığı çeşitli etkinlikler düzenlenebilir.

- Okul yönetimi ve rehber öğretmenler, velilerin bilgilendirilmesinde varsa diğer velilerin mesleklerinin (doktor, diyetisyen, müzik, resim, tiyatro sanatçısı, polis vb.) paralelinde konferanslar, seminerler, sohbet toplantıları organizasyonu yaparak veli katılımı ve işbirliğini sağlayabilir.

- Ailenin okuldaki etkinliklere katılımı, öğretmen ziyaretleri ve ailenin okulla işbirliği içinde olması çocukların okul terkini önleyecek bir faktördür. Bu nedenle okul yöneticileri ve rehber öğretmenler, çocuğun bu durumu ailesinin kendisi ile ilgilendiğinin bir göstergesi olarak yorumladığını vurgulayarak, okul-aile işbirliğinin artırılmasını sağlayabilir.

- Ailelerin çocuklarını okula göndermeme nedenlerinden biri de okul güvenliğine ilişkin kaygıdır. Bu kaygıların giderilmesi için, okul yöneticileri tarafından velilere okulda gözlem yapma fırsatı tanınabilir ve kamera kayıtları, görsel sunular vs. ile aileler okul güvenliği hakkında bilinçlendirilebilir.

- Okullar öğrencilerin okul terkini önlemede, Millî Eğitim Bakanlığı, çocuk ve eğitimle doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkili kamu kurumları (Çalışma Bakanlığı, SHÇEK, yerel yönetimler vb.), sivil toplum örgütleri ve çocuklarla ilişkili uluslararası örgütler (UNICEF, ILO vb.) ile ortak çalışmalar yürütebilirler.

- Anne babanın eğitim düzeyi (özellikle annenin eğitim düzeyi) yükseldikçe çocuğun okul başarısının arttığı çalışmalarla kanıtlanmıştır. Bu nedenle velilere yetişkin eğitim programları ve anne - çocuk eğitim programları hakkında bilgi verilebilir. Ayrıca okullarda velilere yönelik, öğretmenlerin gönüllülük esasına dayalı verecekleri okuma-yazma kursları vs. düzenlenebilir.

- Geniş ailelerde çocukların çalışma ortamı konusundaki sorunlarının giderilebilmesi için yöneticiler, okulda akşam dersleri, hafta sonu etütleri gibi faaliyetler düzenleyerek öğrencileri çalışmaya teşvik edebilirler.

- Yetiştirme yurdu, yatılı okul, pansiyon vs. de kalan öğrencilere rehber öğretmenin bireysel desteği sağlanabilir.

Hızlı nüfus artışından kaynaklanan yoğun ev işlerinde anneye yardımcı olma ve kardeşlerine bakmada ikinci annelik rolünü üstlenmiş olma kız çocuklarının eğitime katılmalarını engellemektedir. Bu durum karşısında okullar, okul öncesi eğitimin tanıtılmasını sağlayarak, bu yaş grubu çocukların eğitiminin okullara devredilmesine veya eğitim kurumlarına devam etme oranı düşük kız çocukları için yaygın eğitim kurumlarının önerilmesine yardımcı olabilir.

Arş. Grv. İclal DAĞDEVİREN
Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi

SINIF ORTAMINDAN KAYNAKLANAN OKUL BIRAKMA NEDENLERİ

Öğretimi engelleyen, kesintiye uğratan ve öğretim süresinin öğretim dışı etkinliklere ayrılmasına neden olan en önemli etmen "okulu bırakma" dır. Okulu bırakma, bir öğrencinin okula yönelik olumsuz duygularının bir belirtisidir. Bu nedenle öğrencilerin okulu bırakmalarını engellemek için, sınıf ortamında olumsuz öğrenci davranışlarının ortaya çıkmasını engellemek ve ortaya çıkan davranışları anında durdurup olumlu yönde değiştirmek gerekir (Erden, 2001). Bundan dolayı, öğrenme-öğretme sürecinin başarılı bir şekilde gerçekleşebilmesi ve öğrencinin okula devamını sağlamak için sınıf ortamı çok önemlidir.

Sınıfın ortamı öğrencinin öğrenme sürecini; eğitime, okula, hayata ilişkin bakışını şekillendirebilmektedir. Öğrenme sürecinde bir öğrenciyi içinde bulunduğu sınıf ortamdan soyutlamak mümkün değildir. Toprakçı (2008)'nin sınıfın önemine yaptığı; "Eğitim ve öğretim etkinliğinin pratikte üretim yeri sınıflardır. Bir başka deyimle eğitimin amaçlarının çocuklar üzerinde değişiklikler olarak somutlaştığı, sıcak temasın sağlandığı nokta sınıflardır. Bütün bir okulun insan ve madde kaynağı sınıf olarak yapılacak işlemlerin destekleyicisi pozisyonundadır." şeklindeki gönderme de bu düşüncüyü desteklemektedir. Öğrenme süreci sınıftaki havadan etkilendiği için öğrencilerin sınıftaki olumsuz havaya rağmen bir öğrenme süreci yaşaması imkânsız hale gelmektedir. Öğrencilerin sınıf ortamında öğrenebilmeleri, okula, derslere karşı olumlu tutum

geliştirebilmeleri ve öğretim hedeflerine ulaşarak başarılı olabilmeleri için her şeyden önce olumlu bir sınıf ortamı yaratılması gerekir. (Kohen, 2006).

Araştırmalar sağlıklı iletişimin kurulduğu, birlikteliğin egemen olduğu, düşünselliğin öne çıktığı, başarının teşvik edildiği ve ödüllendirildiği, öğrenci gereksinimlerinin ön planda tutulduğu, bireysel ağırlıklı öğrenmelerin gerçekleştiği, istismarın olmadığı ortamlardaki öğrencilerin; katı kuralların egemen olduğu, soğuk ve heyecandan yoksun, başarının fark edilmediği gibi olumsuz öğrenme ortamlardaki öğrencilere göre daha başarılı olduklarını ortaya koymaktadır. Olumlu öğrenme ortamının bulunduğu sınıflardaki durum sadece öğrenci başarısı ile sınırlı kalmamaktadır. Olumlu ortamlarda, öğrencilerin devamsızlığı, okulu bırakma oranı azalmakta, problem çıkarma olasılığı zayıflamakta, okula bağlılıkları artmaktadır. (Özden, 2005)

Sınıf ortamı, fiziksel özellikler; sosyal özellikler, psikolojik özellikler ve eğitsel özellikler taşımaktadır. Olumlu sınıf ortamı, bu öğelerin etkileşimlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu öğelerde ortaya çıkan herhangi bir sorun, sınıf ortamına olumsuz öğrenci davranışları olarak yansımaktadır. Olumsuz bir öğrenci davranışı olan "okul bırakmanın" sınıf ortamından kaynaklanan nedenleri bu temelde dört öge etrafında toplanabilir:

Sınıf Ortamının Fiziksel Özelliklerinden Kaynaklanan "Okul Bırakma" Nedenleri:

Yapılan araştırmalara göre, okulun fiziki yapısının öğrenciye hoş ve cazip gelmemesi, sınıf ortamının öğrencilerin temizlik ve sağlığı açısından kaygılar uyandırması, okul bütçesinin yetersizliği sonucu, sınıfta ısınma, aydınlatma gibi sorunlar yaşanması, araç-gereç yetersizliği, sınıfların kalabalık olması, okul bırakmanın sınıf ortamının fiziksel özelliğinden kaynaklanan nedenler olarak görülmektedir (Kadı,2000; Korkmaz,2005; Pehlivan,2006; Yıldız,2011).

Fiziksel özellikler sınıf ortamı üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Başta sınıf yerleşim düzeni olmak üzere aydınlatma, havalandırma, temizlik, ses ve renk düzeni sınıf ortamının fiziki belirleyicileri arasındadır. Olumlu bir öğrenme-öğretme ortamının oluşturulması için gerekli olan fiziki koşulların kullanışlı, güvenli ve sağlık koşullarına uygun ve öğrenciye hoş ve cazip gelecek şekilde düzenlenmesine önem verilmelidir. İyi fiziksel özelliklere sahip sınıf ortamı, öğrencinin kendisini rahat hissetmesini sağlayarak öğrenmeyi, motivasyonu artırır ve öğrencine güven duygusunun gelişmesine yardım eder. Ayrıca sınıf ortamının ferah ve rahat olması, öğrencinin duygusal anlamda da olumlu duygular geliştirmesini sağlar (Çelik, 2005).

Sınıfların kalabalık olması öğretmenlerin öğrencilerle gerektiği gibi ilgilenememesine neden olmakta, özellikle başarısız ve okulu bırakma riski olan öğrencilerle birebir ilişki kurmalarını, onları takip etmelerini engellemektedir. Araç gereç sayısının yetersiz olması öğrenci ihtiyacını karşılayamamaktadır. Bu ise öğrencinin dersle yeterince ilgilenememesine ve okula karşı olumsuz bir tutum geliştirmesine neden olur.

Sınıf Ortamının Sosyal Özelliklerinden Kaynaklanan "Okul Bırakma" Nedenleri:

Yapılan araştırmalara göre, arkadaşlarının ya da akranlarının etkisi (okuldan kaçmaya özendirme), sınıfta, arkadaş sahibi olamama, okul-sınıf içinde sosyal olarak yalnız kalma, okul bırakmanın sınıf ortamının sosyal özelliğinden kaynaklanan nedenler olarak görülmektedir (Pehlivan,2006; Edward ve Malcom, 2004). Ergenlerin sosyalleşmesinde aile ve okulun yanı sıra akranlarında büyük önemi vardır. Sosyal gelişme için, ergenin akranları ile birlikte olması gerekmektedir. Bu dönemde ebeveynlerin değer ve tutumları reddedilir, akranların değerleri ve görüşleri genç için önem kazanmaya başlar. Çoğu zaman da gençlerin, akran grubunun onayını almak için, onların değer ve tutumlarını içselleştirdiği görülmektedir. Akranlarıyla kurduğu ilişkide genç; sosyal ilişki kurmayı, kendi düşüncesini ifade etmeyi ve başkalarının fikirlerini hoşgörü ile karşılamayı öğrenmektedir. Akran grubu tarafından kabul görme, gencin kendine olan güvenini pekiştirir, toplumsal olarak olgunlaşmasını sağlar (Kulaksızoğlu, 1998).

Çoğu zaman sınıftaki akademik başarı ve sosyal yaşantılar arasında ilişki vardır. Sınıfta ilgili yaşantılar sosyal bir ortamda meydana geldiği için akran ilişkilerinin zayıf olması akademik başarıya zarar vermektedir. Çocukların akran ilişkileri okula tutumunu ve okul başarısını etkilemektedir. Akranlar tarafından

kabul görmenin ya da reddedilmenin derslerle ilgili faaliyetlere katılmaya istekli olma, düşük okul başarısı, okuldan kaçınma ve okula karşı olumsuz tutum, üzerinde önemli bir rol oynadığı çeşitli araştırmalarla ortaya konulmuştur. Akran tarafından sürekli dışlanan çocukların, ilerleyen zaman içinde diğer arkadaş gruplarıyla ilişki kurmaktan ve okula gitmekten kaçındıkları ve en sonunda okulu bıraktıkları görülmektedir. (Pekal,2004).

Çocukların kurdukları arkadaşlıkların üç işlevi bulunmaktadır: 1.Sosyal becerilerin öğrenilmesi için olanaklar sunmak, 2. Gençlerin kendini çeşitli özellikleri açısından başkalarıyla kıyaslaması (sosyal karşılaştırma) ve benlik gelişimine katkıda bulunmak, 3.Bir gruba ait olma duygusunun geliştirmek. Akran ilişkilerinin olumlu etkilerinin yanı sıra çocuğun akranlarıyla kurduğu ilişkinin niteliği olumsuz da olabilmektedir. Çocukluk döneminde akranlardan ayrı kalmak, gençlik döneminde suç davranışının ortaya çıkmasında önemli bir faktördür. Yine olumsuz akran etkisinin bir sonucu olarak genç; kimliğini kazanma çabaları sırasında bir gruba ait olma, grup onayını yitirmeme uğruna madde kullanımı, suç işleme, okuldan kaçama, okulu bırakma gibi kötü davranışlara yönelebilmektedirler (Ertokuş, 2000).

Sınıf Ortamının Psikolojik Özelliklerinden Kaynaklanan "Okul Bırakma" Nedenleri:

Yapılan araştırmalara göre, "sınıftaki şiddet, baskı vb. ne tolerans gösterilmesi, öğretmen ve arkadaşlarının davranışlarının kırıncı, aşağılayıcı ve katı olması, öğretmenlerin ayrımcılık yapması, öğrencinin öğretmeninden korkması, öğrencinin öğretmenini sevmemesi, öğrenciler düşük not alabilecekleri endişesi, başarıya ulaşamaması, öğretmenleri karşısında zor durumda kalabilecekleri düşüncesi, sorumluluklarını yerine getirememenin verebileceği üzüntü", okul bırakmanın sınıf ortamının psikolojik özelliğinden kaynaklanan nedenler olarak görülmektedir. (Pehlivan,2006; Kadı,2000; Edward ve Malcom,2004; Özbaş,2010; Özer,1991)

Psikolojik açıdan sağlıklı bireylerin yetişmesinde öğrencinin okulda maruz kaldığı davranışlar çok önemlidir. Öğrencilerin okula pozitif duygular beslemesi öncelikle öğrencilerin okulu nasıl hissettiğine bağlıdır. İdarecilerden, öğretmenlerden ve diğer öğrencilerden olumsuz yaklaşımlar hatta şiddet görmüş öğrencilerin okula bağlanmasını düşünmek mantıklı olmaz. Olumsuz ortamlar sadece başka olumsuzlukları doğurur ve bu ortamda bulunmak zorunda olan öğrenci de koşullara zamanla uyum sağlayarak sorunlu bir kimliğe bürünecektir. Okulda sağlıklı bir ortam oluşturulması, öğrencinin daha az istenmeyen davranış göstermesini sağlayacaktır. Okulların ortamı öğrencilerin kendi potansiyellerini ortaya çıkarmalarını teşvik etmelidir. Böylece kendini gerçekleştirmiş bir birey olarak, davranışlarını yönetmeyi de becerebilir. Okulun bu amacı uygun bir iklim sayesinde gerçekleşebilir. Öncelikle okullar öğrencilerin kendilerini güvende hissettikleri yerler olmalıdır. Güvenli bir okul, eğitimin korkudan, şiddetten ve kaygıdan arındırılarak gerçekleştirilebileceği bir yerdir. (Akman:2010).

Çocuğun ihmal ve istismarının etkileri çocuğun öğrenmesini engelleyen önemli etmenlerden biridir. Fiziksel istismar yaralanmaları: çimdikleme, ısırma, vurma, tekmeleme, yakma, ağız kapatarak boğmaya teşebbüs etme, şiddetli bir şekilde sarsma ya da başka bir şekilde çocuğun bedenine zarar vermektir. Duygusal istismar, Sistemli bir şekilde çocuğun aşağılanması ya da görmezlikten gelinmesi gibi, onun sağlıklı duygusal gelişimini ve benlik saygısını ciddi bir biçimde etkileyen davranış kalıpları olarak tanımlanır. Alay etme, isim takma, tehdit etme, takdir etmeme, herkesin içinde küçük düşürme, bağırma, azarlama, sevgi ve şefkat göstermeme, reddetme, kabul etmeme, aşağılama, yalnız bırakma, korkutma yıldırma tehdit etme gibi davranışlar duygusal istismar kapsamına girer. Çocukların fiziksel, duygusal ya da cinsel istismara maruz kalmaları: düşük benlik saygısı, saldırgan, yıkıcı ve bazen yasal olmayan davranışlar, Ünsanlara güvenememe ve sağlıklı ilişkiler kuramama, Kaygı ve korku dolu olma, utanç ve güvensizlik, depresyon, Kendini suçlama, içe kapanma, , dikkati yoğunlaştıramama, aşırı derecede utangaç, pasif ya da itaatkar olma, intihar girişimleri ya da intihardan söz etme, yeme ve uyku bozuklukları, madde bağımlılığı evden/okuldan kaçma, evde/okulda saldırgan davranışlar gösterme, okul sorunları ve başarısızlık gibi sonuçlar doğurabilmektedir.

Yavuzer'e göre (2000), bir çocuk fiziksel, cinsel ya da duygusal olarak istismar ya da ihmal edilmişse, saldırganlığın bir yardım çağrısı olabileceğine dikkat çekmektedir. Bazı çocuklar, evde anne-babaları ya da okulda öğretmenleri tarafından beklentilerine cevap verilmediğini hissettikleri zamanlarda, hayal kırıklığı veya kızgınlık içerisinde saldırganca davranışlara başvurabilirler. Okul, bir yandan çocukların ailelerinden kaynaklanan sosyalleşme eksikliklerini gidermeye çalışırken, diğer yandan onların ihtiyaçlarına cevap veren bir ortam sunmalıdır (Akman:2010).

Sınıf Ortamının Eğitsel Özelliklerinden Kaynaklanan "Okul Bırakma" Nedenleri:

Yapılan araştırmalara göre, "çok sıkıcı geçmesi, can sıkıntısı, gereksiz dersler, öğrencilerin özel ihtiyaçlarının belirlenmesindeki yetersizlikler, öğrencilerin ilgi, zekâ, yetenek ve becerilerini göz önüne almaması, sınıf içi yaşamın öğrenci ilgi ve gereksinimlerini karşılayamaması, öğretmenlerin derse ilgiyi arttıracak yöntemleri kullanmaması, öğretmenin öğrenciye ilgi ve sevgi göstermemesi", sınıf ortamının eğitsel özelliğinden kaynaklanan nedenler olarak görülmektedir. (Kadı,2000; Starr,2002; Toprakçı, 2008; Altinkurt,2008; Pehlivan,2006; Özbaş,2010).

Etkili öğrenmenin gerçekleşebilmesi için öğretmenler, öğrencileriyle iletişim kurarken içtenlik, onlara değer verme ve empati davranışları göstermelidirler. İçtenlik, öğretmenin öğrenciyle ilişkilerinde gerçek duygularını yaşamasıdır. Öğrenciye değer verme, saygı duyma, öğrencinin benlik saygısını yükseltir. Bu durum, öğrencinin başkalarına saygı duymasını, sınıf ortamında kendini özgürce ortaya koymasına yardımcı olur. Öğrenciye güvenme, onun yeteneklerine ve doğruyu seçmeye eğilimi olduğuna inanma, öğrenciye değer verildiğini gösterir. Öğretmenin öğrencileriyle samimi olarak ilgilenmesinin önemi büyüktür. Öğretmenin kendisine değer verdiğine, onu kabul ettiğini, sadece bir öğrenci olarak değil, bir insan olarak onunla ilgilendiğini hissetmesi öğrencinin moralini yükseltmektedir. Buda okula ve sınıfı olan bağlılığını artırmaktadır.

Öğretmenin, derse ilişkin beklentileri ve öğrenciye düşen yükümlülükleri ortaya koyması öğrencinin kendini rahat ve güvende hissetmesine yardımcı olacaktır. Karşılıklı yükümlülüklerin ortaya konduğu ortamda öğrencilerin derse katılmaları da kolaylaşmaktadır. Ayrıca dersin içeriğine, işlenişine ve öğrencilerin neler yapmaları gerektiği konularına ilişkin belirsizlikler bir yandan öğrenciyi kaygı ve endişeye sürüklerken diğer yandan sınıfta düzensizliğe yol açmaktadır (Kohen,2006) Öğrenciler kendilerinden beklenenleri bilmediklerinde dersin yürütülmesi zorlaşmaktadır. Belirsizlik, bir yandan öğrencinin derse ilişkin oluşturacağı değeri olumsuz yönde etkilemekte, diğer yandan öğrencileri ders öncesi ve ders esnasında kendisine düşenleri bilememenin stresi altında bırakmaktadır. (Erdoğan, 2003).

Öğretmen öğrencilerin ilgilerinin farkında olmalıdır. Etkinliklerin öğrenci ilgilerine uygunluğu sağlanarak öğrenciler motive edilebilir. Öğrenci ilgilerini belirlemek için öğretmen öğrencilerle açık bir diyalog kurmalı ve öğrencilerin ilgilerinin neler olduğunu gözlemlemelidir. Öğrencilerin ilgilerini ortaya çıkaran öğretmen, bu ilgiler çerçevesinde öğrencilerde araştırma, keşfetme, merak duygusunu geliştirmelidir. Öğretmenlerin öğrencilere destekleyici ve olumlu ilişkiler içerisinde yaklaşması, öğrencilerin okula yabancılaşmasını azaltırken, okula ve okulun rolü ve önemine olan dikkatlerini artırmaktadır (Akman,2010).

Öğretmenlerin sınıf içinde olumlu tutum ve davranışları, öğrencilerin okula bağlılığı üzerinde olumlu etki yaparken; öğretmenin sınıf içindeki otoriter tavır, öğrencilerle olan iletişiminin yetersizliği,

öğrenciden yetenekleri üzerinde performans beklemesi gibi etmenler, okula gitmeme gibi istenmeyen davranışlara neden olabilmektedir. Ayrıca derste öğretmenin aşırı disiplinli davranmasının; derslerin çok sıkıcı geçmesinin; başarısız olduğu derslere katılmak istememesinin, okula gitmemeye etkili olmaktadır. (Ataman, 2001).

Yukarıda değinilen nedenler bağlamında sınıfın okulu bırakma üzerinde olası etkilerini ortadan kaldırmak ve tam tersi bir etkide bulunmasını sağlamak üzere aşağıdaki önerilere yer verilebilir.

Öğrenci devamının artması ve okuldaki başarı için, öğrencinin öğrenmesini sağlayan koşulların en iyi biçimde oluşturulması gerekir. Bu koşullar öğrencinin çalışmak için mücadele vereceği güvenli ve olumlu bir yer olmalıdır. Bu koşulların oluşturulmasında öğretmene destek grubu, yöneticiler ve diğer okul personeli yardımcı olmalıdır. Uygun koşulların sağlanması için gerekli olan mali kaynaklar sağlanmalıdır (Pehlivan, 2006)

Öğrencilere kazandırılacak bilgi ve becerilerin, kazandırılması düşünülen iyi alışkanlıkların davranış haline gelebilmesi için derslik, laboratuvar, ışık, kitaplık, atölye, oyun alanı gibi bölümler yeterli araç ve gereçlerle donatılmalı, öğrencilerin mutlaka faydalanmaları sağlanmalıdır. (Yıldız, 2011)

Öğrenciler zamanlarının büyük bir çoğunluğunu okulda öğretmenleri ve arkadaşları ile geçirmektedir. Dolayısı ile öğretmen-öğrenci ilişkisinin diğer ilişki türlerine göre eğitimin niteliği ve öğrencilerin akademik başarıları üzerinde daha büyük bir etki yarattığı bilinen bir gerçektir (Çinkır, 2004). Okullarda programların uygulanması sırasında öğretmenlerin öğrencileri daha aktif olarak derslere katabileceği bir düzenlemenin ya da öğretim yönteminin kullanılması gereklidir. Bu şekilde öğrenme hem daha kalıcı olacaktır hem de öğrenci derslerde sıkılmayacaktır.

Öğrencilerin ortaöğretime gelmeden önce portfolyoları çıkarılarak, hangi alanlara daha yetenekli olduğu tespit edilmeli ve ortaöğretimde program seçiminden kaynaklanacak sorunlar en aza indirilmelidir (Pehlivan, 2006)

Bir okulda okul yönetimi, öğretmen, öğrenciler ve diğer personel arasında karşılıklı saygı ve güvene dayalı devam eden insan ilişkileri ve bir iletişim süreci, öğrencilerin gelişiminin ve akademik başarılarının güvencesidir. Okullarda kurulan iyi bir insan ilişkileri ve iletişim sistemi, başta öğrencilerin geleceği olmak üzere okulun geleceği ile ilgili planlama sürecine onların etkin katılımını gerektirir. Bir çok öğrenci, okuldaki insan ilişkileri ve iletişim ile ilgili sorunlardan dolayı okuldan ayrılmakta, ayrılmaya zorlanmakta ve başarısız olmaktadır. (Çinkır, 2004) öğrencilere saygı duyulduğu; kazanılmaya çalışıldığı; yetişkin gibi davranıldığı; inançlarına, düşüncelerine, ırklarına, saygı duyulduğu; kısaca onlara güven, değer verildiği, yükselmelerine, kendilerini göstermelerine izin verildiği; başarı göstermelerine imkân veren sınıf ortamları oluşturulmalıdır.

Bazı gençlere göre, bir gruba kabul edilmek veya grubun bir parçası olmak çok güçlü bir motivasyon sağlar. Yapılan araştırmalarda ergenin, grup ortamında güç, aidiyet ve güven kazandığını göstermektedir. Bu yüzden, tek başına yapamayacağını düşündüğü işleri akranlarıyla birlikte karar vererek ortaklaşa yapmaya çalışır. (Demir, 1991). Sınıf ortamında ortaya çıkan olumsuz öğrenci davranışlarının giderilmesinde akran danışmanlığının aktif hale getirilmelidir.

Okullarda özellikle sevgi, güven ve hoşgörünün esas alındığı, korku ve endişeye yer verilmeyen ortamların oluşturulmasının sağlanmalı. Başarı duygusu öğrencilere tanıtılmalıdır. (Kadı, 2000)

Okulun açılışının ilk haftasında ve belli bir süre "Uyum Eğitimi" verilmelidir. Söz konusu eğitimin kapsamında; okulun amaçları, başarılı bir öğrencide olması arzu edilen nitelikler ve öğrencilerden beklentiler, öğrencilerin hakları, ödev ve sorumlulukları, verimli çalışma usul ve yöntemleri ve benzeri konular öğrencilere anlatılabilir. Anılan konuları açıklayan "öğrenci Kılavuzu / Öğrenci El Kitabı" hazırlanarak öğretim yılı başında öğrencilere dağıtılmalıdır (Özer, 1991).

KAYNAKÇA

- Akbaş, Önal A. (2006). Köy çocuklarının ortaöğretime geçiş sürecinde yaşadıkları sorunların toplumsal cinsiyet açısından karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akman, Y. (2010). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin şiddet ve okul iklimi algıları arasındaki ilişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Altınkurt, Y. (2008). Öğrenci devamsızlıklarının nedenleri ve devamsızlığın akademik başarıya olan etkisi. Sosyal Bilimler Dergisi, 20, 129-142.
- Ataman, A. (2001). "Sınıf içinde karşılaşılan davranış problemleri ve bunlara karşı geliştirilen önlemler". Sınıf yönetiminde yeni yaklaşımlar [Ed. Leyla Küçükahmet]. Ankara: Nobel Yayınları.
- Ataman, A. (2001). "Sınıf içinde karşılaşılan davranış problemleri ve bunlara karşı geliştirilen önlemler". Sınıf yönetiminde yeni yaklaşımlar [Ed. Leyla Küçükahmet]. Ankara: Nobel Yayınları.
- Çelik, V. (2005). Sınıf yönetimi, [3. Baskı], Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çinkır, S. (2004). Okulda etkili öğretmen-öğrenci ilişkisinin yönetimi. Milli Eğitim Dergisi, 161.
- Demir, Özcan, H. (1991). İlkokul çağındaki çocukların okullaşma oranı ve ilkokullarda öğrenci başarı durumu güneydoğu anadolu projesi kapsamındaki iller. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Edward, S, Malcom, H. (2004). The Causes and Effects of Truacy. www.scre.ac.uk/rie/nl71/truancy.html [11.08.2011].
- Erden, M. (2001). Sınıf yönetimi. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Erdoğan, İ. (2003). Sınıf yönetimi. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Ertokus D. İ. (2000). Ergenlerin akran ilişkileri ile suç kabul edilen davranışlar arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kadı, Z. (2000). Adana ili merkezindeki ilköğretim okulu öğrencilerinin sürekli devamsızlık nedenleri. Yüksek Lisans Tezi, Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kohen, L. (2006). Etkili sınıf yönetimi için uygun sınıf ortamının yaratılmasında öğrenci ve öğretmen beklentileri İstanbul'daki üniversitelerde bir uygulama. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Korkmaz, İ. (2005). İlköğretim okullarının karşılaştıkları finansman sorunları. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14, 429-434.
- Kulaksızoğlu, A. (1998). Ergenlik psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Özbaş, M. (2010). İlköğretim okullarında öğrenci devamsızlığının nedenleri. Eğitim ve Bilim, Cilt 35, Sayı 156.
- Özden, Y. (2005). "Sınıf içinde öğrenme-öğretme ortamının düzenlenmesi", [Ed. E. Karip.], Sınıf yönetimi, Ankara: Pegem Yayıncılık, ss. 39-73.
- Özer, M. (1991). İlköğretim okulları ikinci kademe (ortaokul) öğrencilerinin öğrenimi terketme sorununun analizi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pekel, N. (2004). Akran zorbalığı grupları arasında sosyometrik statü, yalnızlık ve akademik başarı durumlarının incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Toprakçı, Erdal. (2008). Sınıfı Dayalı Yönetim. Ankara Pegem Akademi Yayınları Yavuzer, H. (2000). Çocuk ve suç. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldız, Murat, (2011). İlköğretim okulu öğrencilerinin devamsızlık sebeplerinin araştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Elin oğluna mı çalışalım?

Maddi imkânsızlığın yanında durumu çok kötü olmayan bilinçsiz aileler de vardı. Bize "okuyanların da ne olduğunu, görüyoruz" dediler. Sonra bazı televizyon programlarından bahsettiler. Bu ailelerde, erkeklere yapılan masraflar geleceğe yatırım olarak görülürken, kızlarınki sadece masraf niteliğinde algılanıyordu. Konuştuğum bir prensesimiz "kız kısmı okumaz evlenirmiş" dedi. Öğrendim ki prensesimizin 18 yaşındaki ablası evli, 16 yaşındaki de nişanlı. Bizim için bu kızımızın da geleceğini görmek zor değildi. Yine bir kız öğrencimizin, "abimler okumadı diye beni de okutmuyorlar, durumumuz iyi değilmiş" diye ağlaması hafızama yer etmişti.

D. Damla ASLAN
Sınıf Öğretmeniği 3

Abla ben SBS'ye babamdan habersiz başvurdum!

Bir köyde konuştuğum öğrencilerden biri, gözleri dolu bir şekilde elini sıraya vurarak "Abla ben SBS'ye babamdan habersiz başvurdum. Parasını da müdürden aldım. Üç gündür kara kara, sınava nasıl gideceğimi düşünüyorum." dedi. Maddi durumlarının iyi olup olmadığını sorduğumda babasının düzenli bir işinin olduğunu ve kızların okumasına karşı çıktığını öğrendim. Öğrencimin bu zorlukları sadece kız olduğu için yaşadığını ve sadece kız olduğu için eğitim hakkının dolayısıyla yaşama hakkının elinden alındığını düşündüğümde diyecek söz bulamadım. Tuhaf ama çok tuhaftı. O kızımızın gözleri ve elini sıraya vurması eminim ki hiç hafızamdan silinmeyecekti.

D. Damla ASLAN
Sınıf Öğretmeniği 3

Ellerin neden kirli?

Hayatta okumanın önemini daha fazla vurgulayan ve okumamızın kıymetini daha iyi anladığımız bir proje. Okula gidemediği için ağlayanlar, üzülenler, ailesi okula göndermeyenler, okumak istemeyenler, zorluklarla okumaya çalışanlar vb. gibi birçok olayla karşılaştık. Yeri geldi güldük, yeri geldi ağladık. Ailelerin gözümüzün içine baka baka "Kız okur mu ki?" dediği günler yaşadık. Kimi zaman da bazı ailelerin gelip "Kızımı sizce hangi liseye göndereyim?" dediğini gördük. İlk durum çok üzücüydü ama ikinci durum sevindiriciydi. Beni en çok etkileyen olay, bir ilçede yaptığımız bilinçlendirme toplantısına katılmak için gelen bir sekizinci sınıf öğrencisiydi. Okumak için bir işte çalışmak zorunda olduğunu, "Ellerin neden kirli?" diye sorduğumda, verdiği cevap ile öğrendim. Yıkama fırsatı bulamamıştı herhalde. Okula da gitmek istiyordu ama "maddi durumumuz iyi değil, okulu bırakmak zorundayım" diyordu. Ağlamamak için kendimi zor tutmuştum...

Yusuf EROĞLU
Sınıf Öğretmeniği 3

Birileri gelip bizi kurtarsa!

Bu proje kapsamında en fazla karşılaşılan durum, öğrencilerin okumak istemeleri ama çeşitli gerekçelerle okutulmak istenmemeleriydi. Maddi durumlar yetersizdi, aileler ilgisizdi, öğretmenler gereken ilgiyi göstermiyorlardı. Çocukların gözlerinden, "birileri gelip bizi kurtarsa!" ifadesi okunuyordu. Beni en çok etkileyen olay; okuldaki bir öğrencinin tecavüze maruz kalmış olmasıydı. Bu durum hem öğrencinin kendisini psikolojik olarak etkilemişti, hem de ilçede bulunan bütün aileleri etkilemişti. Bu olay sonucunda aileler çocuklarını okula göndermekte tereddüt ediyorlardı..

Nezahat KALKAN
Sınıf Öğretmeniği 3

Bizim gibi bir evde kız okuyamaz!

Beni etkileyen öğrencilerden birinin durumuydu. Onun hakkında arkadaşlarından dinlediğim kadarıyla okula gelememesinde bir sır var gibiydi. Bu öğrenciyle özellikle ilgilenmek ve bizzat kendisiyle konuşmak isterdim. Ne yazık ki onun hakkındaki bilgileri arkadaşlarından öğrendim. Öğrencinin babası bazı zamanlarda, okula gelip kızını alıyormuş, kız tekrar okula dönmeyince hocası eve gidip getiriyormuş ve hocası, babası gelmeden kız her Perşembe eve gönderiyormuş. Kız hiçbir şey anlatıyor içine kapanık. "Ben okuyamayacağım, bizim ailemizde okuyamam" demesi ve "babam okumama karşı çıkmıyor" diyor. "Bizim gibi bir evde kız okuyamaz" deyip durması ve "okumama birçok engel var deyip ağlaması" kafamı karıştırdı. Tekrar aynı okula gitmedik, ama ben ne olduğunu anlamadığım bu olaydan çok etkilendim. Bu projede iyi ki yer almışım, çok şey öğrendim ve elimden geldiğince çözüm oldum...

Duygu AYBEK
Sınıf Öğretmeniği 3

Ben okumalarını istiyorum ama!

Merkez köylerden birinde karşılaştığım iki kız kardeşin durumu beni çok etkiledi. Daha konuşmaya başlamadan okula devam edemeyeceği için ağlamaya başlayan sevimli kızı sakinleştirerek ne sorunu olduğunu sorduğumda; babasının engelli olduğunu, kızlarının okumasını istediğini; fakat ekonomik durumlarının yetersiz olduğunu söyledi. Babası çalışmadığı için sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfının sağladığı burs ile geçimlerini sağlıyorlarmış. Böyle bir durum karşısında ne söyleyeceğimi bilemedim. Sadece gözlerim dolu bir şekilde iki kardeşi dinlemeye çalıştım...

Merve ŞAHİN
Sınıf Öğretmeniği 3

HAYALLERİM!

Sessiz çılgınlıklar kopuyor içimde; savaşın, dehşetin, öfkenin çılgınlıkları. Adaletli bir dünyada yaşamıyorum çünkü... Benim istediğim dünyada kurşun sesleri değil tebesir sesleri olmalı.. Çılgınlıklar, ağlamalar değil kahkaha sesleri duyulmalı, dünyanın dört bir yanından. Küçük bir çocuk dışarı çıktığında kan kokusu dolmamalı ciğerlerine. Gül kokusuyla uyanmalı güne...

İnsanlar geceyle gündüz gibi zıtlaşmamalı; menfaatleri için kardeşlerini vurmamalıdır. Bu hayallerim ancak eğitimle gerçekleştirilebilir.

Başı önde buğday, başı dik buğdaydan iyidir. Çünkü başı önde buğday doluluğundan dik durmaz. Başı dik buğday ise boş olduğu için diktir. Eğitim gören insan da başı önde buğday gibidir. İşte onu dolduran da sevgidir, ilgidir ve geleceğe kurulan bütün güzel hayallerdir. Eğitim; sevgiyle verilmelidir ve herkese verilen eğitim eşit olmalıdır. Kızıyla erkeğiyle doğusuyla batısıyla, güneyiyle kuzeyiyle bütün insanlarımız kurşun sesleriyle değil herkes gibi rahat rahat okuyabilmelidir. Kızıyla erkeğiyle diyorum çünkü ben üvey evlat olmak istemiyorum. Beni bir tanısanız, aslında işlenmemiş elmas gibiyim; tıpkı tüm kız çocukları gibi. Nasıl bir elmas da işlenmezse değeri taşla aynı olur; kız çocukları da okutulmazsa işlenmemiş elmas gibi kalır; değersiz ve bir kenarda...

Ülkemdeki kız çocuklarının çoğu işlenmemiş elmas parçalarıdır. Kimi ırgatlık yapıyor, kimi hizmetçilik, kimi de başlık parası için evlendiriliyor. Gelecekte yeni bireyler yetiştirecekleri unutuluyor. Elmasları ortaya çıkaralım ki geleceğimizde elmas gibi parlansın.

Melike Nur İNAN
7/B - 843

HERKESİN OKULU OLMALI

Benim okulum eski, bakımsız, yıkık, dökük olsa bile sevgi dolu olmalı. İçeri girdiğimizde gözümüzden ısıklı gibi güneş yayılmalı. Ben okulumda ne spor salonu ne bir beyaz tahta istiyorum. Arkadaşlarımızla ve öğretmenimle ders işleyeceğimiz çiçek gibi temiz bir sınıf istiyorum. Ben okulda arkadaşlarımızın kavga etmesini değil, birbirine sınıksız sarılmasını istiyorum... Sınıfımızda şiddet değil ders istiyorum. Sınıfa girdiğinde yüzünde ışıltı saçan, çok gülünce bize kızmayan öğretmen istiyorum. Biz zaten prensesler gibiyiz istediğimiz her şey var okulumuzda çok sevdiğimiz öğretmenlerimiz, kalemlerimiz defterimizde var. Evet, gerçekten de biz prensesler gibiyiz. Fakat yurdumdaki bütün kardeşlerime de aynı okuldan istiyorum. Köylerde ki bütün kardeşlerime okul istiyorum hepsinin beyaz tahtası olsun temiz sınıfları olsun, kalemli defteri olsun, onları çok seven öğretmenleri olsun istiyorum.

Süheda MUHİT
8/C 987

İNSANLIK OKULU

İnsan tek başına başaramaz her şeyi
Mutlu olmayı, sevmeyi, sevilmeyi
İnsan, insanlarla çoğalır
Hayata değer kattıkça
Sevgiyle, bilgiyle dokundukça başka yaşamlara
İnsan olduğunun farkına varır.

İnsan doğar, yaşar ve ölür. Ne kadar kısa bir cümle ve ömrü ne kadar kuru tanımlıyor değil mi? Oysa hayat doğumla ölüm arasındaki çizgiden ibaret değildir. Hayat bu ömre kattığımız anlama bağlıdır

Sadece sevgi de ömrü hayata çevirmeye yetmez. Yetseydi eğer, bir tek anne babamızın bize sunacağı sevgi bütün bir ömrü anlamlı kılar. Sadece karın doyurmak olsaydı hayat, Robinson Crouse ıssız adasında Cuma 'sız yaşardı. Hayatı anlamlı kılan para olsaydı eğer, insanlar daha iyi bir dünyaya ulaşmak için parayı hep daha iyiyi araştırmak için kullanmazlardı.

İnsan olmanın gereği geçmişini bilmek, geleceğe daha iyi hazırlanmaktır. İnsan düşünür, gözlem yapar, araştırır her gün yepyeni bilgilere ulaşır. Bilginin kalıcı olması için kuşaktan kuşağa aktarılması gerekir. Okul bunun için vardır. Okul, insanı bilgiyle donatır, bilinmeyi aramaya yöneltir. Okulun kapısı kadın erkek herkese açık olmalıdır.

Bir elmayı düşünün. Eğer elmanın bir yarısı çürükse, diğer tarafı sağlam kalır mı? Dünyadaki denge de böyledir işte. Okula gönderilmesi gereken kız çocukları, gönderilmeyip para için evlendirilirse, elmanın bir yanı daima çürük kalır. Zamanla sağlam tarafa geçerek onunda çürümeye neden olur.

Ülkemizde binlerce kız çocuğu okuyup meslek sahibi olmak yerine, ailesinin zoruyla evlendiriliyor. Para insanların gözünü kör ediyor. Derslerine çalışıp sınıfını geçmeye uğraşan bir kızın hayallerini yıkıyor, üç kuruş para için onu, hayatın kurbanı ediyor aileler. Sınıfın önünde, kendisine meraklı ve bilgiye aç gözlerle bakan öğrencilerine yeni bir şeyler öğretmek yerine, 13-14 yaşında doğurduğu çocuklarının bakımını yapmak zorunda kalıyor Türk kadını. Kocasını ise eve geç saatlerde, içmiş bir şekilde dönüyor. En alakasız nedenlerden dolayı da karısını dövüyor. Gözü morarmış, dudağı patlamış bir halde, yerde sürünüyor karısı. Oysa Atamız diyor ki 'Ey kahraman Türk kadını! Sen yerde sürünmeye değil, omuzlar üzerinde göklere yükselmeye layıksın!'

İnsanlığın gelişmesi, ömürlerin anlamlı hayatlara dönüşmesi için okul; sevginin, bilginin, özgürlüğün, eşitliğin çoğaltılıp tüm dünyaya yayıldığı yer olmalı.

Doğa BULUT
7/B 679

prensesim

Belki sığar bilime ve bilmeye dair her çaba kitaplara, defterlere, dergilere... Fakat nereye sığar bilmem; bir öğrencinin gizlice sildiği bir damla gözyaşı, bir velinin haydi sen çöz diyen anlık bir bakışı, bir öğretmenin elimden ne gelir ki diye çöken omuzları ve bir yöneticinin çözüm derinlerde diyen anlamlı tespiti!

Ama umutsuzluk yok!

Dünyayı kadınlar kurtaracak vahşetten ve bir Prensesi kazanmakla başlayacak her şey!

